

Kimmo Ihantila

Nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutusresurssit ja kulutus –
tasapainoilua välttämättömien ja ylellisten kulutuskohteiden välil-
lä

Helsingin Yliopisto
Taloustieteen laitos
Maisterintutkielma
Kuluttajaekonomia
Helsinki 2014

HELSINGIN YLIOPISTO

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution – Department	
Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta		Taloustieteen laitos	
Tekijä/Författare – Author			
Kimmo Ihantila			
Työn nimi / Arbetets titel – Title			
Nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutusresurssit ja kulutus – tasapainoilua välttämättömien ja ylellisten kulutuskohteiden välillä			
Oppiaine / Läroämne – Subject			
Kuluttajaekonomia			
Työn laji/Arbetets art – Level	Aika/Datum – Month and year	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages	
Maisterin tutkielma	Huhtikuu 2014	80 s. + liitteet 3 s.	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Tutkielma tarkastelee nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutusresursseja ja kulutusta. Tutkimuksessa selvitetään, miten kulutusresurssit liittyvät nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutukseen. Tutkimus on toteutettu laadullisella, fenomenografisella tutkimusotteella, jossa tarkastelun kohteena ovat opiskelijoiden käsitykset kulutuksestaan, ajankäytöstään, opintolainan käyttökohteista sekä välttämättömän ja ylellisen kulutuksen välisestä tematiikasta. Aineistonkeruun menetelmänä on käytetty haastattelua, mikä soveltuu fenomenografiseen tutkimukseen. Empiirinen tekstiaineisto koostuu 13 opiskelijan puolistrukturoidusta haastattelusta. Aineiston analysoinnissa on hyödynnetty sisällön erittelyä ja teemoittelua.</p> <p>Kuluttajien materiaalien voimavarojen perustana ovat käytettävissä olevat tulot. Tutkimukseeni osallistuneiden opiskelijoiden tulotaso on matala verrattuna väestön keskimääräiseen tulotasoon. Opintotukeen kuuluu opintoraha, opintotuen asumislisä ja opintolaina. Enemmistö haastateltavista nosti opintolainaa opintorahan lisäksi. Lähes kaikki haastateltavat saivat taloudellista tukea vanhemmiltaan perustoimeentulossa. Asumiskustannukset veivät suurimman osan haastateltavien rahoista. Opiskelijat asuivat pääosin vuokra-asunnossa.</p> <p>Aika on materiaalien voimavarojen ohella toinen kotitalouden keskeisimmistä resursseista, koska se jäsentää kotitalouden päivittäistä toimintaa. Tarkastellessa ajan merkitystä nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutuksessa käy ilmi, että useilla opiskelijoilla on ajankäytön suhteen neljä osa-aluetta, jotka ovat työ, opiskelu, kotityö ja vapaa-aika. Opintojen seurauksena opiskelijoiden ajalliset kulutusresurssit ovat niukat, koska työssäkäynti on toissijaista.</p> <p>Pienten tulojen ja ajallisten resurssien takia nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutus painottuu enemmän välttämättömään kulutukseen, kuten ruokaan, asumiseen ja laskuihin. Nuorten heikko taloudellinen tilanne saa aikaan sen, että nuoret käyttävät kulutusluottoa tai lainaa välttämättömään kulutukseen tai ylelliseen kulutukseen. Tämä taas saattaa johtaa velkaantumiseen, jos rahankäyttöä ei hallita. Opiskelijat kuluttavat myös ylelliseen kulutukseen, kuten baareihin, ravintoloihin ja opiskelijajuhliin. Rahaa kuluu myös harrastuksiin, erilaisiin tapahtumiin sekä matkoihin. Opiskelijat nostavat opintolainaa useimmiten paremman elintason saavuttamiseksi.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
raha, aika, korkeakouluopiskelijat, tulot, opintotuki, opiskelu, työ			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Taloustieteen laitos, kuluttajaekonomia			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution– Department	
Faculty on Agriculture and Forestry		Department on Economics and Management	
Tekijä/Författare – Author			
Kimmo Ihantila			
Työn nimi / Arbetets titel – Title			
Young college students's consumption resources and consumption – balance between essential and luxurious consumption			
Oppiaine /Läroämne – Subject			
Consumer economics			
Työn laji/Arbetets art – Level		Aika/Datum – Month and year	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages
Master's thesis		April 2014	80 p. + attachments 3 p.
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>This thesis examine young college student's consumption resources and consumption. I study how consumption resources are related to college student's consumption. The research has been carried out qualitative, phenomenography research method, where object of examination are student's views of consumption, use of time, student loan use and themes between essential and luxurious consumption. I used interviews as a method of collecting data, which suits for a phenomenography research. The empirical material consist of 13 student's interviews. I analysed material by using content analysis and typecasting.</p> <p>Available resources, such as income, are important for consumers. Students who took part research have low income level compared to the rest population. Financial aid to students consist of student grant, housing benefit and student loan. Majority of interviewees drew student loan in addition to student grant. Nearly all interviewees received financial support from their parents. Housing cost took the majority of interviewees money. The students lived mainly in apartment building.</p> <p>Time is addition to money other household's central resources, because it analyse household daily action. When examine meaning of time in young college students' consumption appear that many students have four sector in regard to the use of time. This sectors are work, study, housework and free time. As a result of study student's temporal resources are scanty, because working is secondary.</p> <p>Due to small incomes and temporal resources young college student's consumption is emphasized to essential consumption as food, housing costs and bills. Young's weak economic situation cause that young use consumption credit or loan to essential consumption or luxurious consumption. This may lead to get into debt if the use of money not control. Students spend money on luxurious consumption, as bars, restaurants and student parties. They also spend their money on hobbies, different events and journeys too. Students draw student loan in order to achieve better standard of living.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
money, time, college students, incomes, financial aid to students, study, work			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Department of Economics and Management, consumer economics			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo:

1	Johdanto	1
2	Tutkimusote, aineisto, menetelmät ja tutkimuksen toteutus	4
2.1	Tutkimusote	4
2.2	Haastatteluaineisto	6
2.3	Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen toteutus	10
3	Raha ja nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutus	16
3.1	Opiskelijoiden tulot	16
3.2	Opintotuki ja opintolaina	22
3.3	Kulutusluotto	25
3.4	Vanhempien taloudellinen tuki	29
3.5	Opiskelijoiden asumismuoto ja asumiskustannukset	32
4	Aika ja nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutus	36
4.1	Opiskelu ja työ	36
4.2	Kotityö ja vapaa-aika	41
5	Nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutusresurssit ja välttämätön kulutus	45
5.1	Opiskelijoiden rahalliset kulutusresurssit ohjaavat välttämättömään kulutukseen	45

5.2 Asumiskustannukset vievät suurimman osan opiskelijoiden rahoista	53
5.3 Opiskelijoiden ajalliset kulutusresurssit ohjaavat välttämättömään kulutukseen	57
6 Nuorten korkeakouluopiskelijoiden muut kulutuskohteet	61
6.1 Opiskelijoiden rahallisten kulutusresurssien käyttö muuhun kulutukseen	61
6.2 Opintolainan käyttö ylelliseen kulutukseen	65
6.3 Paremmat ajalliset kulutusresurssit ohjaisivat opiskelijoita ylelliseen kulutukseen	67
7 Johtopäätökset	71
Lähdeluettelo	75
Liite 1 Haastattelukysymykset	81

1 Johdanto

Nuorten kulutus sekä erityisesti siihen liittyvät resurssit ovat olleet tutkimuksen ja keskustelun kohteena pitkään. Nuorten kuluttamiseen on aina liittynyt moralisointia ja paheksuntaa. Nuoret onkin haluttu nähdä tuhlaavaisina ja nautinnonhaluisina. Aution (2006) tutkimus on kuitenkin osoittanut, että nuoret hallitsevat rahankäyttöään ja mieltävät itsensä säästäväisiksi ja harkitseviksi – tuhlaamisen rinnalla. Kulutuksen ohessa myös nuorten työssäkäynti eli kulutusresurssien hankinta on kiinnostanut tutkijoita. Miten nuoret rahoittavat kulutustaan?

Nuoruus on laaja käsite ja omassa tutkielmassani kohdistan katseeni nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutukseen sekä rahanansaintaan. Kysyn tutkimuksessani: Millä tavalla kulutusresurssit liittyvät nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutukseen? Tarkastelen sitä, miten raha ja aika liittyvät nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutukseen. Valitsin tämän aiheen, koska itseäni kiinnostaa kulutusresurssit ja se, miten ne liittyvät ihmisten kulutukseen. Kulutusresurssien tutkimus on yksi keskeinen kulutustutkimuksen teema. Halusin rajata aiheen nuoriin opiskelijoihin, koska heidän kulutuksessaan kulutusresurssit tulevat merkittävästi esille. Opiskelijoilla on useimmiten niukat resurssit ja tämä ohjaa heidän kulutustaan. Aiheen merkitys tieteellisenä tutkimuksena on mielestäni tärkeä, koska kulutusresursseja ja nuorten kulutusta on tutkittu paljon. Aiheen merkitys yhteiskunnallisen käytön kannalta on myös tärkeä, koska korkeakouluopiskelijoiden kulutus on monia koskettava aihe.

Aiheeseeni liittyvää aiempaa tutkimusta kuluttajaekonomiassa ovat tehneet Tylle Väisänen (2005), Sanna Mäkeläinen (1997) sekä Anu Raijas (1990). Nuorten kulutusresursseista on tehty paljon selvityksiä (mm. Mikkonen 2012, Raijas, Lehtinen ja Varjonen 2009 sekä Hämäläinen 2004), mutta vähemmän tutkittu sitä, miten nuoret kokevat tasapainoilun rahan, työnteon ja vapaa-ajan välillä. Tarkastelenkin laadullisella tutkimusotteella sitä, miten korkeakouluopiskelijat kokevat välttämättömän sekä muun kulutuksen elämäntilanteessaan.

Väisäsen (2005) tutkimuksen mukaan opiskelijat ovat yleensä köyhempiä, kuin muu väestö. Opiskelijat rahoittavat toimeentuloaan pääasiassa käymällä töissä. Opiskelijat saavat rahaa tai lainaavat sitä vanhemmiltaan ja joskus myös kavereiltaan. Tämän li-

säksi opiskelijat saavat opintotukea ja asumislisää. Joskus rahojen ollessa tiukassa opiskelijat lykkäävät laskun maksua tai tinkivät ruuan laadusta. Opintolainan nostoa opiskelijat pyrkivät välttämään, koska he eivät halua elää velkarahalla. Opintolainaa nostavat useammin opiskelijat, jotka pitävät taloudellista toimeentuloaan vaikeana. Heidän kulutuksessaan tulevat useammin esiin myös juhliminen ja nautintoaineet. (Väisänen 2005, 72.)

Myös Mäkeläisen (1997) tutkimuksen mukaan opiskelijat näkevät opintolainan nostamisen taloudellisena pakkona, jota pyritään välttämään. Opiskelijat pyrkivät parantamaan rahatilannettaan ensisijaisesti muilla keinoilla, kuten työssäkäynnillä, säästöillä tai tukeutumalla vanhempiin. Sen lisäksi, että opintolaina turvaa perustoimeentulon, sen avulla halutaan ylläpitää myös parempaa elintasoa. Lainarahaa kulutetaan elämyksiin, kuten lomamatkoihin. Opiskelijoiden elinvaiheköyhyys näkyy kulutusmahdollisuuksien vähytenä. Opiskelijoiden kulusrakenne muuttuu usein opiskeluaikana, sillä useilla opiskelijoilla on käytettävissään enemmän rahaa opintojen alkuvaiheessa, kuin loppuvaiheessa. Tämä selittyy esimerkiksi opintolainan nostamisella opintojen alkuvaiheessa. Lisäksi menot kasvavat usein loppuvaiheessa, kun lapsuudenkodista on muutettu asumaan yksin ja opintotukiaika on kulunut umpeen. (Mäkeläinen 1997, 66–68.)

Raijaksen (1990) tutkimus käsittelee opiskelijoiden vapaa-ajan käyttöä ja siitä aiheutuvia rahamenoja. Tutkimuksen mukaan opiskelijoiden vapaa-ajan määrää vähentävät opiskelu ja työssäkäynti. Lisäksi taloudelliset resurssit säätelevät jonkin verran vapaa-ajan kulutusta. Vapaa-ajan rahamenoista suurimpia ovat matkailu sekä baareissa ja ravintoloissa käyminen. Vapaa-ajan rahamenoja tarkasteltaessa tulee esille se, että mitä enemmän opiskelija harrastaa tiettyä vapaa-ajan käyttötapaa sitä enemmän siitä aiheutuu menoja. Vapaa-ajan käyttötapojen pohjalta muodostettuja harrastusryhmiä ovat aktiiviset liikunnan harrastajat, sosiaalisen kanssakäymisen ja kulttuurin harrastajat, kirjallisuuden harrastajat sekä taideharrastusten harrastajat. Vapaa-ajan kestokulutustavaroita hankitaan sen mukaan, kuinka paljon siihen liittyvää toimintoa harrastetaan. Mitä enemmän harrastetaan, sitä kalliimpia kestokulutustavaroita hankitaan ja sitä useammin niitä vaihdetaan. (Raijas 1990, 64, 66–67.)

Tutkimus rakentuu seuraavasti: luvussa kaksi tuon esille sen, että mitä tutkimusotetta, aineistoa ja menetelmiä olen käyttänyt tutkimuksessani. Selitän sen, millä tavalla olen hyödyntänyt tutkimusmenetelmiä ja tutkimusotetta sekä miten toteutin tutkimuksen.

Kirjallisuuskatsauksessa tuon esille sen, että mistä tekijöistä opiskelijoiden kulutusresurssit muodostuvat ja käsittelem sitä, että millä tavalla ne ovat yhteydessä opiskelijoiden kulutukseen. Luvussa kolme tulen pohtimaan rahallisten resurssien osalta sitä, miten hyvin opiskelijoiden tulot, opintotuki ja opintolainat riittävät opiskelijoiden toimeentuloon. Luvussa tulee esille se, että opiskelijoilla on pienemmät tulot verrattuna muuhun väestöön ja tämä ohjaa välttämättömään kulutukseen. Pohdin opintotuen ja opintolainan merkitystä opiskelijoiden rahallisten kulutusresurssien muodostumisessa sekä syitä nostaa opintolainaa. Käsittelem myös syitä nostaa kulutusluottoa ja siitä aiheutuva velkaantumista.

Selvitän sen, mikä merkitys vanhempien taloudellisella tuella ja asumismuodolla on opiskelijoille. Vanhemmat tukevat opiskelijoita pääasiassa perustoimeentulossa, kuten ruoka- ja asumismenoissa. Asumiskustannukset vaihtelevat asumismuodon mukaan. Asumismuodolla on yhteys myös työssäkäyntiin ja opintolainan nostoon. Luvussa neljä selvitän sen, mikä merkitys opiskelun, työn, kotitöiden ja vapaa-ajan yhteensovittamisella on opiskelijoiden ajallisten kulutusresurssien kannalta. Tässä tulee esille se, että opiskelijoilla on ajankäytön suhteen neljä osa-aluetta ja tämä on yhteydessä opiskelijoiden ajallisten kulutusresurssien muodostumiseen. Monilla opiskelijoilla on vähemmän vapaa-aikaa kuin esimerkiksi pelkästään työssäkävillä nuorilla aikuisilla.

Pääluvuissa käsittelem syvällisemmin ja empiiriseen aineistoon pohjautuen sitä, että millä tavalla opiskelijoiden kulutusresurssit ovat yhteydessä heidän kulutukseen. Luvussa viisi tuon esille sen, että opiskelijoiden rahalliset ja ajalliset kulutusresurssit ohjaavat välttämättömään kulutukseen. Asumiskustannukset vievät suurimman osan opiskelijoiden rahoista ja tämän jälkeen suurin kuluerä on ruoka. Luvussa kuusi käsittelem sitä, että mihin muuhun opiskelijat kuluttavat ja mihin paremmat ajalliset kulutusresurssit antaisivat mahdollisuuden. Luvussa tulee esille se, että opiskelijat kuluttavat myös ylelliseen kulutukseen, kuten baareihin, ravintoloihin ja opiskelijajuhliin. Rahaa kuluu myös harrastuksiin, erilaisiin tapahtumiin sekä matkoihin. Opiskelijat käyttävät opintolainaa usein ylelliseen kulutukseen. Paremmat ajalliset kulutusresurssit ohjaisivat opiskelijoita ylelliseen kulutukseen. Johtopäätöksissä tuon esiin tutkielmani tärkeimmät asiat.

2 Tutkimusote, aineisto, menetelmät ja tutkimuksen toteutus

2.1 Tutkimusote

Suomalaisessa yhteiskunta- ja kasvatustieteellisessä keskustelussa on käytetty synonyymeina käsitteitä laadulliset, pehmeät ja kvalitatiiviset menetelmät. Tosin termien tausta ja alkuperäinen merkitys poikkeavat toisistaan osittain. Vaarana on se, että pehmeät menetelmät nähdään vähemmän tieteellisinä kuin tilastolliset menetelmät. Toisaalta laadullista tutkimusta voidaan pitää määrällistä laadukkaampana tutkimuksena. (Eskola ja Suoranta 2008, 13.) Karkeimmillaan laadullinen ymmärretään yksinkertaisesti aineiston ja analyysin muodon kuvaukseksi, joka ei ole numeraalinen. Tällaiseen aineistoon voi soveltaa eri lukutapoja, myös numeraalisia eli kvantitatiivisia. Laadullisen aineiston käsittely ja aineiston laadullinen käsittely voidaan erottaa, mutta rajat eivät tietenkään ole selkeät. Esimerkiksi haastattelua on mahdollista käyttää sekä laadullisesti, että määrällisesti. Vastaavasti haastatteluilla kerättyä aineistoa on mahdollista analysoida sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti. (Eskola ja Suoranta 2008, 13.)

Kvalitatiivinen tutkimus perustuu todellisuuden kuvaamiseen. Tähän liittyy ajatus siitä, että todellisuus on moninainen. Tutkimuksessa täytyy ottaa huomioon, että todellisuutta ei voi pirstoa osiin. Tapahtumat muovaavat toinen toistaan ja on mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on siis tarkoitus tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Pyrkimyksenä kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita, kuin todentaa jo olemassa olevia totuusväittämiä. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 157.) Kvalitatiivisen tutkimuksen päämääränä on ymmärtää tutkimuskohdetta. Tutkimus alkaa sillä, että tutkija kartoittaa kentän, jossa hän toimii. Jos tutkijan tavoitteena on tutkia esimerkiksi nuorison elämäntapaa, hän voi valita yhden luonnollisesti olemassa olevan ryhmän ja haastatella kaikkia ryhmän jäseniä. Tällaisessa tapauksessa aineiston koko määräytyy sen mukaan, kuinka monta jäsentä ryhmään kuuluu. (Hirsjärvi ym. 2007, 176–177.) Tutkielmassa käytän kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, koska haluan etsiä syvällisiä yksilötason selityksiä ja tulkintoja ja tarkastella samanaikaisesti kaikkia ilmiöön liittyviä tekijöitä.

Fenomenografian nimi on peräisin sanoista ilmiö ja kuvata. Fenomenografia tutkii sitä, miten ympäröivä maailma rakentuu ihmisten tietoisuudessa. Samaa ilmiötä koskevat käsitykset vaihtelevat eri henkilöillä. Kokemuksesta tiedämme, kuinka keskustelussa usein törmää siihen, etteivät henkilöt puhu samasta asiasta, koska heidän käsityksensä asiasta eroavat toisistaan. Käsitysten erilaisuus riippuu ennen kaikkea kokemustaustasta. Käsitykset ovat sisällöllisesti erilaisia, koska niiden viitetausta vaihtelee yksilöstä toiseen. Verrattuna asiantuntijoiden käsityksiin voi ihmisten arkikokemuksista muodostamia käsityksiä kutsua esikäsitteiksi. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen ja Saari 1994, 114.)

Fenomenografia eroaa muusta käsitystutkimuksesta siinä, että se on kiinnostunut käsitysten sisällöllisistä eroista. Fenomenografinen tutkimus etenee yleensä neljää vaihetta pitkin. Ensiksi tutkija kiinnittää huomionsa asiaan tai käsitteeseen, josta esiintyy erilaisia käsityksiä. Seuraavaksi tutkija perehtyy asiaan tai käsitteeseen teoreettisesti ja jäsentää alustavasti siihen liittyvät näkökohdat. Kolmanneksi hän haastattelee henkilöitä, jotka ilmaisevat erilaisia käsityksiään asiasta. Lopuksi hän luokittelee käsitykset niiden merkitysten perusteella. Selittääkseen käsityksien erilaisuuden hän kokoaa ne ylemmän tason merkitysluokiksi. (Syrjälä ym. 1994, 115.)

Fenomenografit vertailevat eri ihmisten käsityksiä ja suhteuttavat yhden ihmisen käsityksiä jostain ilmiöstä hänen muihin käsityksiinsä. Tällöin liikutaan usein elementeiltään osittain yhtäläisen temanttisen kentän puitteissa. Fenomenografisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata laadullisesti erilaisia käsityksiä niiden omista lähtökohdista ja niiden omaa logiikkaa noudattaen. Käsityksiä ei aseteta yksioikoisesti paremmuus- ja kehittyneisyysjärjestykseen toisiinsa nähden, koska se merkitsisi helposti niiden sisältöjen hukkaamista. (Syrjälä ym. 1994, 117, 119.)

Fenomenografinen tutkimus lähtee siitä, että ihminen on tietoinen olento, joka tietoisesti rakentaa itselleen käsityksiä ilmiöstä. Ihminen ilmaisee kielellään tietoiset käsityksensä. Niinpä fenomenografinen tutkija ei pitäydy tutkimushenkilön ulkoiseen tarkkailuun, vaan ryhtyy vuorovaikutukseen hänen kanssaan, suuntana hänen tietoisuutensa. Haastattelu onkin tavallisin fenomenografisen aineiston hankintamenetelmä. Haastattelussa toteutuu fenomenografian tiedonkäsitykseen kuuluva ihmistenvälinen yhteisymmärrys. Tämä tarkoittaa sitä, että kun haemme tietoa toisen ihmisen ajattelusta, prosessissa on

mukana koko ajan myös oma tietoisuutemme, jonka rakenteet heijastuvat siihen, miten tulkitsemme toisen henkilön ilmaisua. (Syrjälä ym. 1994, 121–122, 136.)

Päädyin fenomenografiseen tutkimusotteeseen, koska sen avulla voin tutkia opiskelijoiden käsityksiä kulutuksesta ja kulutusresursseista sekä vertailla eri opiskelijoiden käsityksiä. Käytin fenomenografista tutkimusotetta työssäni siten, että kiinnitin ensin huomiota tutkimusaiheeseen ja siihen liittyviin keskeisiin käsitteisiin. Sitten perehdyin aiheeseen ja käsitteisiin teoreettisesti ja jäsensin alustavasti siihen liittyvät näkökohdat. Tämän jälkeen haastattelin opiskelijoita, jotka ilmaisivat erilaisia käsityksiään asiasta. Lopuksi luokittelin opiskelijoiden käsitykset niiden merkitysten perusteella. Löysin aineistosta teemoja ja siten käytin analyysimenetelminä sisällönerittelyä ja teemoittelua. Pääluvuissa tuon esille opiskelijoiden käsityksiä kyseisiin teemoihin liittyen.

2.2 Haastatteluaineisto

Laadullisella aineistolla tarkoitetaan pelkistetyimmillään sellaista aineistoa, joka on tekstiä. Teksti on syntynyt tutkijasta riippuen tai riippumatta. Esimerkkejä edellisistä ovat haastattelut ja havainnoinnit, jälkimmäisistä henkilökohtaiset päiväkirjat, omaelämäkerrat ja kirjeet sekä muuta tarkoitusta varten tuotettu kirjallinen tai kuvallinen aineisto tai äänimateriaali. (Eskola ja Suoranta 2008, 15.) Kvalitatiiviselle aineistolle on ominaista sen ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja monimuotoisuus. Kvalitatiivinen aineisto koostuu raporteista, jotka dokumentoivat aineiston tuottamisen tilanteet mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Laadullinen aineisto koostuu näytteistä. Se on pala tutkittavaa maailmaa, sillä aineisto on näyte tutkimuksen kohteena olevasta kielestä ja kulttuurista. Aineisto voi olla eri tilanteissa ja eri tarkoituksiin tehtyjä tekstejä, puheita tai erilaisia vuorovaikutustilanteita, jotka saattavat liittyä tutkittavaan ilmiöön monella tapaa. (Alasuutari 1999, 84–85, 87–88.) Laadullisena aineistona käytän haastatteluilla kerättyä litteroitua tekstiä.

Tekstinä laadullisella aineistolla on aina oma rakenteensa. Aineistoa voi aina tutkia sellaisenaan omana todellisuutenaan tai näytteenä, riippumatta sen suhteesta ulkopuoliseen todellisuuteen, jota sen oletetaan kuvaavan. Toisaalta kieli on informaation esittämisen väline, joten on luonnollista tarkastella tekstiaineistoa siitä näkökulmasta. Olipa

pääasiallinen näkökulma aineistoon mikä tahansa, siihen yleensä sovelletaan osittain myös faktanäkökulmaa. Voidaan kuitenkin sanoa, että pelkän faktanäkökulman soveltaminen kvalitatiiviseen aineistoon on sen vajaakäyttöä. Suurin osa kielen rikkauteen sisältyvästä, muustakin kuin vain aineistosta itsestään kertovasta informaatiosta jää käyttämättä, jos kieli kehitellään vain todellisuuden kuvaamisen välineeksi. Toisaalta silloin, kun erilaisia tekstejä tutkimalla halutaan selvittää mitä on todella tapahtunut, on syytä käyttää myös muita tekstien tutkimisen menetelmiä kuin vain faktanäkökulmaa. (Alasuutari 1999, 112–113.) Faktanäkökulmassa tekstejä tarkastellaan sen kannalta, mitä puhujat niissä kertovat puheensa kohteena olevasta asiasta. Näytenäkökulma taas tarkoittaa sitä, että tutkitaan tekstejä teksteinä. Tällöin erittelyn kohteena eivät ole puheiden kohteet vaan itse kieli ja puhunta. Nämä kaksi näkökulmaa tutkimusaineistoon nivoutuvat usein toisiinsa niin, että niitä on vaikea erottaa toisistaan. (Koskinen, Alasuutari ja Peltonen 2005, 71.) Käytän työssäni fakta- ja näytenäkökulmaa, koska aineisto koostuu näytteistä, mutta oletan haastateltavien kuitenkin puhuvan totta.

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan aineiston harkinnanvaraisesta, teoreettisesta tai tarkoituksenmukaisesta poiminnasta tai harkinnanvaraisesta näytteestä. Tämä on yksi laadullista tutkimusta luonnehtiva piirre. Tällöin tutkimus pohjautuu usein suhteellisen pieneen tapausmäärään. Yleensä ottaen laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. Ei ole olemassa sääntöjä aineiston koon määrittämiseksi. Aineiston tehtävä on toimia tutkijan apuna rakennettaessa käsitteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa korostetaan sitä, että ei ole tarkoitus kertoa aineistosta, vaan pyrkiä rakentamaan siitä teoreettisesti kestäviä näkökulmia. Tästä syystä yhtä tärkeää kuin pyrkiä kokoamaan rajattu laadullinen aineisto, on pyrkiä kehittämään teoreettista herkkyyttä kohdeilmiöstä. (Eskola ja Suoranta 2008, 61–62.)

Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteeri ei olekaan sen määrä vaan laatu. Tutkija pyrkii sijoittamaan tutkimuskohteen yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä ja antamaan siitä historiallisesti tarkan kuvan. Harkinnanvaraisessa otannassa on kysymys tutkijan osaamisesta rakentaa tutkimukseensa vahvat teoreettiset perustukset, jotka tiettyssä määrin ohjaavat aineiston hankintaa. Harkinnanvaraisen otannan sijasta puhutaan myös harkinnanvaraisesta näytteestä erotukseksi tilas-

tollisista otantamenetelmistä, sillä laadullisessa tutkimuksessa on lähes aina kyseessä näyte, ei otos. (Eskola ja Suoranta 2008, 18.)

Laadullinen tutkimus perustuu melkein aina tarkoituksenmukaisesti poimittuihin näytteisiin, ei tilastollisiin otoksiin. Näytteestä ei pysty tekemään yleistyksiä otantajakauman ja luottamusvälien avulla. Jos emme tiedä, millä todennäköisyydellä tapaukset ovat päätyneet näytteeseen, emme voi arvioida todennäköisyyttä, jolla aineistosta laske-
tut tunnusluvut pätevät perusjoukossa. Laadullisessa tutkimuksessa otanta – ajattelu hylätään yleensä tietoisesti. Tutkimusaineisto valitaan siten, että se on informatiivinen tutkimusongelman kannalta. Tutkija tekee esimerkiksi asiantuntijahaastatteluita yrityksen imagoa selvittäessään sen sijaan, että kysyisi tuhannelta ihmiseltä, mitä mieltä he ovat kohteesta. (Koskinen ym. 2005, 273.) Keskityn tutkimuksessani 13 haastatteluun, joita analysoin perusteellisesti. Keskityn määrän sijasta laatuun. Tutkimukseni perustuu siis tarkoituksenmukaisesti poimittuihin näytteisiin, ei tilastollisiin otoksiin.

Validiteetilla tarkoitetaan sitä, missä määrin tietty väite, tulkinta tai tulos ilmaisevat kohdetta, johon niiden on tarkoitus viitata. Validiteetin lajeina pidetään yleisimmin sisäistä ja ulkoista validiteettia. Sisäinen validiteetti tarkoittaa tulkinnan sisäistä loogisuutta ja ristiriidattomuutta. Ulkoinen validiteetti puolestaan tarkoittaa sitä, että yleistykö tulkinta muihinkin kuin tutkittuihin tapauksiin. Validiteettitarkastelun avulla pyritään ehkäisemään kaksi tutkimuksen kannalta keskeistä virhepäätelmien luokkaa, joissa uskomme, että jokin tulos on tosi, vaikkei se sitä olisi – tai päinvastoin. Syitä, jotka johtavat tällaisiin virheellisiin näkemyksiin on paljon alkaen väärästä tulkinnasta, päätyen aineiston virheisiin. Validi tieto tarkoittaa sitä, että tutkijan tulee osoittaa, että hänen löytönsä eivät perustu esimerkiksi väriin haastattelulausumiin, kysymyksiin tai havaintoihin, jotka on tehty epätyypillisestä tilanteesta. Tulosten pitäisi myös yleistyä. (Koskinen ym. 2005, 254.) Tutkimukseni sisäinen ja ulkoinen validiteetti ovat hyvät, sillä tulkinta on sisäisesti loogista ja ristiriidatonta. Tulkinta yleistyy myös muihinkin kuin tutkittuihin tapauksiin.

Reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä tiiviyn astetta, jolla tietyt tapaukset sijoitetaan samaan luokkaan eri havainnoitsijoiden toimesta eri aikoina. Tämä tarkoittaa ristiriidattomuutta. Aineisto voi olla reliaabeli, vaikka se ei olisi validi, mutta aineisto ei voi olla validi, jos ei se ole reliaabeli. (Koskinen ym. 2005, 255.) Reliabiliteetilla eli luotettavuudella tarkoitetaan käytetyn tutkimusmenetelmän kykyyn antaa ei-sattumanvaraisia

tuloksia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetilla viitataan aineiston käsittelyn ja analyysin luotettavuuteen. Reliabiliteettikysymykset tulevat esiin ensisijaisesti siinä tutkimuksen vaiheessa, jossa siirrytään empiriasta teoriaan eli empiirisestä aineistosta analyysin kautta tulkintaan. Tutkimusraporttia kirjoitettaessa täytyy ottaa huomioon kaksi kvalitatiivisen tutkimuksen reliabiliteettikysymyksiin liittyvää kriteeriä. Nämä kriteerit ovat analyysin arvioitavuus ja uskottavuus. Arvioitavuus tarkoittaa sitä, että lukijalla on mahdollisuus seurata tutkijan päättelyä ja kritisoida sitä. Uskottavuus taas tarkoittaa sitä, että tutkimusraportin pohjalta on uskottavaa, että kuvatulla tavalla on päädytty esitettyihin tulkintoihin. (Pyörälä 1995, 15–16.) Olen huomionut työssä reliabiliteettiin liittyviä tekijöitä siten, että olen kertonut aineiston keruusta, käsittelystä, analyysistä sekä tutkimusmenetelmästä.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään aineiston riittävyyteen viittaavaa saturaation käsitettä, joka tarkoittaa aineiston kylläntymistä. Tämä tarkoittaa sitä, että kun tutkija aloittaa aineiston keruun, niin hän ei ole päättänyt etukäteen, miten montaa tapausta hän tulee tutkimaan. Tutkija voi aloittaa haastattelut ja jatkaa niitä niin kauan, että ne tuottavat tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Aineisto on riittävä, kun samat asiat alkavat kertaautua haastatteluissa. Tätä kutsutaan saturaatioksi. On olemassa tietty määrä aineistoa, joka tuo esiin teoreettisesti merkittävän tuloksen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta ei tehdä päätelmiä suoraan yleistettävyyttä ajatellen, vaikka ajatuksena on kuitenkin alun perin aristoteelinen ajatus, jonka mukaan yksityisessä toistuu yleinen. Tutkimalla yksittäistä tapausta tarpeeksi tarkasti saadaan esille myös se, mikä ilmiössä on tärkeää ja mikä toistuu usein tarkasteltaessa ilmiötä yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi ym. 2007, 177.) Saavutin saturaation tavoitteen tutkimuksessa, sillä samat asiat alkoivat kertaautua haastatteluissa ja uutta olennaista tietoa ei tullut enää haastatteluiden loppuvaiheessa.

Tutkijan asema on toisella tavalla keskeinen laadullisessa tutkimuksessa kuin tilastollisessa tutkimuksessa. Tutkijalla on toiminnassaan tietynlaista vapautta, joka antaa hyvin mahdollisuuden joustavaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalta vaaditaan tutkimuksellista mielikuvitusta, esimerkiksi uusien menetelmällisten tai kirjoitustapaa koskevien ratkaisujen kokeilemistä. Ratkaisuista tulee kertoa myös tutkimuksen lukijalle, jotta tutkimus olisi ylipäätään arvioitavissa. (Eskola ja Suoranta 2008, 20.)

2.3 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen toteutus

Haastattelu on usein ainoa keino kerätä ihmisten asioille antamia merkityksiä ja tulkin-toja. Se myös täydentää hyvin muita menetelmiä. Vaikka havainnoija kuulisi kuukau-sien mittaan erilaisia ajatuksia, voi hän silti osua pahasti harhaan, jos ei varmista tulkin-tojaan haastattelemalla. (Koskinen ym. 2005, 106.) Suomessa yleisin tapa kerätä laa-dullista aineistoa on haastattelu. Haastattelu ei sinänsä kuulu pelkästään kvalitatiiviseen tutkimukseen, koska sen avulla voidaan kerätä kvantitatiivistakin aineistoa. Haastatte-lun tarkoitus on selvittää, mitä jollakulla on mielessään. Haastattelu on keskustelua, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelemaansa. Haastattelun idea on yksinkertainen ja järkevä. Sen avulla saadaan tietoa ihmisestä, esimerkiksi mitä hän ajattelee ja minkälaisia motiiveja hänellä on. Haastattelu on siis tilanne, jossa haastatte-lija esittää kysymyksiä haastateltavalle. Haastattelun määritelmät ovat kuitenkin laven-tuneet suuresti viime vuosina. Perinteisestä kysymys - vastaus – haastattelusta on siir-rytty etenevässä määrin keskustelunomaisempiin haastattelutyyppeihin. (Eskola ja Suo-ranta 2008, 85.)

Haastattelu on vuorovaikutusta ja siinä molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Normaalit fyysiset, sosiaaliset ja kommunikaatioon liittyvät seikat vaikuttavat haastatte-lutilanteeseen. Haastattelulle on vuorovaikutustilanteena ominaista, että se on 1. ennal-ta suunniteltu; 2. haastattelijan alulle panema ja ohjaama; 3. haastattelijaa joutuu usein motivoimaan haastateltavaa ja ylläpitämään haastattelua; 4. haastattelijaa tuntee roolin-sa ja haastateltava oppii sen; 5. haastateltavan täytyy luottaa siihen, että hänen anta-maa tietoa käsitellään luottamuksellisesti. (Eskola ja Suoranta 2008, 85.) Käytin ai-neistonkeruussa haastattelua, koska se soveltui parhaiten aineistonkeruuseen. Esimer-kiksi kyselylomakkeen avulla olisi ollut vaikeampaa saada kerättyä riittävästi monimer-kityksellistä aineistoa.

Haastattelututkimuksen kulku vaihtelee usein tutkimuksen tarpeiden mukaan. Yksin-kertaisin laadullinen haastattelututkimus perustuu yhteen kysymysrunkoon ja kaikilta haastateltavilta kysytään samat kysymykset. Tämä työtapaa viittaa lähinnä strukturoi-tuun haastattelututkimukseen. (Koskinen ym. 2005, 128.) Erilaisia haastattelutyyppeiden jakoja ja eri haastattelutyyppeiden nimityksiä on useita. Yksinkertainen jako saadaan, kun otetaan huomioon kysymysten muotoilun kiinteyden aste ja se, miten paljon haastatteli-

ja jäsentää haastattelutilannetta. Strukturoidussa haastattelussa eli lomakehaastattelussa kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille haastateltaville sama. Tämän perustana on se, että kysymyksillä ajatellaan olevan sama merkitys kaikille. Vastausvaihtoehdot ovat valmiit eli haastattelija voi pyytää haastateltavaa valitsemaan vastausvaihtoehdoista itselleen kaikkein sopivimman. Tilanne vastaa kyselylomakkeen täyttämistä ohjatusti. Puolistrukturoitu haastattelu poikkeaa strukturoidusta haastattelusta siinä, että kysymykset ovat kaikille samat, mutta ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa vastata niihin omin sanoin. (Eskola ja Suoranta 2008, 86.) Käytin haastattelutyypinä puolistrukturoitua haastattelua, sillä kysyin kaikilta haastateltavilta samat asiat, mutta he saivat vastata niihin omin sanoin.

Laadullisen aineiston analyysin on tarkoitus tuoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineistoa kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota. Analyysillä pyritään informaation kasvattamiseen luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. (Eskola ja Suoranta 2008, 137.) Laadullisissa analyysissä aineistoa tarkastellaan usein kokonaisuutena. Sen ajatellaan valottavan jonkin yksilölliseksi ymmärretyn sisäisesti loogisen kokonaisuuden rakennetta. Kvalitatiivinen tutkimus vaatii tilastollisesta tutkimuksesta poikkeavaa ehdottomuutta. Kaikki luotettavana pidetyt ja selvitetävään kuvioon kuuluvaksi katsotut seikat tulee kyetä selvittämään siten, että ne eivät ole ristiriidassa esitetyn tulkinnan kanssa. Laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, jotka ovat havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. (Alasuutari 1999, 38–39.)

Havaintojen pelkistämässä on kaksi osaa. Ensinnäkin aineistoa tarkastellaan tietystä teoreettis-metodisesta näkökulmasta. Aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen ja kulloisenkin kysymyksenasettelun kannalta tärkeää, vaikka samassa tutkimuksessa aineistoa voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. Joka tapauksessa näin analyysin kohteena oleva tekstimassa pelkistyy hieman hallittavammaksi määräksi erilaisia raakahavaintoja. Pelkistämisen toisen vaiheen tarkoituksena on edelleen karsia havaintomäärää havaintojen yhdistämisellä. Raakahavainnot yhdistetään yhdeksi havainnoksi tai ainakin harvemmaksi havaintojen joukoksi. Tähän päästään etsimällä havaintojen yhteinen piirre tai muotoilemalla sääntö, joka tältä osin pätee poikkeuksetta koko aineistoon. (Alasuutari 1999, 40.)

Arvoituksen ratkaiseminen on toinen vaihe laadullisessa analyysissä. Vastaavaa vaihetta voidaan nimittää myös tulosten tulkinnaksi. Laadullisessa tutkimuksessa arvoituksen ratkaiseminen tarkoittaa sitä, että johtolankojen ja vihjeiden pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. (Alasuutari 1999, 44.) Paha virhe, jonka tutkija voi tehdä on kerätä aineisto ja kuvata se ilman tulkintaa. Kuvaileva tutkimus voi tuottaa uutta tietoa, mutta jos tämä tieto ei jäsenny osaksi oppiaineen kokonaisuutta, jää sen arvo sattumanvaraiseksi. Tutkimuksen tunnusmerkki on se, että tutkimus johtaa selkeään tulkintaan, joka voidaan johdattaa keskusteluun aiemman tutkimuksen kanssa. Tulkinta on se piirre, joka erottaa tutkimuksen arkijärjestä. Selkeä tulkinta on lisäksi helppo viestiä yleisölle. (Koskinen ym. 2005, 229.)

Sisällön erittelyllä tarkoitetaan kirjavaa joukkoa erilaisia tapoja luokitella ja järjestää laadullista aineistoa. Sisällön erittelyssä tekstistä analysoidaan sen sisältämiä yleisimpiä teemoja, joista rakentuu aineiston kokonaisuus. Analyysi perustuu todennäköisyyksiin. (Eskola ja Suoranta 2008, 186–187.) Teemoittelu tarkoittaa sitä, että aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Tällä tavalla on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. Aineistosta voidaan poimia keskeiset aiheet ja esittää se kokoelmana erilaisia kysymyksenasetteluja. Tekstimassasta on ensin löydettävä ja sen jälkeen eroteltava tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet. Teemoittelun avulla tekstiaineistosta saadaan esille kokoelma erilaisia vastauksia esitettyihin kysymyksiin. Vaarana on se, että kvalitatiivisen aineiston analysointi jätetään tematisoinnin nimissä tapahtuneeksi sitaattikokoelmaksi. Teemoitettain järjestetyt vastauksista irrotetut sitaatit voivat olla mielenkiintoisia, mutta kovin pitkälle menevää analyysiä ja johtopäätöksiä ne eivät osoita. Onnistunut teemoittelu vaatii teorian ja empirian vuorovaikutusta, joka tutkimustekstissä näkyy niiden lomittumisena toisiinsa. (Eskola ja Suoranta 2008, 174–175, 179.) Analyysimenetelminä käytin sisällönerittelyä ja teemoittelua, koska aineiston luokittelu ja järjestäminen erilaisten teemojen avulla oli mielestäni paras tapa analysoida sitä.

Keräsin haastateltavat lähettämällä haastattelupyynnön sähköpostilla opiskelijatutuille. Haastateltavien kerääminen onnistui helposti ja 13 opiskelijaa osallistui haastatteluihin. Viikin infokeskus Koronan ryhmätötiloissa tein kahdeksan haastattelua, taloustieteen laitoksen ryhmätötilassa yhden ja Oppimiskeskus Alexandrian ryhmätötilassa neljä haastattelua. Äänitin haastattelut ja haastatteluiden keskimääräinen kesto oli noin puoli tuntia. Tosin muutama haastattelu venyi lähes 40 minuuttiin ja parin haastateltavan

kohdalla haastattelut kestivät vain reilut 20 minuuttia. Tein kaikki haastattelut kahden viikon aikana lokakuussa 2013. Haastatteluiden litteroimiseen kului useita viikkoja ja litteroin ne sanatarkasti. Litteroitua tekstiaineistoa kertyi 75 sivua. Aineiston keruuprosessi vei aikaa yhteensä noin kuukauden.

Haastateltavat olivat 23-28 — vuotiaita yliopisto-opiskelijoita ja kaikkien opiskelupaikana oli Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellinen tiedekunta. Haastateltavissa oli 11 miestä ja kaksi naista. Miesten suuri osuus haastateltavista johtunee siitä, että olen itsekin mies ja siksi opiskelijatuttuni ovat pääasiassa miehiä. Kymmenen haastateltavaa sanoi käyvänsä töissä lukukauden aikana ja vain kolme ilmoitti, ettei käy töissä lukukauden aikana. Työn osa-aikaisuudesta johtuen haastateltavien tulotaso jäi kuitenkin matalaksi. Suurin osa heistä asui vuokra-asunnossa. Haastateltavien nimet on muutettu. Taulukkoon 1 olen koonnut haastateltavien taustatiedot.

Taulukko 1. Haastateltavien taustatiedot

nimi, ikä ja pääaine	asumismuoto	lukukaudenaikaiset tulot ja opintotuki kuukaudessa	nostetun opintolainan määrä	saanut vanhemmilta taloudellista tukea	työssäkäynti lukukauden aikana
Jukka 26, markkinointi	yksin omistusasunnossa	tulot 1600 e ja opintotuki 298 e	5000 e	kyllä	kyllä
Mikko 25, elintarvike-ekonomia	yksin vuokra-asunnossa	tulot 1100 e ja opintotuki 327 e	ei ole nostanut	kyllä	kyllä
Kalle 25, maatalousekonomia	yksin opiskelija-asunnossa	opintotuki 470 e	2700 e	ei	ei
Aki 23, elintarvike-ekonomia	yksin vuokra-asunnossa	tulot 600 e ja opintotuki 468 e	6500 e	kyllä	kyllä
Tiina 24, metsäekonomia ja markkinointi	yksin vuokra-asunnossa	tulot 200 e ja opintotuki 500 e	15000 e	kyllä	kyllä
Matias 26, agroekologia	yksin opiskelija-asunnossa	opintotuki 490 e	10000 e	kyllä	ei
Henrik 26, elintarvike-ekonomia	puolison kanssa opiskelija-asunnossa	tulot 1100 e	3000 e	kyllä	kyllä
Sami 26, metsäekonomia ja markkinointi	yksin omistusasunnossa	tulot 1000 e ja opintotuki 400 e	10000 e	kyllä	kyllä
Jarmo 28, markkinointi	puolison kanssa omistusasunnossa	tulot 1000 e ja opintotuki 240 e	3000 e	kyllä	kyllä
Jani 24, markkinointi	yksin vuokra-asunnossa	tulot 630 e ja opintotuki 470 e	ei ole nostanut	kyllä	kyllä
Antti 24, kuluttajaekonomia	kaverin kanssa vuokra-asunnossa	tulot 400 e ja opintotuki 470 e	ei ole nostanut	kyllä	kyllä
Sanna 25, kuluttajaekonomia	puolison kanssa vuokra-asunnossa	opintotuki 470 e	ei ole nostanut	kyllä	ei
Markku 25, kuluttajaekonomia	puolison kanssa vuokra-asunnossa	tulot 750 e ja opintotuki 500 e	10000 e	kyllä	kyllä

Haastatteluteemoja olivat opiskelijoiden rahalliset kulutusresurssit ja niihin liittyvät tekijät, rahan käyttö ja kulutuskohteet, ajalliset kulutusresurssit ja niihin liittyvät tekijät sekä ajallisten resurssien yhteys kulutukseen. Aineistoa analysoidessani huomasin, että vastaukset niihin kysymyksiin, jotka liittyvät opiskelijoiden kulutusresurssien ja kulutuskäyttäytymisen väliseen yhteyteen muodostavat kaksi pääteemaa. Nämä pääteemat ovat välttämätön kulutus ja ei-välttämätön kulutus ja näissä on erilaisia alateemoja. Tämän takia olen jäsenellyt pääluvut siten, että olen tuonut esiin haastattelukysymyksiä ja esittänyt opiskelijoiden antamia vastauksia kyseisiin kysymyksiin. Päädyin tähän,

koska opiskelijoiden vastaukset kysymyksiin ovat samantyyllisiä ja ne liittyvät pääteemoihin.

Ensiksi ajattelin tehdä päälukujen alaluvut kulutuskohteiden mukaan. Välttämättömässä kulutuksessa alaluvut olisivat olleet ruoka ja asuminen. Muussa kulutuksessa alaluvut olisivat olleet harrastukset ja viihde. Näiden alalukujen muodostaminen oli kuitenkin hankalaa, koska esimerkiksi välttämättömässä kulutuksessa asuminen ja ruoka tulevat esiin samoissa haastattelusitaateissa tai jopa samoissa lauseissa. Tällöin aineistoa olisi joutunut liikaa pilkkomaan. Tämän takia päädyin kysymysrakenteeseen.

3 Raha ja nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutus

3.1 Opiskelijoiden tulot

Kulutusyhteiskunnassa suurimpia ongelmia nuorilla on rajallisten kulutusresurssien ja suuren tarjonnan välinen ristiriita. Nuoret tekevät valintojaan kulutuksessaan niukoilla resursseilla opiskelun, osa-aikaisten työsuhteiden ja epäsäännöllisten tulojen vuoksi. Samanikäisten nuorten rahallinen tilanne ja kulutus voivat poiketa huomattavasti. Muihin ikäluokkiin verrattuna nuorten tulot ovat yleensä pienet, mutta menot suuret. Pienten tulojen lisäksi työttömyys, opintolainan ja/tai tuen saaminen sekä perhesuhteet tai niiden vakiintumattomuus ovat aikuisille nuorille ongelmallisia ja niillä on vaikutusta myös kulutuskäyttäytymiseen. (Lehtinen ja Peura-Kapanen 2005, 107.) Kun nuori miettii lukion jälkeen uravalintojaan, hän on usein tietoinen siitä, että korkeakouluopiskelijana hänen on tyydyttävä niukempaan elintasoon, kuin jos menisi suoraan töihin. Opiskeluaikaa on ajateltu elämänvaiheena, johon kuuluu kulutuksen säännöstely ja niukasti eläminen. Köyhäksi voidaan sanoa henkilöä, jonka tulot ovat puolet väestön mediaanituloista. Määritelmän mukaan peräti kolmannes opiskelijoista on köyhiä. Voi olla, että opiskelijan tulot kasvavat kesäkuukausina niin, ettei hän silloin ole luokiteltavissa köyhäksi, mutta kesäkuukausien ansiot eivät nosta tulotasoa mittavasti. (Härkönen 2001, 19.) Opiskelijoiden pienituloisuus nähdään tavallisesti ohimenevänä elämänvaiheena. Pienituloisuuden ajatellaan kuuluvan opiskeluun. Opiskelijoiden pienituloisuutta luonnehditaan esimerkiksi elämänvaiheköyhyyden käsitteellä. (Lavikainen 2012, 9.)

Vuonna 2010 korkeakouluopiskelijoiden kuukausitulojen mediaani oli 821¹ euroa. Miehillä mediaanitulot olivat 830 euroa ja naisilla 820 euroa. Miesten ja naisten väliset tuloerot ovat kaventuneet vuosiin 2000 ja 2006 verrattuna. Korkeakoulusektoreiden välillä on kuitenkin hieman eroja, sillä yliopisto-opiskelijoilla kuukausitulojen mediaani

¹ Tutkimuksessa on jonkin verran myös numerotietoa. Mielestäni työssä oleva numerotieto on kuitenkin tärkeää, koska se antaa selkeän kuvan esimerkiksi opiskelijoiden alhaisesta tulotasosta ja siitä, kuinka suuren osan asumiskustannukset vievät opiskelijoiden rahoista.

(892 euroa) on korkeampi kuin ammattikorkeakouluopiskelijoilla (768 euroa). Eroa selittävät yliopisto-opiskelijoiden paremmat ansiotulot. (Lavikainen 2012, 23.) Opiskelijoiden tulotasoa on tutkittu aikaisemminkin. Esimerkiksi eräässä vuoden 2001 tutkimuksessa havaittiin, että keskimääräiset tulot vaihtelevat tilastollisesti merkitsevästi esimerkiksi opiskelijan sukupuolen ja iän mukaan. Miesten tulot vuonna 2001 olivat keskimäärin 784 euroa kuukaudessa ja naisten 716 euroa kuukaudessa. Ero opiskelijan ja muun väestön tuloissa on sitä suurempi, mitä vanhemmasta opiskelijasta on kyse. Esimerkiksi 25–34 -vuotiaiden opiskelijoiden keskimääräiset vuosittaiset tulot vuonna 2001 olivat 8963 euroa, kun väestön keskimääräiset verotettavat tulot tuossa ikäryhmässä olivat 21614 euroa vuodessa. Tarkastelusta puuttuvat opiskelijoiden kesätöistä saamat tulot, mutta huomattavan suuret kesäansiotkaan eivät riitä kohottamaan vanhemman ikäryhmän opiskelijoiden tuloja lähelle muun väestön tuloja. (Härkönen 2001, 19.)

Kun ero muiden samanikäisten tuloihin kasvaa, kasvaa opiskelijan kokema paine oman tulo- ja elintason nostamiseen. Opiskelija, joka ei tee töitä vain perustoimeentulonsa turvaamiseksi, vaan parantaakseen myös elintasoaan, joutuu yhtenänsä tekemään valintoja työn ja opiskelun välillä. (Härkönen 2001, 19–20.) Yksi merkittävä syy pitkiin opiskeluaikoihin on opiskeluaikainen työssäkäynti, joka opiskelijoiden näkökulmasta selittyy tarpeena turvata välttämätön toimeentulo (Lavikainen 2012, 8).

Kuluttajien materiaalisten voimavarojen perustana ovat käytettävissä olevat tulot. Tähän liittyen on tarpeen käydä läpi kotitalouden tulonmuodostusprosessi. Tuotannontekijätuloihin kuuluvat palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot. Tuotannontekijätulot saadaan korvauksena tuotannontekijöiden - työ, yrittäjäyys, pääoma - luovutuksesta. Suurin osa kotitalouksien tuloista on palkkatuloa, jonka työntekijä saa korvauksena tehdystä työstä. Palkkatulon suuruus on riippuvaista esimerkiksi palkkatasosta sekä työn laadusta ja työajasta. Palkkatuloon kuuluvat myös luontoisedut. Yrittäjät saavat yritystoiminnassaan tuloa korvauksena yritykseen sijoitetusta pääomasta sekä yrittäjäyteen liittyvästä epävarmuudesta ja riskistä. Kolmas tuotannontekijätuloiksi laskettu erä on omaisuustulot, joilla tarkoitetaan vuokria, korkoja, osinkoja tai myyntivoittoja rahoitus- ja sijoitusomaisuudesta. (Raijas 2005, 74–75.) Nuoret suhtautuvat myönteisesti säästämiseen ja esimerkiksi tilisäästämisen suosio on kasvussa. Ikä vaikuttaa säästöjen käyttötarkoitukseen, sillä esimerkiksi 23-24-vuotiaat säästävät asunnon hankintaa varten ja sitä nuoremmat kulutustavaroita varten. Suurin osa nuorista varautuu talouttaan koskeviin riskeihin säästämällä. (Peura-Kapanen ja Lehtinen 2011, 12.)

Kun tuotannontekijätuloihin lisätään tulonsiirrot nettoarvoisina, saadaan kotitalouden käytettävissä olevat tulot, jotka kotitalous voi käyttää haluamallaan tavalla kulutukseen. Saadut tulonsiirrot ovat esimerkiksi asumistukea, opintoavustusta, sosiaaliavustuksia ja toimeentulotukea. Maksetut tulonsiirrot maksetaan esimerkiksi valtion- ja kunnallisveroina. Käytettävissä oleviin tuloihin lisätään yhteiskunnan tarjoamien palveluiden arvo, jolloin saadaan kotitalouden kokonaistulot. Vähentämällä näistä kotitalouden maksamat välilliset verot saadaan lopulta kotitalouden käytettävissä oleva netto-osuus. (Raijas 2005, 75.) Tulonmuodostuksen tärkeimpiä perusteita ovat nykyhetken kokemukset opintorahan ja asumislisän riittävydestä sekä arvio omista voimavaroista opiskelun ja työssäkäynnin yhdistämisessä. Opiskelijat pohtivat sitä, että tarvitsevatko he tulevaisuudessa työkokemusta ja onko heillä varaa maksaa opintolaina takaisin valmistumisen jälkeen. Tulonmuodostukseen vaikuttavat lisäksi opiskelijan näkemykset taloudellisesta riippumattomuudesta. Opiskelijat arvioivat sitä, että ovatko he valmiita elämään lainarahalla tai turvautumaan vanhempien taloudelliseen tukeen. (Lavikainen 2012, 4.)

Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot tulevat pääosin palkkatyöstä. Tämän takia työmarkkinoiden epävakaus on tuonut osalle kotitalouksista ongelmia oman talouden suunnitteluun, suurien investointien tekemiseen ja säästämiseen sekä myös jokapäiväiseen kuluttamiseen. Nuorille merkittävä huolenaihe on epävarmuus toimeentulosta, palkkatyön saaminen ja työsuhteen pysyvyys. (Raijas 2005, 76.) Korkeakouluopiskelijoiden ensisijaisia tulonlähteitä ovat opintoraha ja asumislisä sekä muu perusturva. Täydentäviä tulonlähteitä ovat opintolaina sekä vanhempien tai puolison tuki. Ansiotulot ja säästöt voivat olla sekä ensisijaisia, että täydentäviä tulonlähteitä. (Lavikainen 2012, 24.) Tulot ovat siis materiaalistien voimavarojen perusta. Korkeakouluopiskelijoiden kohdalla pienet tulot rajoittavat heidän kulutustaan melko paljon, koska heillä ei ole aikaa käydä niin paljon töissä kuin muulla väestöllä.

Ansiotulot ja säästöt saattavat olla opiskelijoille sekä ensisijaisia, että täydentäviä tulonlähteitä. Joidenkin opiskelijoiden toimeentulo perustuu pääosin ansiotuloihin ja niistä esimerkiksi kesän aikana kertyneisiin säästöihin. Joillekin ansiotulot ovat lähinnä opintorahaa ja asumislisää täydentävä tulonlähde. Tulonlähteet myös vaihtelevat lukukauden aikana erityisesti ansiotulojen osalta. Ansiotuloja yleensä joko kerätään kerralla suurempi summa säästöiksi, joita käytetään vähitellen lukukauden aikana, tai töissä käydään ympäri lukuvuoden. Tähän liittyy myös se, ovatko ansiotulot opiskelijalle ensisijaisia vai täydentäviä tuloja. Ansiotulot ja säästöt voivat olla kesällä ensisijainen

tulonlähde ja muina vuodenaikoina pääosin opintorahaa ja muuta perusturvaa täydentävä tulonlähde. (Lavikainen 2012, 24–25.) Kuluttajien toimintaa rajoittavat esimerkiksi taloudelliset rajoitteet, sosiaaliset säännöt, sopimukset ja rutiinit. Sosioekonomiset ja taloudelliset tekijät, kuten sukupuoli, ikä, luokka-asema ja tulotaso ovat vahvasti yhteydessä kulutukseen ja elämäntyyliin. (Wilska 2002, 195.) Opiskelijoiden pieni tulotaso on vahvasti yhteydessä heidän elämäntyyliin ja kulutukseen.

Pienituloisuus, perustarpeet ja rahojen riittävyys

Pienituloisuuden vaikutukset opiskelijoiden arkeen ovat moninaisia. Pienituloisuuden vaikutukset eivät aina ole negatiivisia, koska sen myötä oppii arvostamaan pieniä asioita ja tulemaan toimeen vähällä. Monilla opiskelijoilla pienituloisuus vaikuttaa kuitenkin voimakkaasti ja kielteisesti arjen kokemuksiin. Pienituloisuuden vaikutukset voidaan luokitella materiaalsiin, psyykkisiin ja sosiaalsiin tekijöihin. Pienituloisuuden materiaalisia vaikutuksia ovat esimerkiksi kaikesta tinkiminen, jatkuva suunnitelmallisuus, suppea ruokavalio, terveyden laiminlyönti, kuluneet vaatteet, halpatuotteet. Psyykkisiä vaikutuksia ovat esimerkiksi stressi, huoli, masennus, ahdistus, uupumus ja unettomuus. Sosiaalisia vaikutuksia ovat esimerkiksi turvautuminen vanhempien taloudelliseen tukeen, rajoitteet sosiaalisissa suhteissa ja vertaisuuden kokemus. (Lavikainen 2012, 45–46.)

Asuinpaikalla, käytettävissä olevilla tuloilla ja varallisuudella on välitön vaikutus kulutukseen ja siihen miten erilaisia uutuuksia omaksutaan. Kuluttajien tulot asettavat rajat kulutukselle ja laajemminkin mahdollisuuksiin kaikkeen niin kodissa kuin kodin ulkopuolellakin tapahtuvaan toimintaan. Taloudellinen hyvinvointi on voimakkaasti sidoksissa muiden elämänalueiden hyvinvointiin. Taloudellisten voimavarojen niukkuus vähentää kuluttajan mahdollisuuksia integroitua lähiyhteisöön. Tämä taas voi johtaa syrjäytymiseen. (Raijas, Lehtinen ja Varjonen 2009, 3.) Pienituloiset opiskelijat joutuvat tyytymään kulutuksessaan monesti esimerkiksi suppeaan ruokavalioon ja muihin halvempiin tuotteisiin. He ovat usein riippuvaisia myös vanhempien taloudellisesta tuesta.

Nykyaikaiselle nuorelle kuluttajalle ei riitä perustarpeiden tyydyttäminen, vaan kulutus liittyy kiinteästi elämäntyyliin ja yhteisöllisyyteen. Nuoren kuluttajan kuva syntyy sosiaalisten, kulttuuristen ja taloudellisten pääomien yhteispelissä. Elintarvikkeita voidaan pitää välttämättömyshyödykkeinä, joiden osuuden pienentymistä kokonaiskulutuksesta voidaan pitää jonkinlaisena hyvinvoinnin mittarina. Elintarvikkeiden osuus nuorten kotitalouksien kulutusmenoista onkin pienentynyt ja taloudellisten laskusuhdanteiden aikana pieneneminen näyttää pysähtyneen. Toinen pääkulutusryhmä, jonka osuus nuorten kulutusmenoista on pienentynyt, on vaatteet. Tämä on yllättävää ajatellen nuorten muotitietoisuutta ja nuoriin kohdistuvaa vaatemarkkinointia. Nuorten suhteellisen heikko tulotaso saattaa osittain selittää vaatteiden kulutuksen pienentymistä. (Myllyniemi, Gissler ja Puhakka 2005, 27, 29.) Nuorten kulutus muodostuu pääosin peruskulutuksesta. Nuorten kulutus on pitkälti tuloista riippumatonta siten, että tulojen on katettava välttämättömät menot, esimerkiksi ruoka ja asuminen. Tulojen pienentyessä välttämättömyshyödykkeiden osuus kokonaiskulutuksesta kasvaa. Välttämättömyshyödykkeet ovat menoerä, josta on vaikea tinkiä. (Lehtinen 2011, 69.) Tässä tulee esille se, miten tulot ovat yhteydessä nuorten kulutukseen. Tulojen laskiessa esimerkiksi elintarvikkeiden osuus kokonaiskulutuksessa kasvaa, kun taas vaatteiden osuus pienenee.

Kun rahaa on niukasti, niin on ajateltava, mitä kuluttaa. Tämä ohjaa kuluttamaan enemmän välttämättömiin kulutuskohteisiin. Välttämättömänä kulutuksena pidetään sitä, mikä kuuluu arkirutiiniin. Kun suurin osa rahasta menee elämisen peruskustannuksiin, niin yleensä silloin kieltäydytään heräteostoksista. Tämä erottaa heidät muista kuluttajista, koska heillä on niukasti varaa sortumisiin. Jokainen merkittävä rajojen ylitys voi johtaa talouden kiristymiseen. Rahallisen pelivaran pienuus tekee arjen kulutuksesta ankeampaa. (Lehtonen 1999, 241–243.) Heikosti toimeentulevissa perheissä tingitään esimerkiksi vaatteista ja kauneushoidosta. Terveystieteissä ja liikumisessa yksilöllisiin kulutusvalintoihin ei huonossa taloudellisessa asemassa olevilla perheillä ole varaa vaan he ovat julkisten palveluiden varassa. Kodin sisustus, urheilu- ja harrastusvälineet sekä yksityiset lääkäripalvelut ovat myös sellaista kulutusta, johon sosiaaliturvasta riippuvaisilla on huonot mahdollisuudet. Pienituloiset joutuvat tinkimään myös liikenne- ja matkailukulutuksesta, ravintolassa syömisestä ja viinin juomisesta. (Raijas, Lehtinen ja Varjonen 2009, 12–13.) Pienten tulojen takia nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutus painottuu enemmän välttämättömään kulutukseen, kuten ruokaan ja asu-

miseen. He joutuvat monesti tinkimään ylimääräisestä kulutuksesta, joka liittyy usein vapaa-ajan kulutukseen.

Eräässä nälän kokemusta käsittelevässä tutkimuksessa ravinto on luokiteltu kolmeen eri ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat perusravinto (leipä, jauhot, makaroni, riisi, ryynit, silakka, tonnikala, sipuli, hernekeitto, lenkkimakkara, peruna, juurekset ja luonnonantimet). Toiseen ryhmään kuuluvat ylellisyyselintarvikkeet (jauheliha, sokeri, pakastekala, juusto, maitojalosteet, tuoreet vihannekset ja hedelmät). Kolmanteen ryhmään kuuluvat turhuus (einekset, liha, leikkeleet, jäätelö, makeiset ja muut herkut sekä alkoholi). Ne, joiden kulutus painottuu välttämättömään kulutukseen, eivät tietenkään kokonaan jätä pois kolmannen ryhmän kulutuskohteita, niitä vain ei osteta niin usein. Joissain tapauksissa tähän viimeiseen luokkaan kuuluvia tuotteita saatetaan ostaa päivittäin silloinkin, kun ajatellaan ostettavan vain välttämättömyyksiä. Tätä samaa ei ole kuitenkaan havaittavissa suuremmissa sijoituksissa, esimerkiksi huonekalujen ja kodinkoneiden hankkimisessa. (Lehtonen 1999, 243–244.)

Rahatalouden piirteisiin kuuluu, että se ei ainoastaan anna valinnan vapautta vaan se myös pakottaa valitsemaan. Raha ei välineenä anna tiukkoja rajoja valinnalle. Jo pelkästään välttämätöntä ostettaessa on tehtävä paljon valintoja, joille ei ole muuta kriteeriä kuin maku tai esteettiset kriteerit. Ne varat, jotka vähävaraisille jäävät esimerkiksi asumiskustannusten jälkeen, menevät lähinnä ruokaan. (Lehtonen 1999, 244.) Myös korkeakouluopiskelijoiden suhteellisen heikko taloudellinen tilanne saattaa saada aikaan sen, että elintarvikkeiden osuus kokonaiskulutuksesta on suuri. Tämä karsii jonkin verran myös kalliimpien elintarvikkeiden ostoa.

Monet opiskelijat ovat turvautuneet apukeinoihin saadakseen rahansa riittämään. Yleisin apukeino on rahan lainaaminen kaverilta välttämättömyysmenoihin. Toinen yleinen apukeino on pimeiden töiden teko. Jotkut opiskelijat jättävät myös ostamatta lääkärin määräämän lääkkeen sen kalleuden vuoksi. Myös pikavippiä ja kulutusluottoa käytetään apukeinoina. Taloudellisiin apukeinoihin turvautuminen ja kokemus toimeentulosta ovat selvästi yhteydessä toisiinsa. Toimeentulonsa huonoksi kokevat joutuvat turvautumaan yleisimpiin apukeinoihin useammin kuin ne, jotka pitävät taloudellista tilannettaan hyvänä. Toimeentulonsa huonoksi kokevista noin 38 prosenttia lainaa kaverilta rahaa välttämättömyysmenoihin ja noin 26 prosenttia jättää ostamatta lääkärin määräämän lääkkeen sen kalleuden vuoksi. Taloudellisen tilanteensa hyväksi kokevista opis-

kelijoista noin 12 prosenttia lainaa rahaa välttämättömyysmenoihin ja noin 4 prosenttia jättää ostamatta lääkärin määräämän lääkkeen sen kalleuden vuoksi. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 33, 35.)

Pienituloisten opiskelijoiden arjen selviytymiskeinot luokitellaan materiaalsiin, toiminnallisiin, sosiaalsiin ja psyykkisiin keinoihin. Materiaalisia selviytymiskeinoja ovat esimerkiksi työssäkäynti, opintolaina, vanhempien taloudellinen tuki, toimeentulotuki, ruoka-apu, dyykkaus, marjastus, kierrättäminen, alennusten hyödyntäminen, ruuanlaitto ja leipominen kotona, edullinen kouluruoka, väliaikainen asuminen vanhempien luona, puolison taloudellinen tuki ja yhteen muutto puolison kanssa. Toiminnallisia selviytymiskeinoja ovat esimerkiksi suunnitelmallisuus ja maksuton vapaa-ajan toiminta. Sosiaalisia selviytymiskeinoja ovat esimerkiksi sosiaalinen tuki kaverilta ja sosiaalinen tuki vanhemmilta. Psyykkisiä selviytymiskeinoja ovat esimerkiksi tyytyminen vähempään, vertailu itseä huonompionsaisiin, kekseliäisyys ja määrätietoisuus. (Lavikainen 2012, 52–54.)

Pienituloiset opiskelijat joutuvat tyytymään usein myös apu- ja selviytymiskeinoihin selvitäkseen taloudellisesti. Yleisimpiä apukeinoja ovat rahan lainaaminen kaverilta välttämättömyysmenoihin, pimeiden töiden teko tai pikavipin ja kulutusluoton käyttö. Selviytymiskeinot voidaan luokitella materiaalsiin, toiminnallisiin, sosiaalsiin ja psyykkisiin keinoihin. Näistä tärkeimpiä ovat materiaaliset ja toiminnalliset selviytymiskeinot. Materiaalsiin selviytymiskeinoihin kuuluvat esimerkiksi työssäkäynti, opintolaina, vanhempien taloudellinen tuki, toimeentulotuki. Toiminnallisiin selviytymiskeinoihin kuuluu esimerkiksi maksuton vapaa-ajan toiminta.

3.2 Opintotuki ja opintolaina

Opintotuki on monelle opiskelijalle merkittävin tulonlähde. Opintotukijärjestelmä on tehty sellaiseksi, että tukikuukaudet riittäisivät yhden tutkinnon suorittamisen ajaksi ja että tuki antaisi mahdollisuudet päätoimiseen opiskeluun. Opintotuen nostamisen edellytyksenä on se, että opiskelija saa vähintään 4.8 opintopistettä jokaista tukikuukautta kohti. Opintotukeen kuuluu opintoraha, opintotuen asumislisä ja opintolaina. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 8.) Vuonna 2001 opintotuki oli enimmillään 622 euroa

kuukaudessa ja keskimäärin 386 euroa kuukaudessa. Opintotuki vaihtelee siviilisäädyn mukaan. Esimerkiksi vanhempinsa luona asuvat saivat tukea selvästi vähiten, keskimäärin 121 euroa. Selvityksen mukaan itsenäisesti asuvien opiskelijoiden tuloista opintotuki kattaa 52 prosenttia. Mitä nuoremasta opiskelijasta on kyse, sitä suuremman osan opintotuki muodostaa opiskelijan tuloista. Monella 24–25 -vuotiaalla opiskelijalla opintotuki on loppunut tai se on katkaistu. Vanhimmassa ikäryhmässä on eniten niitä, jotka eivät ole koskaan saaneetkaan opintotukea. Aikuisopintorahaa saa tässä ikäryhmässä vain harvat. (Härkönen 2001, 22.) Opintotuen saajien määrä noudattaa hyvin vastaajien ikäjakaumaa. Esimerkiksi nuorimpia 20–21 -vuotiaita on vähiten. Tämä selittyy sillä, että nuorimmat opiskelijat asuvat vanhempiansa luona, jolloin he eivät nosta opintotukea. Vanhempien luona asuessa opintoraha on vähemmän kuin omassa asunnossa asuvilla. Tuossa ikäryhmässä vanhempien luona asuva saa keskimäärin 106 euroa kuukaudessa, kun taas itsenäisesti asuva saa 259 euroa. (Härkönen 2001, 22.)

Vuonna 2009 opintorahan maksimimäärä oli 298 euroa kuukaudessa. Opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärä on vuodesta 2005 alkaen ollut 300 euroa kuukaudessa. Opintotuen asumislisä on verotonta tuloa. Sitä maksetaan sellaiselle opiskelijalle, joka asuu yksin taikka avo- tai aviopuolison kanssa vuokra-, asumisoikeus- tai osaomistusasunnossa. Opintotuen asumislisää opiskelija saa opiskelukuukausilta. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 8.) Useiden opiskelijoiden ensisijaisia tulonlähteitä ovat opintoraha ja asumislisä sekä muu perusturva, johon luokitellaan lapsiperheen etuudet ja toimeentulotuki. Opiskelija voi saada opintorahan kanssa yhtäaikaisesti esimerkiksi vanhempainrahaa tai toimeentulotukea. (Lavikainen 2012, 24.)

Joka kolmas opiskelija nostaa opintolainaa. Noin 27 prosenttia nostaa opintolainaa jonkin hyödykkeen hankintaan ja 28 prosenttia välttämättömän perustoimeentulon vuoksi. 17 prosenttia ottaa lainaa paremman elintason saavuttamiseksi. Opintolainan määrässä on eroja sukupuolten välillä. Vuonna 2001 miehillä oli keskimäärin 202 euroa opintolainaa kuukaudessa ja naisilla sitä oli noin 168 euroa. Lainaa nostaneista 81 prosenttia kävi töissä ja lainaa nostamattomista 71 prosenttia. Lainan nostaminen ei siis vähennä työssäkäyntiä. Työssäkäyvillä opintolainojen keskiarvo on suurempi, kuin työssä käymättömillä. (Härkönen 2001, 22–23.) Ne, jotka käyvät lukukauden aikana töissä nostavat useammin lainaa, kuin ne, jotka eivät käy töissä. Ne, jotka eivät työskentele lukukauden aikana rahoittavat elämänsä ilmeisesti jollain muulla kuin lainalla. Tässä säästöjen sekä vanhempien ja puolison tuen osuus ovat opintorahan ja asumislisän sekä palkan

jälkeen tärkeimpiä opiskelijan tulolajeja. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009b, 15–16.)

Ansiotyöstä saatavat tulot ovat välttämättömiä monille opiskelijoille opintolainan ohella, koska vuosittain myönnettävän opintolainan määrää ei riitä peittämään kuin 2/3 opintokustannuksista. Tästä syystä on vain vähän niitä, jotka pystyisivät opintolainan avulla opintonsa rahoittamaan. Opiskelijoilla on yleensä myös tietty raja sen suhteen, kuinka paljon he haluavat tai pystyvät lainaa ottamaan. On kuitenkin todettava, että useiden opiskelijoiden pääasialliseksi rahoituslähteeksi muodostuu vuotuinen opintolainana. Opintolainojen määrä kussakin vuosiluokassa on hyvin vaihtelevaa. Opiskelijoilla on hyvinkin erisuuruisia lainoja myöhempinä opiskeluvuosinaan. (Torniainen 1973, 50–51, 57–58.) Toimeentulon perusrunkoa opiskelijat täydentävät tyypillisesti opintolainalla. Opintolainaa opiskelijat ottavat vasta silloin, kun perusturva ei riitä välttämättömyysmenojen kattamiseen tai opiskelija ei ole halukas käymään opintojen ohessa töissä. Joillekin opintolainan puolestaan nousee perustoimeentuloa täydentäväksi vaihtoehdoksi silloin, kun päivittäiseen elämäntapaan halutaan taloudellista liikkumavaraa. (Lavikainen 2012, 25.) Korkeakouluopiskelijoiden rahalliset resurssit eivät voi olla kovin hyvät, koska opintolainaa on pidetty monien opiskelijoiden pääasiallisena tulonlähteenä, vaikka se ei riitä kaikkien opintokustannusten kattamiseen.

Useissa tutkimuksissa on havaittu, että opiskelijat suhtautuvat kielteisesti opintolainaan. Kielteinen suhtautuminen opintolainaan selittyy opiskelijoiden haluttomuudella elää lainarahalla. Usein opiskelijat kokevat tulevaisuuden toimeen muulla opintotuella, palkkatuloilla ja/tai vanhempien taloudellisella tuella. Opiskelijat ovat epävarmoja myös lainan takaisinmaksun suhteen. (Lavikainen 2012, 25.) Yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa opintolainan nostaminen ei ole kovin yleistä. Opintolainaa ei useinkaan ajatella opintotuen osaksi, vaan erilliseksi tulonmuodoksi, jonka nostamista pyritään välttämään. Syy olla nostamatta opintolainaa on se, että ei haluta elää velaksi. Tämän takia lainan sijaan pyritään käyttämään muita toimeentulon mahdollisuuksia. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009b, 15.) Useat opiskelijat suhtautuvat opintolainaan kielteisesti, koska he eivät halua elää lainarahalla. Tosin joillekin opiskelijoille se on välttämätön toimeentulon muoto.

3.3 Kulutusluotto

Opintolainaa nostaneilla on muita useammin myös kulutusluottoa. Eräässä tutkimuksessa 22 prosentilla opintolainaa nostaneista oli myös kulutusluottoa. Vastaava osuus opintolainaa nostamattomilla oli kolme prosenttia. Opintolainalla saatetaan maksaa kulutusluottoa. Opintolainaa nostavilla saattaa olla myös muita enemmän toimeentulon ongelmia, jolloin opintolainan yhteys kulutusluottoihin viittaa siihen, että toimeentulon turvaamiseksi on jouduttu nostamaan useita eri lainatyyppisiä. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 24.) Nuorten pienituloisuus vaikeuttaa nuorten kulutusta ja monien kohdalla ratkaisu on kulutusluottojen käyttö. Luottojen tarjonta on kasvanut viime vuosina ja nuoret ovat innokkaasti käyttäneet näitä mahdollisuuksia. Tästä on seurannut velkojen ketjuuntumisia ja pitkäaikaisia taloudellisia vaikeuksia. Nuorilla on myönteisemmät asenteet luottoa kohtaan kuin vanhemmalla väestöllä. Luotot ovat helppo tapa hoitaa hankintoja. Luoton tarve syntyy useimmiten tuotteen ostopaikassa ilman tarkempaa harkintaa. Nuorten luotot ovat usein pieniä, mutta heidän tuloihinsa nähden ne ovat suuria velan takaisinmaksussa. (Lehtinen 2011, 68.) Jotkin opiskelijat turvautuvat useisiin eri lainatyyppisiin ja tämä saattaa olla yhteydessä toimeentulon ongelmiin.

Nuoret käyttävät kulutusluottoa mukavan elämäntyylin ylläpitämiseen, sijoitusmielessä tai välttämättömien menojen kattamiseen. Nämä elämäntyyli eivät ole aina selvärajaisia. Mukavan elämäntyylin ylläpitämisessä korostuu kulutuksen nautinnollisuus ja mukavan huolettoman elämän tavoittelu. Velkaongelmien jälkeen kulutusta yritetään supistaa. Usein tämä on kuitenkin vaikeaa. Kulutusluottoa sijoittamiseen käyttävät nuoret tekevät erilaisia tulevaisuuteen suuntautuvia investointeja, kuten osakkeet ja koulutus. Kulutus ei ole niin kiihkeää kuin mukavan elämäntyylin ylläpitämisessä, koska hankintoihin sisältyy laskelmointia ja harkintaa. Velkaantuminen ei vaikuta merkittävästi risikisijoittajien elämäntyyliin, koska elämäntilanne muuttuu olosuhteiden pakosta ja velkaantuminen on seurausta otetuista riskeistä. Luotolla hankittavia välttämättömiä kulutuskohteita ovat esimerkiksi pesukone ja jääkaappi. Tyypillistä on se, että suhteellisen pienillä kertaostoksilla saadaan aikaan suuret velat, koska heillä on kaikkein pienimmät resurssit hoitaa velkojaan. Päämäärättömiltä välttämättömään kulutukseen luottoa ottavilta nuorilta puuttuu muihin nuoriin verrattuna koulutus ja elämäntavoite. Kulutusta

kuvaa ennen velkaantumista suunnittelemattomuus ja velkaantumisen jälkeen elämä on jatkuvaa pohtimista tulevasta toimeentulosta. (Lehtinen ja Leskinen 2005, 94, 96.)

Mukavan elämäntyylin perustana on voimakas kuluttaminen, jonka mahdollistavat lukuisat korttiluotot. Kulutuksen avulla saadaan materian ohella elämyksiä ja helpompaa elämää. Kaveripiiri vaikuttaa paljon tämän elämäntyylin nuorten kuluttamiseen. Sijoitusmielen elämäntyylin nuoret hankkivat muita useammin hintavia tavaroita. Heille on luonteenomaista kokeilunhalu niin sijoituksissa kuin työelämässä. Välttämättömien menojen kattamisen elämäntyyliin kuuluvat nuoret hankkivat kulutusluottoa, jotta he selviävät arkipäivästä. Luotot ovat mahdollisuus hankkia jotain sellaista, johon ei ole muuten varaa. (Lehtinen ja Peura-Kapanen 2005, 111.)

Viime aikoina nuorten maksuhäiriöiden määrä on jonkin verran noussut ja on havaittavissa merkkejä nuorten maksumoraalin heikentymisestä. Lainojen takaukset, taitamattomuus hoitaa raha-asioita tai yksinkertaisesti liian suuri kulutus tuloihin nähden ovat usein nuorten ylivelkaantumiseen johtaneita syitä. Nuorten suhtautuminen luoton ottamiseen vaihtelee luoton kohteen mukaan. Kulutusluoton ottaminen on raha-asioistaan selviytyville riski, jota halutaan välttää mahdollisimman pitkälle. Velkaongelmallisille luoton käyttö on luonnollinen vaihtoehto niukan talouden pelastajana. (Lehtinen ja Peura-Kapanen 2005, 107–108, 118.) Vapaus korostuu nuorten elämässä ja sallii tiettyssä määrin riskikäyttäytymistä ja kokeilua myös rahan käytössä. Nuorten pienituloisuus hankaloittaa kulutusta ja monien kohdalla ratkaisu on ollut kulutusluottojen käyttö. Luottojen tarjonta on kasvanut voimakkaasti viime vuosina ja nuoret ovat innokkaasti käyttäneet näitä mahdollisuuksia. Tästä taas on seurannut ylilyöntejä, velkojen ketjuuntumista ja pitkäaikaisia taloudellisia vaikeuksia. (Lehtinen 2011, 68.) Nuorten kulutus on pääosin niin sanottua peruskulutusta, mutta maksuvaikeuksiin joutuneilla nuorilla on käynyt päinvastoin. Heillä tulot ovat alhaiset, mutta luotto on mahdollistanut ylellisyyksien kasvun. Maksuhäiriömerkintöjen jälkeen kulutus kuitenkin palautuu omia tuloja vastaavaksi. (Lehtinen 2011, 70–71.)

Useille maksuvaikeuksiin joutuneille nuorille luotosta on tullut pääasiallinen tulonlähde. Kulutusluottojen takaisinmaksu on vaikeaa pienten tulojen puitteissa. Omat tulot, opintotuki tai opintolaina ovat alhaiset, eikä omaa kulutusta ole osattu vähentää ajoissa. Tämä ajaa monet nuoret kulutusluottojen kierteeseen. Maksuhäiriömerkinnän saaneet nuoret tunnistavat usein omassa kulutuksessaan erilaisia elämäntyytlejää. Nuorten tavoite

on pysyä mukana kulutusyhteiskunnassa toteuttaakseen omaa kulutusta ja omaa elämäntyyliä. Oma kulutus ei tarkoita välttämättömien menojen kattamista vaan mukavuutta elämään. Kulutusmahdollisuudet ovat paremmat verrattuna pelkästään opintolainalla toimeentuleviin. Oma kulutus tarkoittaa vapaa-aikaan, viihteeseen (elokuvat, videot, musiikki, klubit), matkustamiseen ja juhlimiseen liittyviä menoja. Oma elämäntyyli muodostuu niistä asioista, joita he arvostavat kulutuksessa. Työ- ja vapaa-ajan kavereiden vaikutus on suuri kuluttamisessa. (Lehtinen 2011, 73.)

Raha-asioistaan selviytyvät nuoret kuvaavat kulutustaan lähinnä rahankäyttönä ja pärjäämisenä käytettävissä olevilla tuloilla. Maksuongelmaiset nuoret puhuvat sen sijaan omasta kulutuksesta ja omasta elämäntyylistä. Omalla kulutuksella haetaan parempaa ja huolettomampaa elämää ilman raha-asioista huolehtimista. Tällaiseen elämään kuuluu haluttavien asioiden impulsiivinen hankkiminen. Nuoret eivät puhu tarpeesta, vaan siitä miten halusta muodostuu tarve saada jotain. Ratkaisu on ollut kulutusluottojen hankkiminen. (Lehtinen ja Peura-Kapanen 2005, 110.) Nuorten heikko taloudellinen tilanne saa aikaan sen, että monet nuoret ottavat kulutusluottoa välttämättömään kulutukseen tai ylelliseen kulutukseen. Tämä taas saattaa johtaa velkaantumiseen, jos rahaa ei osata käyttää oikein.

Kulutusluotot ovat yleistyneet kulutuksen ja kestokulutustavarahankintojen myötä. Kulutusluottomarkkinat voidaan jakaa hyvä- ja huono-osaisten markkinoihin. Kalliimmat luotot ovat tyypillisesti olleet pienituloisten nuorten luottomuoto. Parempiosaiset käyttävät usein edullisempia pankkiluottoja. Velkaongelmia on eniten heikommassa asemassa olevissa talouksissa. Nuoret myöntävät oman kulutuksen olevan maksuvaikeuksien ja velkojen taustalla. Kulutus on nuorille kuitenkin tärkeää, koska sen avulla he pystyvät elämään samanlaista elämää kuin vertaisryhmät. Maksuhäiriömerkintä hankaloihtaa monella tapaa nuorten elämää. Esimerkiksi asunnon vuokraus, opintolainan hakeminen ja työpaikan saanti vaikeutuvat. (Raijas, Lehtinen ja Varjonen 2009, 19–20.) Luottokorttien käyttö on yleistymässä korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa. Rahallisen tietämyksellä on merkittävä yhteys korkeakouluopiskelijoiden luottokorttien käyttöä koskeviin päätöksiin. Niillä opiskelijoilla, joilla on enemmän rahallista tietämystä on useammin myös luotonkäyttö tasapainossa verrattuna niihin opiskelijoihin, joilla on vähemmän rahallista tietämystä. (Cliff ja Deanna 2009, 25, 37.) Opiskelijoiden rahallisen tietämyksellä on siis merkittävä yhteys luoton ottamiseen ja velkaantumiseen.

Kulutusluottoja käytetään kaikissa tulo- ja työmarkkina-asemaryhmissä. Huono-osaiset käyttävät pikavippejä ruokaan ja velkojen takaisinmaksuun. Pikavippejä käytetään sellaisessa elämäntilanteessa, jota luonnehtii niukkuus peruselintarpeista. Köyhät pyrkivät pikavippien ottamisella paikkaamaan huonoa rahatilannettaan, jossa tulot eivät riitä edes peruselinkustannuksiin. Kun joudutaan ottamaan uutta pikavippiä edellisten korkojen maksamiseksi ollaan jo jonkinlaisessa kierteessä. Ne, joilla on opintolainaa ottavat useasti myös pikavippejä. (Raijas, Lehtinen ja Varjonen 2009, 20.) Velasta ja luotosta on olemassa erilaisia muotoja. Velan määrittelemiseksi on tarpeen erottaa vapaaehtoinen ja helppohoitoinen luottovelka hallitsemattomasta velasta. Myös velan lähteet on tarpeen erottaa. Kuluttajille tarjotaan lisääntyvässä määrin erilaisia luottoja eri ehdoilla ja eri olosuhteissa. Erilaiset luotto- ja velkamuodot ovat trendi, joka todennäköisesti jatkuu myös tulevaisuudessa. (Lunt 1995, 247.) Luotoista on olemassa paljon eri muotoja. Opiskelijat käyttävät isompia luottoja esimerkiksi isompia hankintoja varten sekä pienempiä luottoja, esimerkiksi pikavippejä.

Nuoria voidaan luokitella velkaantumisongelmien perusteella neljään luokkaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat opinnoissaan huonosti menestyneet ja/tai keskeyttäneet tai valmistumisen jälkeen työttömäksi joutuneet. Opintolaina on joutunut perintään tai ulosottoon. Toiseen luokkaan kuuluvat kulutusluottokierteiset tai muodin seuraajat. Nuori on kuluttanut yli varojensa, jotka muuten olisivat riittäneet normaaliin kulutukseen. Kolmanteen luokkaan kuuluvat elämänmuutosten vuoksi velkaantuneet, esimerkiksi työttömyys tai kotoa muuttaminen. Velkaantuminen johtuu siitä, että elintaso on pyritty pitämään entisellä tasolla, kuin ennen elämänmuutosta. Neljänteen luokkaan kuuluvat teknologian, aineettomien palvelujen tai postimyynnin takia velkaantuneet. (Raijas, Lehtinen ja Varjonen 2009, 21.) Vaikka joillakin opiskelijoilla on vaikeuksia luoton käytössä, niin yleensä ottaen korkeakouluopiskelijat ovat vähintään yhtä vastuullisia, kuin muut samankäiset luottokorttien käytössä ja hoitaessaan luottokorttivelkaa. Suhteessa heidän mataliin tuloihin ja vähäiseen rahalliseen tietämykseen heidän luotonkäytön määrät ovat suhteellisen matalia. Suurimmalle osalle korkeakouluopiskelijoista ei kasaannu liiallista velkaa. Opiskelijat maksavat yleensä velkansa pois ajallaan. (Cliff ja Deanna 2009, 25.) Vaikka monet opiskelijat velkaantuvat lainan tai luoton otosta, niin velkaantuminen ei ole heillä sen yleisempää kuin muullakaan väestöllä.

3.4 Vanhempien taloudellinen tuki

Tärkeimpiä taloudellisia tukijoita nuorten opiskelijoiden kohdalla ovat vanhemmat. Esimerkiksi monet opiskelijat asuvat vanhempiensa luona. (Autio 1998, 29.) Vuonna 2001 noin puolet yliopisto-opiskelijoista sai taloudellista tukea vanhemmiltaan. Keskimäärin tukea saatiin noin 133 euroa kuukaudessa. Vaihtelu oli tosin melko suurta, sillä jotkut saivat 9 euroa ja jotkut 840 euroa kuukaudessa. Vanhemmilta saatuun taloudelliseen tukeen kuuluvat myös ei-rahallinen tuki, esimerkiksi vaatetus ja ruoka. Tutkimuksissa on käynyt ilmi, että mitä vanhempi opiskelija on, sitä harvemmin hän saa tukea vanhemmiltaan. Tukimäärissä ei ole eroa perheellisten ja naimattomien opiskelijoiden välillä. Opiskelijatutkimusten mukaan ylemmän ammattiaseman vanhemmat antavat enemmän taloudellista tukea opiskelijalapsilleen. (Härkönen 2001, 25–26.) Vanhemmat tukevat itsenäisesti asuvia nuoria useimmiten ruoka-, asumis- sekä matkapuhelin ja internetmenoissa (Peura-Kapanen ja Lehtinen 2011, 9).

Vanhempien antama taloudellinen tuki nuorille painottuu perustoimeentuloon. Tämän lisäksi esimerkiksi puhelinlaskujen maksussa taloudellista tukea vanhemmiltaan on saanut lähes puolet nuorista. Nuorisobarometrin aineiston mukaan ne nuoret, joita vanhemmat ovat taloudellisesti tukeneet, ovat selvästi muita tyytymättömämpiä omaan taloudelliseen tilanteeseensa. Tämä kertoo siitä, että vanhemmilta saatu taloudellinen tuki tulee todelliseen tarpeeseen eikä ylimääräiseen kulutukseen. Tuen suuntautumisen erot tyttöjen ja poikien välillä ovat samansuuntaisia, kuin erot sukupuolten kuluttajaprofiileissa. Pojat kuluttavat enemmän esimerkiksi harrastuksiin. (Myllyniemi ym. 2005, 16.) Opiskelijoiden kokemusmaailmassa sosioekonominen tausta ja vanhempien taloudellinen tuki ovat yhteydessä opiskeluaikaisiin tuloeroihin. Vaikka erot suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa ovat kansainvälisesti verrattuna pieniä, pitävät monet opiskelijat työssäkäynnin lisäksi vanhempien tukea yhtenä jakolinjana opiskelijoiden toimeentulossa. (Lavikainen 2012, 64–65.) Vanhempien taloudellinen tuki lisää monien korkeakouluopiskelijoiden kulutusresursseja. Vanhempien taloudellinen tuki painottuu perustoimeentuloon. Vanhempien antaman taloudellisen tuen ansiosta monet opiskelijat välttyvät myös työssäkäynniltä. Näin opiskelijoille jää enemmän aikaa rahan lisäksi.

Nuorille vanhempien tuki esimerkiksi yllättävien menojen kohdatessa on tärkeää. Vanhemmat ovat turvaverkosto, joka korvaa etukäteissäästämisen ja pelastaa monet nuoret turvautumiselta kulutusluottoon. Rahankäyttöä ei tarvitse aina edes suunnitella tai ajatella, jos vanhemmat ovat valmiita tukemaan nuorta säännöllisesti. Myös maksuongelmaisten vanhemmat avustavat nuoria antamalla heille rahaa tai maksamalla laskuja heidän puolestaan. (Lehtinen ja Peura-Kapanen 2005, 116–117.) Vanhemmat avustavat nuoria antamalla rahaa tai maksamalla laskuja heidän puolestaan. Vanhempien apuun ei aina turvauduta ensimmäisenä ja maksuongelmista kerrotaan yleensä vain pakon edessä. Kyseessä ovat usein lainojen takaukset. Nuoret ajattelevat, että vanhemmat eivät ymmärrä heidän tilannettaan ja tuomitsevat maksuongelmat. (Lehtinen 2011, 74–75.) Vanhempien taloudellisen tuen ansiosta monet nuoret välttyvät kulutusluoton ottamiselta. Vanhemmat maksavat usein myös nuorten laskuja.

Korkeakouluopintoja edeltäneessä vaiheessa monet opiskelijat asuvat vielä vanhempiensa luona ja käyvät mahdollisesti palkkatyössä. Tulot ovat usein hyvät ja kulut melko pieniä. Töistä kertyneet säästöt ja vanhempien taloudellinen tuki pitävät talouden hyvässä tasapainossa. Muutto omaan talouteen heikentää toimeentuloa. Erityisesti ensimmäisen oman asunnon hankkimiseen liittyvät kustannukset voivat vaikeuttaa taloudellista tilannetta tai edellyttää turvautumista vanhempien taloudelliseen tukeen. (Lavikainen 2012, 60.) Taloudellisen tyytyväisyyden notkahdus tapahtuu monilla 20. ikävuoden tienoilla. Tällöin monet muuttavat pois kotoa, mikä vaikuttaa taloudelliseen tilanteeseen. Tyytyväisimpiä taloudelliseen tilanteeseensa ovat tuolloin vanhempiensa luona asuvat ja tyytymättöimpiä yksinhuoltajat. (Peura-Kapanen ja Lehtinen 2011, 10.) Taloudellinen osaaminen on nuorilla vasta kehittymässä ja he voivat usein tukeutua omiin vanhempiinsa (Peura-Kapanen ja Lehtinen 2011, 1).

Vuonna 2009 viidennes 18-29-vuotiaista asui vanhempiensa luona, kun taas vuonna 2006 näin teki joka kymmenes nuori. Taloudellinen tilanne saattaa saada aikaan sen, että nuoret aikuiset asuvat aiempaa useammin vanhempiensa luona. Verrattuna eurooppalaisiin nuoriin suomalaisnuoret muuttavat kotoa varsin nuorina. Suurin syy kotoa muuttoon on halu itsenäistyä. (Peura-Kapanen ja Lehtinen 2011, 6.) Vuokraa vanhemmilleen maksaa nuorista aikuisista vain yksi kahdestakymmenestä. Suurin osa ei maksa kotona asumisestaan mitään. Useammin vuokraa maksavat työssäkäyvät nuoret aikuiset. Yleensä vanhemmat maksavat lähes kaikki nuorten kulut. Monet nuoret ajat-

televat, että kotona asumisesta ei kuulukaan maksaa mitään. (Peura-Kapanen ja Lehtinen 2011, 9.) Vanhemmat tukevat nuoria myös asumiseen liittyvissä asioissa.

Opiskelijat kokevat vanhempien tuen eri tavoin. Joillekin se on varsin luonteva osa toimeentuloa, mutta jotkin kokevat vanhempien tuen kiusallisena. Vanhempien tuesta ei kuitenkaan kieltäydytä, koska se koetaan tarpeelliseksi osaksi toimeentuloa. Joidenkin opiskelijoiden kohdalla vanhemmilla ei ole mahdollisuutta tukea opiskelijaa taloudellisesti tai vanhemmat eivät ole mukana opiskelijoiden elämässä. (Lavikainen 2012, 29–30.) Erään tutkimuksen mukaan suurin osa opiskelijoista saa taloudellista tukea vanhemmiltaan. Tosin painopiste vanhemmilta saadusta tuesta on siirtynyt säännöllisestä tuesta satunnaisempaan. Mahdollinen taustatekijä on se, että opiskelijoiden netto-kuukausitulot ovat kasvaneet, jolloin tarve vanhempien taloudelliselle tuelle on laskenut. Myös taloudellinen laskukausi saattaa näkyä jossain määrin vanhemmilta saadun taloudellisen tuen satunnaistumisessa. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 28.)

Erään tutkimuksen mukaan opiskelijat ovat aiempaa riippumattomampia vanhempien taloudellisesta tuesta. 44 prosenttia vuonna 2009, 31 prosenttia vuonna 2007 ja 28 prosenttia vuonna 2005 ilmoitti olevansa riippumaton tästä tuesta. Vanhempien taloudellisesta tuesta täysin riippuvaisten määrä on laskenut vuosien 2005 ja 2007 seitsemästä prosentista vuoden 2009 kolmeen prosenttiin. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 28.) Jotkin opiskelijat täydentävät tulojaan vanhempien tai sukulaisten taloudellisella tuella. Tämän osuus opiskelijoiden toimeentulosta on kuitenkin pieni. Esimerkiksi vuonna 2010 vanhempien tukea sai joka viides korkeakouluopiskelija ja se muodosti vain kaksi prosenttia opiskelijoiden kokonaistuloista. Vanhempien tukea saadaan suorina rahansiirtoina tai välillisinä kustannusten jakamisena, kuten vanhempien kustantamina ruokakasseina tai vanhemmilta kierrätettyinä huonekaluina. Vanhemmat maksavat myös joidenkin opiskelijoiden juoksevia menoja, kuten sähkö-, puhelinlasku tai vaikutukset. (Lavikainen 2012, 25–26.) Vaikka vanhemmat ovat tärkeitä taloudellisia tukijoita opiskelijoille, niin on kuitenkin havaittavissa, että tämän tuen merkitys on hie- man laskenut viime aikoina.

3.5 Opiskelijoiden asumismuoto ja asumiskustannukset

Joka kolmas työssäkäyvä opiskelija sanoo käyvänsä töissä turvatakseen toimeentulonsa. Muita motiiveja työnteolle ovat seuraavat: Haluaa saada kokemusta ja kontakteja, korkeiden asumiskustannusten vuoksi, ei halua ottaa opintolainaa, työ tuo vaihtelua opintojen lomaan ja haluaa parantaa elintasoja. Tilastollisesti merkitsevä ero on asumismuodon ja työssäkäynnin suhteen. Kun vuonna 2001 lapsuudenkodissaan asuvista 64 prosenttia oli tehnyt töitä kuluvan lukuvuoden aikana, niin opiskelijasoluissa asuvista 71 prosenttia oli tehnyt töitä. Eniten työssäkäyviä oli vapailta markkinoilta vuokratuissa asunnoissa asuvissa, sillä heistä 85 prosenttia oli ollut palkkatyössä opintojen ohella. (Härkönen 2001, 27–28.) Nuorten työssäkäynnin motiivit liittyvät usein asumismuotoon. Vanhempien luona asuvilla opiskelijoilla ei ole taloudellista pakkoa hakeutua töihin. Jos opiskelijan perustoimeentulo ei perustu täysin saatuun palkkaan, niin silloin on mahdollista tehdä töitä vähäisemmässä määrin ja pienemmällä palkalla. (Autio 1998, 28–29.)

Asumiskustannukset vievät suuren osan opiskelijan rahoista. Keskimääräiset asumiskustannukset vaihtelevat esimerkiksi asumismuodon mukaan. Lapsuudenkodissaan asuvat maksavat harvoin asumisestaan. Toiseksi halvinta on asua solussa ja tämän jälkeen halvimmat hinnat ovat perheellisten opiskelija-asunnoissa ja kaupungin vuokra-asunnoissa. Kalleinta asuminen on vapailta markkinoilta vuokratuissa asunnossa ja opiskelijajaksioissa. (Härkönen 2001, 33–34.) Erään vuonna 2009 tehdyn tutkimuksen mukaan noin 90 prosenttia opiskelijoista maksoi asumisestaan. Suurin osa niistä, jotka asuivat ilmaiseksi asuivat vanhempiensa tai sukulaisten luona. Asumisestaan maksaneiden vastaajien yhteenlaskettujen asumiskulujen mediaani oli 312 euroa ja keskiarvo 334 euroa. Asumiskulujen mediaani oli suurin asumisoikeusasunnossa asuvilla (460 euroa) ja vuokra-asunnossa asuvilla (440 euroa). Ne, jotka asumisestaan jotain maksoivat, pienimmät asumiskulut olivat vanhempien tai sukulaisten luona asuvilla (170 euroa) tai opiskelijasolussa asuvilla (250 euroa). (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 36.) Asumismuoto on joillekin nuorille motiivi hakeutua töihin, koska muuten he eivät pysty kattamaan asumiskustannuksia. Kallis asumismuoto vähentää opiskelijoiden rahallisia kulutusresursseja sekä aikaa kulutusresurssina, koska he joutuvat käyttämään aikaa työssäkäyntiin kalliiden asumiskustannusten takia.

Vuonna 2009 vapailta markkinoilta vuokratuissa asunnoissa asui noin 25 prosenttia opiskelijoista. Itse omistamassaan tai esimerkiksi sukulaisen omistamassa asunnossa asui noin 22 prosenttia opiskelijoista ja opiskelija-asunnoissa noin 30 prosenttia. (Lavi-kainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 35.) Erityisesti vieraskieliset opiskelijat suosivat opiskelijoiden soluasuntoja niiden edullisen hinnan takia. Muita vieraskielisten opiskelijoiden asumisvalintoihin liittyviä tekijöitä ovat esimerkiksi asunnon kunto ja varustelutaso, tilavuus ja hyvä sijainti. (Kempainen ja Raninen 2011, 13–14.) Opiskelijoiden pienet tulot saavat aikaan sen, että opiskelijat valitsevat usein vuokra-asunnon tai opiskelijan soluasunnon niiden edullisen hinnan takia.

Asuminen ja energia vievät isoimman osan nuorten tuloista. Asumismenot vaihtelevat sen mukaan, missä elämänvaiheessa kotitaloudet elävät ja millaisia asumisvalintoja heillä on ollut mahdollista tehdä. Nuoret muuttavat asumaan itsenäisesti yleensä 20–24 vuoden iässä. Itsenäisesti asuvien nuorten määrä on lisääntynyt, huolimatta työttömyyden ja asumiskustannuksien aiheuttamista vaikeuksista. Vuokra-asuminen on tyypillinen pienituloisten nuorten asumismuoto. (Lehtinen 2011, 69–70.) Useat itsenäisesti asuvat nuoret yrittävät ylläpitää samaa elintasoa, kuin heillä on ollut asuessaan vanhempiensa luona. Itsenäisesti asuminen tarkoittaa käytännössä useiden pienten kustannusten lisääntymistä, jotka vanhemmat ovat hoitaneet aikaisemmin. Yleisimpiä nuorten kulutusmenoryhmiä ovat asuminen, ruoka, liikenne ja tietoliikenne, vapaa-aika, kodin tarvikkeet ja vaatteet. Asumisen isot menot ovat usein yllätys. Nuoret muuttavat usein opiskelukaupunkeihin pienemmiltä paikkakunnilta, jolloin vuokrat kasvavat. Asumisen menoihin kuuluvat myös lukuisat muutot, joita asuinpaikkakunnilla saatetaan tehdä eri asuntojen välillä useastikin. Puolison merkitys on huomattava asumiskulujen jakajana. Kun puolisosta tulee ero, vuokran kaksinkertaistuminen on välitön seuraus. (Lehtinen 2011, 70.)

Asuminen on suurin kotitalouksien menoerä. Asumismenot vaihtelevat kuitenkin sen mukaan missä elämänvaiheessa kotitaloudet elävät ja mitä asumisvalintoja heillä on ollut mahdollista tehdä. Nuoret muuttavat omaan asuntoon yleensä noin 20–24 vuoden iässä. Omassa asunnossa asuvien nuorten määrä on kasvanut, huolimatta työttömyyden ja asumiskustannusten aiheuttamista vaikeuksista. Vuokra-asuminen on pienituloisten ja nuorten asumismuoto. Vanhempien luota pois muuttaneiden nuorten köyhyysriski on 42 prosenttia, kun taas vanhempien kanssa asuvilla se on 11 prosenttia. (Lehtinen 2011, 70.) Suurin osa nuorista asuu vuokra-asunnossa. Keskimääräinen kuukausivuokra on

500 euroa ja monilla vuokralla asuvilla nuorilla on vaikeuksia selvittää asumismenoista. Yli 40 prosenttia opiskelijoista on joutunut tinkimään muusta elämästä selvittääkseen asumiskuluista, ja osa opiskelijoista on työssä selviytyäkseen asumismenoista. Kolme neljäsosaa opiskelijoista joutuu sopeuttamaan tilannettaan selviytyäkseen asumismenoista. Yhteiskunnan tukijärjestelmät eivät kata kaikkia kohtuullisia asumiskustannuksia. (Peura-Kapanen ja Lehtinen 2011, 9.)

Pienituloisuuteen vaikuttavia kontekstuaalisia tekijöitä ovat esimerkiksi asumiskustannukset ja asuntolaina. Pienituloisuuteen vaikuttavia elämäntilanteeseen liittyviä tekijöitä ovat esimerkiksi muutto vanhempien luota, muutto toiselle paikkakunnalle ja asuntolaina. (Lavikainen 2012, 40.) Kun nuoret muuttavat itsenäisesti asumaan, he hankkivat melko pian kodin tarvikkeista jääkaapin, pesukoneen, television, viihde-elektroniikkaa sekä tavallisia huonekaluja (sänky, pöytä, sohva). Edellä mainittuja pidetään tavallisina kodin perustamiseen liittyvinä menoina. Näitä hankintoja rahoitetaan etupäässä erilaisilla luotoilla, koska omat tulot ja opintolaina kattavat vain välttämättömät menot, kuten asumisen, ruuan, liikenteen ja vapaa-aikaan liittyvän kulutuksen. Hankinnat voi tehdä melko nopeasti, koska luottoa saa helposti. (Lehtinen 2011, 70.) Kulutusluotot ovat hyvä esimerkki siitä, miten voi hankkia joustavasti luottoa erilaisiin kodin ja vapaa-ajan hankintoihin (Lehtinen 2011, 73). Kun nuoret asuvat itsenäisesti, niin heillä on vuokran lisäksi myös muita asumiseen liittyviä menoja. Nuoret hankkivat tavallisia kestokulutustavaroita asuntoihinsa kulutusluotoilla. Nuorten pienituloisuus huomioiden heillä ei olisi varaa tällaisiin kestokulutustavaroihin kulutusluotoilla. Velkaantuminen tällä tavalla aiheuttaa hämmennystä. (Lehtinen 2011, 76.) Asumiseen liittyvät kustannukset ovat välttämättömiä menoja, jotka muodostavat suuren osan opiskelijoiden menoista. Opiskelijoilta kuluu rahaa myös kodintarvikkeiden hankintaan.

Opintolainaa nostavat kokevat toimeentulonsa usein huonoksi ja tämä voi olla yhteydessä siihen, että he asuvat muita kalliimmin. Eräässä vuonna 2009 tehdyssä tutkimuksessa opintolainaa toimeentulonsa turvaamiseksi nostaneilla asumiskulujen mediaani kuukaudessa oli 425 euroa. Opintolainaa jostain muusta syystä nostaneilla vastaava luku oli 379 euroa ja lainaa nostamattomilla 310 euroa. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 26.) Perhemuodolla on merkitsevä yhteys opintolainan nostoon. Useimmin opintolainaa nostavat yhden tai useamman lapsen kanssa asuvat yksinhuoltajat. Tätä harvemmin opintolainaa nostavat puolison ja yhden tai useamman lapsen kanssa asuvat. Harvinaisinta opintolainan nosto on yksin tai puolison kanssa asuvilla ja varsinkin niil-

lä, jotka asuvat kimppakämpässä tai vanhempien luona. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 23.) Asumismuodolla ja asumiskustannuksilla on merkitystä myös opintolainan nostoon.

Vieraskieliset opiskelijat asuvat harvemmin vanhempien tai puolison kanssa. He asuvat useimmiten yksin tai kimppakämpässä. Hoasin ja AYY:n opiskelija-asunnot ovat vieraskielisille opiskelijoille ratkaiseva asumismuoto. Heistä 67 prosenttia asuu näissä opiskelija-asunnoissa. Lähes joka toinen vieraskielinen opiskelija asuu solussa ja vain 13 prosenttia asuu yksiossää. Vieraskieliset opiskelijat asuvat isommissa asunnoissa harvemmin, mikä johtunee osaltaan kotitaloustyyppien eroavuuksista. Tällä opiskelijaryhmällä asumisen hinta painottuu haarukkaan 150–450 euroa, koska valtaosa heistä asuu kohtuuhintaisissa opiskelija-asunnoissa. (Kemppainen ja Raninen 2011, 3.) Vieraskieliset opiskelijat ovat tyytymättömiä asumiskustannuksiin. Selitys tähän voi olla se, että Suomessa opiskelija-asuminen koetaan korkeaksi lähtömaan tasoon verrattuna. Toinen tekijä liittyy tuloihin. Vieraskieliset opiskelijat ovat usein täysiaikaisia opiskelijoita ja käyvät siten vähemmän töissä. He eivät saa myöskään opintotukea. (Kemppainen ja Raninen 2011, 11.)

Soluasumiseen verrattuna opiskelijayksiöt ja vapaiden markkinoiden vuokra-asunnot antavat paremmat mahdollisuudet yksityisyyteen, mutta kääntöpuolena on yksinäisyys. Soluasuminen voi onnistuessaan olla antoisaa seurallisuutta, mutta toisaalta oman rauhan ja tilan puutetta. Voi olla, että vieraskieliset opiskelijat suosivat soluasuntoja, koska he arvostavat yhteisöllisyyttä. Toisaalta on kyse soluasumisen edullisemmasta hinnasta. (Kemppainen ja Raninen 2011, 11, 13.) Toiseen maahan opiskelemaan muuttaville kysymys asunnon varustelusta on aivan eri tavalla olennainen kuin kotimaassa muuttavilla opiskelijoilla, jotka saavat muuttoautoon periaatteessa kaiken mitä tarvitsevat. Suurin osa vieraskielisistä opiskelijoista olisi valmis maksamaan lisävuokraa asunnon varustelusta. (Kemppainen ja Raninen 2011, 18.)

4 Aika ja nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutus

4.1. Opiskelu ja työ

Aika on materiaalistien voimavarojen ohella toinen kotitalouden keskeisimmistä resursseista, koska se jäsentää kotitalouden päivittäistä toimintaa. Aika on luonteeltaan taloudellinen resurssi, mutta se on myös ympäristötekijä. Vaikka aika on taloudellinen resurssi, se ei kumuloidu eikä sitä voi säästää. Ajan käyttöä ei myöskään voi siirtää samalla tavoin, kuin esimerkiksi rahan. Yksi ajan ominaisuus on sen rajallisuus, koska sitä on absoluuttisesti kaikilla yhtä paljon, mutta sen suhteellinen määrä vaihtelee yksilöittäin. Ajan arvo vaihtelee yksilöittäin ja samalla yksilöllä ajankohdasta toiseen, koska ajan arvo on erilainen esimerkiksi lomalla ja työviikon aikana. Yksilö pystyy kontrolloimaan aikaa, mutta monien päivittäisten toimintojen ajankohtaan tai keston kuluttaja ei voi vaikuttaa. Päivittäistä ajankäyttöämme säätelee ensinnäkin ansiotyön määrä ja ajoittuminen, toiseksi julkisten ja yksityisten palvelujen aikataulut. Myös pakolliset toiminnot, esimerkiksi kotitaloustyöt ja henkilökohtainen hygienia säätelevät aikaamme. (Raijas 2005, 79.)

Teollistumisen myötä aikakäsitys muotoutui mekaaniseksi lineaariseksi ajaksi. Linearisessa aikakäsityksessä aikaa pidetään taloudellisena resurssina, jota pystytään mittaamaan ja jota pystytään käyttämään tehokkaasti vain suunnittelemalla. Ajan tehokas käyttö vaatii aikakustannusten minimointia ja yhteiskunnan eri instituutiot määräävät pitkälti sen, millaiseksi ihmisten ajankäyttö muotoutuu. Lineaariseen aikakäsitykseen liittyy ennakoitavuus, ja tällöin ajankäytön suunnittelu ja tehokas käyttö ovat mahdollisia. Ajan taloudellinen luonne tulee esille siinä, että ajankäyttö nähdään kustannuksena, jota halutaan minimoida. Yleensä kaikki käytettävissä oleva aika halutaan käyttää mahdollisimman tarkkaan. Sitä, että aikaa ei käytetä mihinkään toimintoon pidetään kielteisenä, koska toimettomuus nähdään tehottomuutena ja ajankäytön huonona organisointina. Aikaa hallinnoidaan esimerkiksi kalentereiden ja aikataulujen avulla. Näiden mukaan eläminen ja tietoisuus ajankulumisesta ovat tärkeitä. Yksilön hallinnassa olevaa suurta rahamäärää tavoitellaan, mutta ei suurta määrää aikaa. (Raijas 2005, 79–80.)

Yliopisto-opiskelijan elämä on kokonaisuus, johon kuuluu esimerkiksi toimeentulokysymyksiä, elämäntilanteen mukaan vaihtelevaa asumista, sosiaalista elämää ja työnte-koa. Kuten kenellä tahansa aikuisella, mutta opiskelijalla tähän lisätään vielä opiskelu. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009b, 3.) Nykyään opiskelijoiden elämä muodostuu yhä enemmän työn, koulutuksen ja vapaa-ajan yhdistämisestä. Nopeat muutokset työelämässä myös edellyttävät työntekijöiltä elinikäisen oppimisasiologian omaksumista, koska työssäolo ja opiskelu lomittuvat yhä useamman kohdalla. (Autio 1998, 81.) Useilla opiskelijoilla on ajankäytön suhteen neljä osa-aluetta: opiskelu, työ, kotityö ja vapaa-aika. Tästä voisi päätellä, että kulutukseen tarvittavaa vapaa-aikaa on näillä opiskelijoilla vähemmän, kuin esimerkiksi pelkästään työssäkäyvillä nuorilla aikuisilla. Aika kulutusresurssina on siis niukka monilla opiskelijoilla ja tämä rajoittaa heidän kulutustaan.

Pienituloisuuden vaikuttavat tekijät voidaan jakaa kolmeen luokkaan: katkoksiin ja puutteisiin toimeentulossa, kontekstuaalisiin tekijöihin sekä elämäntilanteeseen liittyviin tekijöihin. Keskeisimmäksi opiskelijoiden pienituloisuutta aiheuttavaksi tekijäksi jäsen-tyvät katkokset ja puutteet tuloissa. Nämä liittyvät paljolti opintotukeen. Opintotukeen liittyvien syiden lisäksi katkokset palkkatuloissa aiheuttavat pienituloisuutta opiskeli-joille. Katkoksia voivat aiheuttaa esimerkiksi vähäiset työvuorot, joihin esimerkiksi vuokratyössä työskentelevillä opiskelijoilla ei ole aina mahdollisuus itse vaikuttaa. Palkkatuloihin liittyvä epäsäännöllisyys vaikeuttaa toimeentuloa. Keskeisimmin opis- kelijoiden pienituloisuutta selittää juuri opiskelu. Tähän liittyy esimerkiksi ajankäyt- töön ja omiin voimavaroihin liittyvät rajalliset mahdollisuudet käydä ansiotyössä. (La- vikainen 2012, 40–41, 44.) Nuorille on tyypillistä opiskelun ja työssäolojaksojen vaih- telu. Nuorten työssäkäynti on opiskelun takia useimmiten osa-aikaista ja tästä syystä tulot jäävät usein epäsäännöllisiksi ja pieniksi. Myös työttömyys koskettaa usein nuo- ria. (Peura-Kapanen ja Lehtinen 2011, 7.) Suurin osa opiskelijoiden ajasta kuluu opis- keluun ja tällöin ajan puute vähentää mahdollisuutta työntekoon, tulojenhankkimiseen ja siten myös kulutukseen.

Nuoret tekevät valintojaan kulutuksessaan niukoilla resursseilla opiskelun, osa-aikaisten työsuhteiden ja epäsäännöllisten tulojen vuoksi (Lehtinen ja Peura-Kapanen 2005, 107). Tulonmuodostukseen vaikuttavat opiskelijan näkemykset omista voimavaroistaan ja se onko hän valmis yhdistämään opiskelun ja työssäkäynnin. Opiskelijat pohtivat, ovatko he valmiita rahoittamaan opintojaan lainarahalla tai turvautumaan vanhempien taloudel-

liseen tukeen. Näiden opiskelijoiden itselleen esittämien kysymysten pohjalta voidaan muodostaa neljä tyyppiä: 1. jaksamisestaan huolestuneet askeetikot, 2. taloudestaan ahdistuneet perheelliset, 3. työssäkäyvät lainakielteiset ja 4. opintoihin keskittyvät lainamyönteiset. Näissä tyyppikuvauksissa kuvaillaan erilaisia tulonmuodostuksen tapoja ja niihin vaikuttavia perusteita. Jakolinjat näiden tyyppitarinoiden välille syntyvät suhtautumisessa opintolainaan ja vanhempien taloudelliseen tukeen sekä ajan jakamisessa opiskelun ja työssäkäynnin välille. (Lavikainen 2012, 67.) Jotkut opiskelijat käyvät mieluummin palkkatyössä, kuin nostavat opintolainaa (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 55). Teknillisen korkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun opiskelijoista opintolainaa nostavat useammin työssäkäyvät, kuin työssäkäymättömät opiskelijat. Tämä selittyy osittain sillä, että työssäkäymättömät rahoittavat elämänsä jollain muulla kuin lainalla. Tässä tulee kyseeseen esimerkiksi säästöt sekä vanhempien ja puolison tuki. Tämän perusteella voidaan sanoa, että opintolaina ei jäsenny olennaisesti työnteon vaihtoehdoksi. Se on täydentävä toimeentulon muoto pääasiassa niiden keskuudessa, jotka käyvät töissä opiskelun ohella. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009b, 15–16.)

Työtä vai opintolainaa?

Opintolainan nosto on joillekin opiskelijoille työnteon vaihtoehto ja jotkut työssäkäyvät opiskelijat täydentävät toimeentuloaan opintolainalla. Ne, jotka eivät nosta opintolainaa eivätkä käy töissä rahoittavat toimeentulonsa esimerkiksi vanhempien tai puolison taloudellisella tuella.

Opintojen keskivaihetta opiskelijat pitävät yleensä toimeentulon kannalta vaikeimpana vaiheena. Opiskeluun kerätyt säästöt alkavat hupeta. Opintolaina ja osa-aikatyö tasa-painottavat tilannetta. Opiskelun keskivaihe vie kuitenkin niin paljon aikaa ja voimavaroja, että työssäkäynnille on vähemmän mahdollisuuksia. (Lavikainen 2012, 62.) Nuorille on tyypillistä opiskelu ja työssäolojaksojen vaihtelu. Nuorten työssäkäynti on opiskelun takia useimmiten osa-aikaista. (Peura-Kapanen ja Lehtinen 2011, 7.) Opintojen loppuvaiheessa opiskelijoilla on mahdollisuus tehdä kokoaikaisemmin töitä, joten toimeentulo paranee ansiotulojen myötä (Lavikainen 2012, 62). Opiskelijoilla ajan

niukkuus vähentää mahdollisuutta työn tekoon ja siten tulojen hankkimiseen, koska heiltä kuluu paljon aikaa opiskeluun.

Työnteko opiskelun ohella on joillekin rasite, mutta joillekin se on toivottua vaihtelua tenttiin lukemiseen. Ne, jotka pitävät työssäkäyntiä rasitteena, kertovat sen vaikeuttavan opiskeluun keskittymistä ja vievän kaiken vapaa-ajan. Tällöin aikaa ei jää myöskään harrastuksille. Opiskelijat mieltävät kiireen usein itsestä johtuvaksi. Tämä ilmenee ajankäytön hallinnan pohtimisena. Opiskelijoiden mielestä työnteon ja vapaa-ajan yhteensovittaminen on itsestä kiinni. Tällöin onnistuminen tai epäonnistuminen mielletään omasta toiminnasta riippuvaiseksi. Työtä tekevillä opiskelijoilla lukukausien loput ovat erityisen raskaita, koska silloin on tarjolla töitä ja tentit ovat samaan aikaan. Monet työssäkäyvät opiskelijat sanovat, että kun tekee töitä ja opiskelee yhtä aikaa, ei kumpaankaan ehdi paneutua tarpeeksi. Opiskelu ja työ verottavat toisiaan. Tästä saattaa kärsiä esimerkiksi parisuhde tai aikaa ei jää ystävien tapaamiseen. Työ menee usein opiskelun edelle, koska työhön on sitouduttava eri tavalla. Töistä ei voi jäädä pois, mutta luennolta voi. (Härkönen 2001, 29–30.) Tämänkin perusteella voi sanoa, että monien opiskelijoiden ajalliset kulutusresurssit ovat niukat. Työn ja opiskelun yhteensovittaminen vaatii paljon aikataulun suunnittelua.

Opintojen eteneminen kytkeytyy keskeisellä tavalla opintojen aikaiseen työssäkäyntiin. Suurin osa opiskelijoista on sitä mieltä, että työssäkäynti haittaa opintojen etenemistä. Opiskelijat tekevät töitä ennen kaikkea toimeentulon vuoksi. Muita syitä työnteolle ovat työkokemus ja työsuhteet, motivoiva työ, opiskelun sivutoimisuus sekä se, että työ liittyy harrastukseen tai luottamustoimeen. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 8, 40.) Työssäkäynti on keskeisin opiskelua vaikeuttava tekijä. Työnteko vaikeuttaa opiskelua niin aikataulullisesti kuin oman jaksamisen kannalta. Työssäkäyvät keräävät selvästi muita vähemmän opintopisteitä. Lisäksi pienempi osa työssäkävivistä pystyy toteuttamaan opiskeluihinsa liittyvät suunnitelmat. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 46.)

Työssäkäynti opintojen aikana on yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa yleistä. Vuonna 2009 lähes puolet, 48 prosenttia TKK:n opiskelijoista opiskeli päätoimisesti käymättä samalla töissä. Vain hiukan pienempi osuus 42 prosenttia opiskeli ja teki samalla töitä sivutoimisesti. Opiskelijat käyvät töissä erityisesti toimeentulon ja työkokemuksen vuoksi. 80 prosenttia työssä käyvistä opiskelijoista piti työnteon välttämättömyyttä

toimeentulolle tärkeänä syynä työntekoon ja 73 prosenttia näki tärkeänä syynä elintason parantamisen. Lisäksi 56 prosenttia näki tärkeänä syynä sen, että työntöön kautta voi välttyä opintolainan ottamiselta. Opiskelijat työskentelevät siis suurelta osin välttämättömän toimeentulon saavuttamiseksi. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009b, 16–17.) Pienituloisuuden vaikutuksia ovat materiaaliset, psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset. Materiaalisiin vaikutuksiin kuuluu esimerkiksi työssäkäynnin välttämättömyys. Useat opiskelijat kokevat opintorahan ja asumislisän riittämättömäksi kattamaan menoja. Tästä johtuen opiskelijat kokevat myös työssäkäynnin välttämättömänä keinona rahoittaa pakollisia menoja. (Lavikainen 2012, 46.) Kaikki opiskelijat eivät kuitenkaan saa tai halua käydä töissä opiskelun ohella eivätkä nosta opintolainaa. He elävät pelkällä opintorahalla ja asumislisällä ja tällöin toimeentulo koetaan varsin heikoksi. (Lavikainen 2012, 61.) Työssäkäynti opintojen aikana on yleistä yliopisto-opiskelijoilla. Opiskelijat käyvät töissä useimmiten välttämättömän toimeentulon vuoksi. Muita syitä työnteolle ovat elintason parantaminen ja halu välttyä opintolainan ottamiselta.

Opiskeluun käytetty aika

Opiskeluun käytetään paljon aikaa viikossa, sillä 3,6 prosenttia opiskelijoista käyttää opiskeluun vähintään 60 tuntia viikossa ja reilut 10 prosenttia käyttää opiskeluun 50–60 tuntia viikossa. Näin suuria aikamääriä ei löydy päätoimisesti työssäkäyvien keskuudesta. Suuntaa antavasti voidaan todeta, että niillä, jotka eivät käy töissä, opintopisteitä kertyy lukukauden aikana hieman enemmän ja opintosuoritusten painotettu keskiarvo on hieman parempi kuin työssäkäyvillä. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009b, 18.) Joiltakin opiskelijoilta kuluu erityisen paljon aikaa opiskeluun verrattuna esimerkiksi päätoimisesti työssäkäyvien työhön käyttämään aikaan.

Enemmän aikaa opintoihin käyttävät opiskelijat saavat enemmän opintopisteitä ja parempia arvosanoja. Harva TKK:lla opiskeleva pystyy suorittamaan opinnot viiden vuoden tavoiteajassa. Merkittävin syy tähän on liian työläät opintojaksot. Muita syitä ovat opintojaksojen paljous, työssäkäynti, aktiivisuus opiskelijajärjestöissä, laiskuus, aikaa vievä harrastus, perhesyyt, sairaus ja se, että opiskelee myös muualla. Opintojen etenemistä nopeuttaisivat parempi opetus, suurempi opintotuki, ryhdistäytyminen, koulu-

maisempi opiskelu, vapaa-ajasta tinkiminen, työssäkäynnin vähentäminen, vähemmän aikaa kulkemiseen, yhdistystoiminnan vähentäminen ja bilettämisen vähentäminen. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009b, 4, 18, 22–23.)

Lähes puolet Helsingin yliopiston opiskelijoista työskentelee huomattavan paljon luku-kauden aikana. Tyypillisesti opiskelijat työskentelevät osa-aikaisesti. Tosin joukossa on myös niitä, jotka työskentelevät kokoaikaisesti. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 37–39.) Työssäkäynti on suhteellisen yleistä myös TKK:n opiskelijoilla. Tosin siellä on paljon myös sellaisia opiskelijoita, jotka eivät käy töissä vaan opiskelevat päätoimisesti. Syyt työntekoon ovat enimmäkseen taloudellisia, esimerkiksi haluaa välttyä opintolainan ottamiselta ja osittain uraan liittyviä. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009b, 4, 17.)

Opiskelijat käyttävät aikaa keskimäärin 34 tuntia viikossa opiskeluun. Kun sama henkilö voi lisäksi käydä töissä ja hänellä saattaa olla aikaa vievä harrastus, ovat useiden opiskelijoiden tavoitteet selvästi korkealla. Erityisesti tapauksissa, joissa opiskellaan ja tehdään töitä paljon, harrastusten vähentäminen on keino nopeuttaa opintoja. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009b, 22.) Vapaa-ajasta tinkiminen on opiskelijoiden ilmoittamana opintojen nopeuttamiskeinona kiinnostava asia. Hyvinvoinnin kannalta on opiskelua ja mahdollisesti työssäkäyntiä tasapainottava vapaa-ajan liikunta ja rentoutuminen opiskelukyvyn kannalta perusteltua. Tosin se, että osa vapaa-ajasta käytettäisiin opiskeluun, voisi lyhentää opintoja. Opiskelijalta ei kuitenkaan voitane edellyttää sellaista panostusta opiskeluun, ettei vapaa-ajan viettämiseen olisi mahdollisuuksia. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009b, 23.) Opiskelutaidoilla viitataan teknisten taitojen lisäksi tavoitetietoisuuteen, ajankäyttöön, suunnitelmallisuuteen ja suunnitelmiin sitoutumiseen. Opiskelutaidon osa-alueisiin kuuluvat myös opiskeluorientaatio, motivaatio ja itseohjautuvuus. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 44–45.)

4.2 Kotityö ja vapaa-aika

Suomalaisen ajankäytön makrorakenne on tutkimusten mukaan pysynyt melko samanalaisena 1980-luvulta lähtien. Ajankäytön tutkimisessa kiinnostuksen kohteena ovat säilyneet kotitöihin käytetyn ajan jakautuminen naisten ja miesten kesken sekä vuorokausi-

rytmin muuttuminen. Uudeksi kiinnostuksen kohteeksi on tullut tieto- ja viestintäteknologian parissa käytetty aika ja se, mitä ajankäyttöä uusi ajankäytön muoto on supistanut. Toinen haasteita ajankäytön tutkimiseen aiheuttama uusi ilmiö on ajankäytön pirstaloituminen, koska ajankäytölle tyypillistä on myös useiden toimintojen suorittaminen samaan aikaan. (Raijas 2005, 81.) Työllisten vapaa-aika on vähentynyt. Ratkaisuksi aikapulaan on esitetty ajankäytön tehostamista, koska silloin toiminnot suoritetaan nopeammin. Tällöin myös aikaa vievät toiminnot korvataan nopeammin suoritettavilla toiminnoilla. Ajankäytön tehostamisessa on sekin hyöty, että useita toimintoja suoritetaan samanaikaisesti tai ajankäyttöä aikataulutetaan. Tällä tavalla vuorokauteen ajatellaan saatavan lisää tunteja. (Raijas 2005, 81.)

Kotitalouden tuotantoteoria olettaa kuluttajan ottavan kulutus päätöksissään huomioon markkinahyödykkeiden hinnat sekä niiden käyttämiseen tarvittavan ajan arvon. Tuotantoteoriassa on erotettu toisistaan markkinahyödykkeet ja niistä kotona tehdyllä työllä jalostetut perushyödykkeet. Taloustieteen perinteisessä kuluttajan teoriassa kuluttajan tulojen ja markkinahyödykkeiden hintojen muutosten nähtiin aiheuttavan muutoksia kuluttajien käyttäytymisessä. Teorian mukaan kuluttaja ei hyödy suoraan ostamistaan tuotteista vaan perushyödykkeistä, joita hän käyttää. Perushyödykkeiden valmistusprosessia kuvataan kotitalouden tuotantofunktiolla. Tuotantoteorian mukaan kuluttaja tekee ostopäätöksensä laskemalla perushyödykkeiden kustannukseksi markkinahyödykkeiden hinnan lisäksi oman ajan arvon. Tuotantoteoriassa tulojen ja hinnanmuutosten lisäksi muutoksia aiheuttavat tuotantotehokkuudessa ja kuluttajan oman ajan arvossa tapahtuneet muutokset. (Timonen 2005, 107.) Tuotantoteorian avulla tarkastellaan markkinoilta hankittujen sekä kotityöllä jalostettujen ja valmistettujen tuotteiden hyötyä. Kuluttajat pyrkivät kohdentamaan niukat resurssinsa kustannuksiin ja hyötyihin nähden. Pyrkiessään hyödyn maksimointiin kuluttajat käyttävät hyödyn arviointiin optimaalisen määrän tietoa ja muita panoksiaan toimiessaan vaihtelevilla markkinoilla. (Timonen 2005, 108.)

Väestön ajankäytön muutos tapahtuu hitaasti, mutta perusrakenteissa näkyy työn ja opiskelun lievä väheneminen sekä kotityön lisäys. Muutokset näkyvät selvästi ikäryhmittäin tarkasteltuna, koska ansiotyö on vähentynyt nuorissa ikäluokissa, mutta pysynyt ennallaan vanhemmissa. Opiskeluun käytetyn ajan väheneminen koskee aivan nuorimpia. Tosin opiskelu jatkuu nykyään entistä vanhemmaksi. Kotityön määrä ei ole vähentynyt, vaikka niin olisi voinut luulla kotitalouksia tukevan teknologian ja elintarvikete-

ollisuuden kehittyessä. Esimerkiksi miehillä kotityö on korvannut ansiotyön vähene- mistä. Erityisesti vanhemmilla miehillä kotityöhön käytetty aika on lisääntynyt. Ansio- työn tekeminen on vähentynyt viikonloppuisin, kun taas kotityön tekeminen on lisää- ntynyt. (Niemi ja Pääkkönen 2001, 16.) Kotitöiden tekeminen vaatii entistä enemmän ajallisia resursseja, koska kotitöiden määrä on lisääntynyt. Tämä taas vähentää mahdol- lisuutta muuhun ajankäyttöön, esimerkiksi shoppailuun. Tämä tulee selkeämmin esille niillä korkeakouluopiskelijoilla, jotka asuvat omassa taloudessa, koska he joutuvat itse tekemään kaikki kotityöt.

Vapaa-aika määritellään ajaksi, joka vuorokaudesta jää jäljelle nukkumisen, ruokailun, ansio- ja kotityön sekä päätoimisen opiskelun jälkeen. Suomalaisilla on vapaa-aikaa keskimäärin 6,5 tuntia vuorokaudessa. Television katselu vie yli kolmanneksen kaikkes- ta vapaa-ajasta. Toiseksi suurin ryhmä on sosiaalinen kanssakäyminen. Harrastuksiin ja liikuntaan käytetty aika on lisääntynyt. Tietokoneharrastuksen yleistymisen on lisän- nyt harrastuksiin käytettävää aikaa. (Niemi ja Pääkkönen 2001, 33–34.) Nuorilla yh- teydenpito ystäviin on säilynyt tiiviinä, vaikka kaikissa muissa ikäryhmissä se on har- ventunut. Myös joka kuukausi toistuva vapaa-ajan vietto työtovereiden kanssa on li- sääntynyt kaikilla muilla paitsi ikääntyneillä. Nuorissa lapsiperheissä eristäytyminen omaan kotiin on harvinaista, koska esimerkiksi päiväkodit, koulut ja lasten harrastukset voivat kietoa perheenjäseniä monenlaisiin yhteyksiin perheen ulkopuolisten kanssa. (Liikkanen 2009, 47–48.)

On muistettava, että yksilöllisillä ja persoonallisilla tekijöillä on merkitystä nuorten va- paa-ajan viettoon. Lisäksi esimerkiksi nuorten kotitausta näkyy heidän elämäntavoissa ja vapaa-ajanvietossa. Sosiaaliset suhteet luovat luottamusta ja auttavat nuoria juurtu- maan oman yhteisönsä arvomaailman syvärakenteisiin. Osallistuminen ja yhteisöllisyys lisäävät myös luottamusta yhteiskunnan instituutioihin ja auttavat näin nuorten juurtu- mista. Vapaa-aikatutkimuksen mukaan suomalaiset nuoret viettävät vapaa-aikaansa melko perinteisesti, koska kaverit ja perhe ovat tärkeitä. (Liikkanen 2009, 267–268.) Nuorten vapaa-ajanvieton näyttämöitä on kaikkialla, sillä moni nuori esimerkiksi viettää entistä enemmän aikaa kotona omassa huoneessaan multimedialaitteiden äärellä. Inter- net ja sen virtuaalimaailma tarjoavat uusia paikkoja, joissa nuoret muodostavat uuden- laista sosiaalista pääomaa. Internet luo uudenlaisia virtuaalisia yhteisöjä ja luottamusta verkkoyhteisöihin, joiden jäseniä ei henkilökohtaisesti tunneta. (Liikkanen 2009, 268–269.) Internet ja matkapuhelin sähköisinä medioina tarjoavat uudenlaisia sosiaali-

sen vuorovaikutuksen mahdollisuuksia ihmisille. Yksin asuvat nuoret ja lapsiperheet ovat hankkineet nopeimmin matkapuhelimen. Nykyään nuoret viettävät kasvavan osan ajastaan erilaisissa virtuaaliyhteisöissä. Tämä uudenlainen sosiaalinen vuorovaikutus ei varmaankaan ainakaan vähene tulevaisuudessa. Uuden teknologian avulla myös yhteydenpito ja keskustelu kasvokkain pitkistä välimatkoista huolimatta on mahdollista. (Heinonen 2008, 11.)

20-vuotiaat nuoret ovat aktiivisia urheilun ja ulkoilun harrastajia. He esimerkiksi laskettelevat talvella, surffaavat kesällä ja kuntourheilevat ympäri vuoden. Yleistä on myös discoissa käyminen, moottoripyörillä ja autoilla ajaminen sekä niiden tuunaileminen. Kaikki vapaa-ajanvietto ei ole aktiivista harrastamista, koska aikaa saatetaan viettää esimerkiksi kuuntelemalla musiikkia, ulkoilemalla tai saunomalla. Jotkut löytävät ystäviä ja viiteryhmiä harrastusten parista. Nuoret myös valitsevat vapaa-ajan viettotapaansa usein sosiaalisten suhteiden tai henkilökohtaisten ominaisuuksien mukaan. (Liikkanen 2009, 252.) Sosiaalisen kanssakäymisen mahdollistavat paikat, esimerkiksi urheilukentät ja -hallit sekä monenlaiset ulkoilu- ja virkistysalueet tarjoavat liikuntaharrastuksista pitäville mahdollisuuksia tavata muita ja harrastaa yhdessä. Esimerkiksi joukkuepelit ovat suosittu yhdessäolon muoto. (Heinonen 2008, 11.) Jotkut opiskelija nuoret käyttävät paljon vapaa-aikaa sosiaaliselle kanssakäymiselle ja harrastuksille, jotka usein myös kietoutuvat toisiinsa. Tämä tietysti supistaa ajallisia kulutusresursseja niiden korkeakouluopiskelijoiden kohdalla, joilla kuluu paljon aikaa sosiaalisille suhteille ja harrastuksille.

5 Nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutusresurssit ja välttämätön kulutus

5.1 Opiskelijoiden rahalliset kulutusresurssit ohjaavat välttämättömään kulutukseen

Kulutuksen näkökulmasta yksi kotitalouksien elintason määrittämisen lähestymistavoista liittyy Engelin lakiin, jossa keskitytään kotitalouksien ravintomenojen budjettiosuuksiin. Lainalaisuuden mukaan ruokamenojen osuus kokonaiskulutuksesta laskee tulotason kohotessa. Tätä periaatetta on yleistetty ravintomenojen lisäksi myös muuhun kulutukseen. Lainalaisuuden avulla on tutkittu sitä, mitkä kulutushyödykkeet ovat välttämättömiä eli sidonnaista kulutusta. Lain mukaan tulojen muuttuessa hyödykkeiden kulutusmuutosten perusteella voidaan päätellä, ovatko hyödykkeet välttämättömiä vai ylellisiä. Jos hyödykkeen kokonaiskulutusosuus kasvaa tulotason nousun myötä kyse on ylellisyshyödykkeestä. Jos hyödykkeen kokonaiskulutusosuus laskee tulojen noustessa kyse on välttämättömästä eli sidonnaisesta kulutuksesta. (Niemelä 2004, 110.) Yleensä välttämättömänä pidetään kulutusta, joka ei kovin paljon vaihtele tulojen mukaan. Tällaisia kulutuskohteita ovat esimerkiksi elintarvikkeet, vaatetus ja asuminen. Tämä näkemys lähestyy kansantaloustieteellisiä määrittelyjä. Näissä määrittelyissä välttämätön kulutus on liitetty usein ylellisen kulutuksen vastakohtaksi korostaen kulutuksen hyödyntavoittelun näkökulmaa. Tutkimukset perustuvat tarpeiden hierarkiaan, ja ero välttämättömän ja ylellisen kulutuksen välillä määritellään hintajouston avulla. Tällöin välttämättömiä kulutuskohteita ovat ne, jotka eivät reagoi hinnankorotukseen. Ylellisten kulutuskohteiden ostaminen taas vähenee, kun hinta nousee. (Jyrinki, Leipämaa – Leskinen ja Laaksonen 2012, 7.)

Hyödykkeiden välttämättömyyttä voidaan määritellä myös erilaisten lähestymistapojen avulla. Subjektivisessa lähestymistavassa kuluttaja saa itse määritellä hänelle välttämättömät hyödykkeet. Konsensuaalisessa lähestymistavassa määrittelyyn osallistuu monia yksilöitä tai tahoja. Kuluttajalle esitetään esimerkiksi asiantuntijoiden laatima lista aiemmin välttämättömäksi osoittautuneista hyödykkeistä ja pyydetään häntä arvioimaan niiden välttämättömyyttä yleisesti kaikille. Deprivaatioindikaattorit puolestaan sisältävät hyödykkeitä, joita pidetään elämisen kannalta välttämättöminä. Välttämättö-

mät hyödykkeet voidaan määritellä erilaisten poliittisten tai hallinnollisten periaatteiden perusteella. Tästä esimerkkinä on toimeentulon perusosan määrittely Suomessa. Viimeinen lähestymistapa välttämättömän kulutuksen määrittelyyn on asiantuntijoiden laatimat hyödykekorit, joissa kulutus konkretisoidaan elämisen perustarpeiden tyydyttämisestä ja niihin liittyvistä toiminnoista tarvittavan hyödykeluettelon eli –korin avulla. (Lehtinen, Varjonen, Raijas, Aalto ja Pakoma 2010, 6.)

Välttämätön kulutus

Opiskelijat kertoivat, että heidän kulutus painottuu rahallisten resurssien takia välttämättömään kulutukseen. Suurin osa opiskelijoiden rahoista menee ruokaan ja asumiseen. Opiskelijoilta kuluu rahaa myös auton ylläpitoon ja matkustamiseen. Monet opiskelijat pyrkivät suosimaan kulutuksessaan edullisia vaihtoehtoja. Keskustelin heidän kanssaan siitä, miten heidän rahalliset kulutusresurssit ovat yhteydessä kulutuskäyttäytymiseen ja painottuuko kulutus enemmän esimerkiksi välttämättömään kulutukseen. Nuoret kertoivat:

Kyllä tällä hetkellä hyvin pitkälti painottuu välttämättömään kulutukseen, mitä menee pakollisiin kustannuksiin. Asumiseen, ruokaan ja auton ylläpitoon rahat hyvin pitkälti hupenee. Sitten, jos jää ylimääräistä rahaa, sitten saattaa tulla tehtyä joitakin heräteostoksia, mutta ylimääräistä rahaa pyrin mieluummin säästämään, kuin tuhlaamaan sen ylellisyyskulutukseen. Mikko 25 vuotta.

Joo painottuu siihen, että tässä nyt hengissä pysytään. Eli painottuu juuri siihen välttämättömään kulutukseen. Kalle 25 vuotta.

Varmasti painottuu enemmän toki, koska asuminen ja ruoka vie niin ison osan ja ne on aika välttämättömiä. Tiina 24 vuotta.

Ei ne ainakaan anna mahdollisuuksia siihen, että voisi tehdä ihan mitä tahansa. Enemmän välttämättömään kulutukseen painottuu, ei ihan hirveästi voi mitään ei välttämätöntä kuluttaa. Matias 26 vuotta.

Anti-kuluttamisen tutkimuksissa tarkastellaan arkipäiväisiä kuluttamisen vastustamisen ja vähentämisen muotoja. Anti-kuluttamisen tutkimus on selvittänyt muun muassa kuluttamisen kokonaisvaltaista vastustamista, eettisiä kulutustoimia ja tapoja yksinkertaistaa elämää, eli niin kutsuttua downshifting – elämäntyylä. Vaikka kuluttaja ei olisi identiteetiltään vihreä tai vastuullinen, erilaiset anti – kuluttamisen toimet saattavat itse

asiassa olla tavallisia päivittäisen kuluttamisen muotoja. Tällaisia ovat joidenkin kulu-
tuskohdeiden ja –toimien torjunta, kierrättäminen, niukka kulutus sekä kuluttamisen
määrän vähentäminen. Anti-kuluttamisen toimet saattavat siis olla kuluttajien jokapäi-
väisiä tekoja riippumatta siitä, kuinka vastuulliseksi kuluttaja itsensä kokee. (Jyrinki,
Leipämaa – Leskinen ja Laaksonen 2012, 6.) Näistä anti-kuluttamisen muodoista kulut-
tamisen vähentämisellä tarkoitetaan tiettyjen tuotteiden tai kulutustoimien minimoimis-
ta. Niukka kulutus puolestaan ymmärretään kaiken kaikkiaan harkittuna ja materiaali-
sesti pidättyväisenä elämäntyylinä. Välttämätön kuluttaminen sijoittuu juuri näiden
edellä mainittujen anti-kuluttamisen muotojen piiriin, koska onhan siinä teoreettisesti
kyse juuri kuluttamisen minimoimisesta ja turhasta kuluttamisesta pidättäytymisestä.
(Jyrinki, Leipämaa – Leskinen ja Laaksonen 2012, 6.) Niukkuus ilmenee opiskelijoiden
puheessa:

Kyllä se painottuu, että ruoan ja tällaisten välttämättömien kulujen, kuten
asumisen osuus kokonaiskulutuksesta on todella iso. Ihan pieni osa kulu-
tuksesta ohjautuu muuhun kuin välttämättömään. Henrik 26 vuotta.

Painottuu ehdottomasti siihen välttämättömään kulutukseen. Tosiaan ei hir-
veästi jää ylimääräistä sellaiseen omaan hyvään tai omiin mielihaluihin.
Kyllä ne on ne pakolliset menot, mitkä vie 95 prosenttia mun tuloista. Jos
olisi enemmän rahaa ja enemmän tuloja, niin kuluttaisin eri lailla ja kulutus-
käyttäytyminen olisi erilaista. Jarmo 28 vuotta.

Joo, kyllä se enemmän painottuu siihen, että ruokaa nyt pitää ostaa ja esi-
merkiksi vaateostoksissa en tee hirveästi heräteostoksia. Lähinnä, jos ken-
gät alkaa olla sen verran kuluneet, niin sitten katsellaan niitä. Ja on mulla
kännykkäkin ollut sama kolme vuotta, et yritän toimia järkevästi näiden asi-
oiden kanssa, vaikka välillä tekisi mieli shoppaillakin enemmän. Jani 24
vuotta.

Kulutustutkimuksen piirissä on paneuduttu välttämättömään kulutukseen puhuen siitä
yleensä tarpeiden yhteydessä. Nämä tutkimukset perustuvat kognitiiviseen perintee-
seen, ja näkevät kuluttajan tarpeet yksilön sisäisenä tilana, joka määrittää sen, mikä ku-
lutus koetaan välttämättömäksi. Tarve käsite yhdistetään biologisperusteiseen puutosti-
laan, esimerkiksi suoja pään päälle on tarve, joka pitää tyydyttää. Tarpeita siis lähesty-
tään sisäisinä mentaalisisinä tiloina, joiden tyydyttämisen yksilö kokee välttämättömänä.
On kuitenkin tuotu esiin se, että tarpeet eivät ole pelkästään biologisesti määriteltyjä,
vaan niiden kokeminen vaihtelee subjektiivisen arvion ja sosiaalisen kontekstin mu-
kaan. Välttämättömäksi kulutukseksi on määritelty materiaalistien ja psykologisten tar-
peiden tyydyttäminen. On esitetty, että ei pelkästään materiaaliset tarpeet määritä vält-

tämättömyyttä, vaan myös tulot, arvot, normit ja tilannetekijät. Välttämätön kuluttaminen rakentuu subjektiivisesti koettuna erilaiseksi eri tilanteissa, ja välttämättömyyden merkityksiä tuotetaan, ylläpidetään ja neuvotellaan osana sosiokulttuurista ympäristöä. (Jyrinki, Leipämaa – Leskinen ja Laaksonen 2012, 7–8.) Antti kertoo välttämättömästä kulutuksestaan:

Kyllä se painottuu. Pääosin kulutuksesta isompi osa on välttämätöntä kulutusta, koska niin kun todettiin asuminen on kokoajan ollut vähintään 50 prosenttia. Tietenkin voisi asua halvemmalla. Se on se kun asuu ihan keskustassa ja se on vapaaehtoista eikä välttämätöntä. Haluaa ylellisyyden eikä välttämättömyyden. Mutta jos yksinkertaistaa, niin kyllä se painottuu välttämättömään, koska ruokaan ja asumiseen menee niin iso osa siitä ja ne voi lukea enemmän tai vähemmän välttämättömiksi molemmat. Kyllä se painottuu aika paljon välttämättömään kulutukseen tällä hetkellä. Antti 24 vuotta.

Myös Markku pohtii omaa tilannettaan samansuuntaisesti:

Kyllä mä sanoisin, että se välttämättömään painottuu. Se on taas niin opittua. Mä sanoisin rahallisissa kulutusresursseissa vaikuttaa se tulotaso, ei niinkään se varallisuustaso. Mulla on jonkun verran säästöjä, mutta ei ne itsessään houkuta mua kuluttamaan. Mutta tällainen opiskelijan tulotaso, kun on kesäisin töissä, niin kyllä se vie sellaiseen niin sanottuun välttämättömään kulutukseen. Ei menoja loppujen lopuksi hirveästi ole, kun ei ole autoa, lapsia tai muuta tämmöistä ja eihän niitä välttämättömyysmenoluokkia-kaan niin paljon ole. Että koen, että jää huvituksiin ihan hyvin, mutta tulotaso ohjaa välttämättömyyskulutukseen. Markku 25 vuotta.

1990-luvun puolivälissä välttämätöntä kulutusta määriteltiin Tilastokeskuksen kulutus-tutkimusaineiston avulla käyttämällä gini- ja konsentraatiokertoimiin perustuvia jakaumamittareita sekä arvioimalla pienituloisten ja –menoisten kulutusmeno-osuuksia eri hyödykeryhmissä. Välttämättömäksi kulutukseksi osoittautui silloin asumiseen, ruokailuun sekä sairauden ja terveydenhoitoon liittyvä kulutus. (Lehtinen ym. 2010, 9.) Nuorilla pienituloisuuden aineellisiin seurauksiin kuuluu kokemus siitä, että omassa sosiaalisessa ympäristössä normaaliksi koetun elintason saavuttaminen on vaikeaa. Pienituloisilla nuorilla ei ole mahdollisuutta samaan kulutustasoon, kuin varakkaammilla ikätovereillaan ja he joutuvat aktiivisesti kontrolloimaan arkista rahankäyttöään. Tärkeimpiä rahankäyttökohteita ovat vuokratulot sekä ruokaan ja kulkuvälineisiin liittyvät kustannukset. Monet nuoret tyytyvät yksipuoliseen ruokavalioon ja edullisiin tuotteisiin. (Mikkonen 2012, 27, 29.)

Keskustelin opiskelijoiden kanssa siitä, millaiseen kulutukseen he käyttävät tuloja ja opintotukea. Ilmeni, että suurin osa rahoista menee asumiseen liittyviin menoihin, ruo-

kaan vaatteisiin ja matkusteluun. Rahaa kuluu myös erilaisiin laskuihin ja auton ylläpitoon. Kun tiedustelin, että millaiseen kulutukseen käytät tulojasi ja opintotukeasi, opiskelijat kertoivat:

Asumismenoihin menee aika paljon. Asuntolainan lyhennykseen, yhtiövastikkeeseen, puhelinlaskuun, vakuutusmaksuun eli näihin kiinteisiin kuluihin ja ne on prioriteetti 1. Ruokaostokset, miten paljon haluaa syödä ja muuta. Jukka 26 vuotta.

Asumiskustannuksiin menee noin kolmasosa suurin piirtein tuloista. Asumiskuluihin menee noin 400-500 euroa suurin piirtein. Pakollisiin kustannuksiin, joihin lasken mukaan netin, puhelimen, asumisen, ruoan ja auton, niin niihin menee. Auton pitäminen kuussa maksaa kanssa huomattavasti. Asuminen, eläminen, pakolliset menot, kuten ruoka, puhelin, netti yms. Mikko 25 vuotta.

Pienituloisten kulutuksen rakenne eroaa muiden tuloryhmien kulutusrakenteesta. Suhteellisten kulutuserojen tarkastelu tuo esiin sen, että pienituloisten kulutuksessa korostuvat ennen kaikkea elintarvike- ja asumismenot. (Niemelä 2004, 108.) Tarkasteltaessa kulutuserien osuutta kokonaiskulutuksesta koko väestössä havaitaan, että asunto- ja elintarvikemenot ovat yli 40 prosenttia pienituloisten kokonaiskulutuksesta. Ylemmässä tuloryhmässä asumis- ja elintarvikemenot muodostavat 25 prosenttia kokonaiskulutuksesta. Vertailtaessa kokonaiskulutusosuuksia eri tuloryhmien välillä kaikkein selkeimmin välttämättömäksi kulutukseksi määrittävät menoerät elintarvikkeisiin ja asumiseen. Muita kulutuseriä, joiden kokonaiskulutusosuus laskee tulotason noustessa, ovat alkoholittomat juomat, tupakkatuotteet sekä tietoliikenne, esimerkiksi puhelinlaitteet ja -palvelut. (Niemelä 2004, 113.) Opiskelijat tuovat selkeästi esille asumisen ja ruoan merkityksen kulutuksessaan:

Ruokaan pääosin ja matkusteluun bussilla ja junalla. Harvemmin tulee autolla ajeltua ja siten polttoaineisiin ei mene rahaa. Kalle 25 vuotta.

Ruokaan menee noin 300 euroa kuukaudessa, mutta en ole tarkkaan laskeutunut. Vuokra ja asumiseen liittyvät kustannukset pitää maksaa. Olen vähän aikaa sitten muuttanut, niin menee aika paljon kalusteisiin, mattoihin ym. ja asuntoon liittyvien tarvikkeiden hommaamiseen, mutta sekin varmaan ta-soittuu nytten. Aki 23 vuotta.

Vuokra on isoin meno. Ruokaan menee myös, varsinkin kun haluaa syödä ekologisesti ja eettisesti ja se on minun mielestä edelleenkin kalliimpaa. Tiina 24 vuotta.

Eettinen kuluttaminen on laaja käsite, jonka alle mahtuu useita kuluttamisen periaatteita, arvoja ja käsityksiä. Eettinen kuluttaminen on yleensä määritelty ostovalinnoiksi, joissa

kuluttaja ottaa huomioon kulutuspäätöksensä seuraukset ympäristölle, ihmisille ja eläimille. Terveyden ja turvallisuuden diskurssissa eettisen kuluttamisen tavoitteena on kuluttajan terveys, turvallisuus ja erilaisten yhteiskunnassa vaanivien riskien hallinta. Etenkin luonnonmukaisesti tuotetun ruoan puolustuspuheissa nojataan turvallisuuden ja terveyden diskurssiin. Eettiset elintarvikkeet ja vaihtoehtoisin menetelmin tuotetut raaka-aineet mielletään usein kalliiksi. (Pecoraro 2009, 2, 5, 7.) Nuoret tuovat usein esiin terveystuotteiden kalleuden. Esimerkiksi luomutuotteita opiskelijat pitävät kalliimpana, kuin normaalituotteita. Kuitenkin ne nuoret, jotka sitoutuvat vihreään kulutusetiikkaan ovat valmiita maksamaan korkeamman hinnan ympäristöystävällisestä tuotteesta. (Autio ja Lombardini-Riipinen 2006, 7, 13.) Jarmo ja Jani kertovat käyttävänsä rahaa pääasiassa välttämättömään kulutukseen:

Elämiseen eli niihin hyvin pitkälti, mihin on pakko eli ruoka, asumien jne. Eli siinä on käytännössä kaikki mihin päivittäisessä elämässä käytän rahaa. Jarmo 28 vuotta.

Tietenkin vuokra pitää maksaa. Enemmän tällaisiin välttämättömiin menoihin. Ruokaan menee tietty määrä tietenkin ja välillä pitää ostaa tietenkin vaatteita ja uusia kodin elektroniikkaa tietyn vuosimäärän välein. Esimerkiksi vaatteita mä ostan tarpeen mukaan enemmänkin. Sitten tietysti tällaiseen vapaa-ajan kulutukseen. Onhan se kiva käydä ulkonakin syömässä, mutta en missään kovin kalliissa ravintoloissa, vaan välillä vähän halvemmissä ravintoloissa. Jani 24 vuotta.

Nuorilla kuluttaminen ilmenee kamppailuna itsekontrollin ja nautintojen välillä. Kontrolloitu kulutus näyttäytyy nuorille kuitenkin eräänlaisena hyveenä. Suomalaiset nuoret kokevat oman kuluttamisensa olevan pääosin välttämätöntä eli sellaista, josta ei voi tinkiä. (Luukkanen ja Raijas 2012, 26.) Nuoret tuovat esiin kulutusta painottavan elämäntavan hylkäämisen materiaalisena selviytymiskeinona. Nuoret esimerkiksi vähentävät maksullisia harrastuksia tai luopuvat niistä kokonaan. Ulkona syömisestä, elokuvissa käynnistä ja lehtitilauksista he joutuvat usein tinkimään, jotta rahaa riittää pakollisiin menoihin. (Mikkonen 2012, 32–33.) Myös Antti ja Sanna korostavat välttämättömien menojen osuutta kulutuksessaan:

Sitä on vähän vaikea tyypitellä, koska käytän sitä kaikenlaiseen kulutukseen. Tietenkin vuokra ottaa aika leijonan osan kulutuksesta, ja sitten ruoka ja niin sanotut biologiset tarpeet, että saa vatsansa täyteen. Kaikenlaiseen kulutukseen. Vuokra on niistä selvästi isoin. Antti 24 vuotta.

Välttämätön arkikulutus eli nämä ruokamenot. Ruokaan liittyvät menot muodostaa ison osan siitä kulutuksesta. Sitten on tietysti tämä välttämätön kulutus eli matkakortti ja sitten myös lääkkeisiin menee pieni osa. Asumi-

nen on oikeastaan suurin menoerä. Laskut, tietoliikenneyhteydet ja sitten menee auton ylläpitoon pieni osa. Sanna 25 vuotta.

Opiskelijat sanoivat, että he saavat rahansa riittämään kuluttamalla vähemmän ylimääräiseen kulutukseen ja painottamalla kulutustaan välttämättömään kulutukseen, kuten ruokaan, asumiseen ja laskuihin. Opiskelijat ovat harkitsevaisia rahankäytön suhteen. Keskustelin opiskelijoiden kanssa siitä, miten he saavat rahansa riittämään. Opiskelijat kertoivat:

Kun on nuuka luonne, niin käyttää mahdollisimman vähän ylimääräiseen kulutukseen. Ruokaan menee eniten ja vaatteita ostan hyvin harvoin. Asunnossa on edullinen kuukausivuokra ja se helpottaa. Kalle 25 vuotta.

Erittäin sopivasti. Mä oon pitänyt huolen, että mulla on tuloja ja mä käyn töissä ja voin käydä lisätöissä, jos tarvitsen lisää tuloja. Kulutus menee suurimmaksi osaksi ruokaan ja vuokraan. Mä olen vaatekaupassa töissä, niin mulla ei mene vaatteisiin yhtään rahaa. Tiina 24 vuotta.

Eräässä tutkimuksessa tuli esille se, että useimmat ammattikorkeakouluopiskelijat kokevat taloudellisen tilanteensa tiukaksi ja tulonsa pieniksi menojen kattamista varten. Suurin osa opiskelijoiden rahoista menee asumiseen ja se mitä jää menee lähinnä ruoan ostoon. Tutkimuksen mukaan ammattikorkeakouluopiskelijoilla on käytettävissä keskimäärin 1125 euroa kuukaudessa. Menoja opiskelijoilla on keskimäärin 860 euroa kuukaudessa. Asumiseen opiskelijoilta kuluu keskimäärin 370 euroa kuukaudessa ja ruokaan 182 euroa kuukaudessa. (Hyytiäinen ja Hyytiäinen 2013, 31, 63, 65, 68.) Erään toisen opiskelijoiden toimeentulotutkimuksen mukaan yliopisto-opiskelijoiden itse maksettujen menojen mediaani on 680 euroa ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden 620 euroa kuukaudessa. Myös tämän tutkimuksen mukaan opiskelijoiden suurin yksittäinen menoerä on asuminen, johon opiskelijoilta kuluu keskimäärin 300 euroa kuukaudessa. Toiseksi suurin kulu on ruoka, johon yliopisto-opiskelijat käyttävät 150 euroa ja ammattikorkeakouluopiskelijat 100 euroa kuukaudessa. Yksittäisiä menoja tarkasteltaessa ruokaan käytetyssä rahamäärässä on suurin ero yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden välillä. (Viuhko 2006, 41.) Henrik ja Jarmo kertovat, että saavat rahansa riittämään harkitsevaisella rahankäytöllä:

Vaihtelevasti. Se riippuu siitä, minkä verran on menoja ja tuloja. Lähinnä siten, että miettii mihin käyttää rahaa. Yritän välttää heräteostoksia ja liiallista turhaa rahan käyttöä. Henrik 26 vuotta.

Niukin naukin. Kaikki mitä tulee, myös menee. Ei jää säästöön.

H: Mikä on keino saada rahat riittämään?

Tavallaan pitää tosi tarkkaan laskea kuukausittaiset pakolliset menot, niin kuin asuntolainat, yhtiövastikkeet ja ne tulee maksettua. Käytännössä kaikki kulutus mitä on, se on melko pitkälti pakollista, niin kuin ruoka ja juominen ym. Ei hirveästi pysty mitään ylimääräistä tavallaan tekemään tai ostamaan. Jarmo 28 vuotta.

Muutama opiskelija sanoi nostavansa opintolainaa välttämättömän toimeentulon takia. Keskustelin opiskelijoiden kanssa siitä, että mitä tarkoitusta varten he nostavat opintolainaa, esim. jonkin hyödykkeen hankintaan, välttämättömän toimeentulon vuoksi vai paremman elintason saavuttamiseksi. Opiskelija kertoi:

Ensimmäisen kerran otin opintolainaa siksi, kun muutettiin vuokralle ja piti takuuvuokra maksaa. Tavallaan sitä takuuvuokraa varten otin sen. Sit muuten viimeksi kun nostin opintolainaa, niin jouduin nostamaan sen takia, kun piti maksaa kelan tukia takaisin. Vähän hölmöä sinänsä, mutta ei missään nimessä sen takia, että olisin voinut ostaa jotakin. Kun maksaa vuokra-asunnon takuuvuokraa, onko se jonkun hankkimista, mutta ei oman elintason nostamista missään nimessä. Se on enemmän pakollinen meno, joka tuli yhtäkkiä eteen. Jarmo 28 vuotta.

Opintolaina on opiskelijoille tarkoitettu valtion takaama laina ja sen tarkoitus on turvata yhtenä opintotuen osana opiskelijoiden toimeentulo. Opiskelija saa opintolainan valtiontakauksen, jos hän on oikeutettu saamaan opintorahaa tai aikuiskoulutustukea. (Hyytiäinen ja Hyytiäinen 2013, 25.) Opiskelijat nostavat usein opintolainaa välttämättömien menojen, kuten ruoan ja asumisen kattamiseksi. Opiskelijat tarvitsevat joskus lainaa myös opintotukien takaisinmaksua varten. Opintotukea nostaneet opiskelijat joutuvat palauttamaan opintotukia, jos heidän tulonsa ylittävät vapaan tulon rajan. Opiskelija voi siis joutua tilanteeseen, jossa hän on ansainnut liikaa ollakseen oikeutettu kaikkeen saamaansa tukeen, mutta hänellä ei kuitenkaan ole varaa maksaa ylimääräisiä tukia takaisin ilman opintolainaa. Yleensä rahaa kulutetaan sen verran, kuin sitä kulloinkin on, jolloin rahaa ei jää säästöön esimerkiksi tukien palautusta varten. (Viuhko 2006, 51–52.)

Sanotaan, että välttämättömän toimeentulon takia. Kun tukikuukaudet loppuu, niin sen jälkeen alkaa nostamaan opintolainaa tarpeen mukaan.

H: Siis painottuu välttämättömään kulutukseen?

Joo siihen lähinnä. Mikko 25 vuotta.

Huonossa taloudellisessa asemassa olevat nuoret käyttävät lainaa olennaisiin elämisen kustannuksiin, kuten ruokaan, vuokraan, laskuihin, matkakustannuksiin ja aiemman velan maksuun (Autio, Wilska, Kaartinen ja Lähteenmaa 2009, 407–408, 410–411).

Kulutuksen kasvua ovat lisänneet osaltaan erilaisten luottomuotojen yleistyminen ja luoton saamisen helpottuminen (Heinonen 2008, 18). Jotkut opiskelijat pitävät pikavippejä ja kulutusluottoja taloudellisina selviytymiskeinoina. Useat nuoret haluavat kuitenkin välttää lainan ottoa niin pitkään kuin mahdollista. Tältä osin lainanotto nähdään mahdollisena ainoastaan pakkotilanteessa, kun muita vaihtoehtoja ei ole. (Mikkonen 2012, 32.) Jotkut opiskelijat ottavat lainaa pakollisten menojen kattamiseksi, esimerkiksi auton hankintaan tai remontin toteuttamiseen (Mikkonen 2012, 18). Osa nuorista pitää lainan ottamista välttämättömänä tiettyjen suurten hankintojen kohdalla. Lainanottoa pidetään hyväksyttävänä, jos tulot ovat säännölliset jolloin lainan takaisinmaksu onnistuu. Hyvän taloustaitajan ajatellaan osaavan miettiä lainanoton yhteydessä lainansa takaisinmaksukykyä. Tarpeeton velkaantuminen ja harkitsematon lainanotto nähdään huonoina taloustaitoina. (Luukkanen ja Rajas 2012, 30–31.)

5.2 Asumiskustannukset vievät suurimman osan opiskelijoiden rahoista

Asumiskustannukset veivät suurimman osan opiskelijoiden rahoista. Suurimmalla osalla opiskelijoista asumiskuluihin menee lähemmäksi puolet tuloista ja joillakin opiskelijoilla niihin menee yli puolet tuloista. Tiedustelin haastateltavilta sitä, kuinka suuren osan asumiskustannukset muodostavat heidän menoistaan. Haastateltavat kertoivat:

Asumiskulut pelkästään? –Asumiskulut pelkästään, ei lasketa mitään ruokakuluja. Asumiskulut, varmaan semmonen puolet tuloista suurin piirtein.

H: Minkälaisista rahamääristä siinä on kyse?

Kaikki vastikkeet, sähköt ja muut varmaan joku 700 euroa menee niihin. Se riippuu siitä lyhennäkö ylimääräistä lainaa, mutta harvoin teen niin. Sanoisin joku 600-700 euroa. Jukka 26 vuotta.

Sanotaan, että noin 40 prosenttia suurin piirtein. Se vaihtelee sen mukaan minkä verran kuussa tienaan, koska mulla ei ole mitään tarkkoja ansiotuloja, mitä kuussa tienaan. Se vaihtelee. Se on noin 1000 euroa kuussa tai pikaisen yli 1000 euroa. Arvio on koko vuoden mukaan, mutta kesäkuukausina tienaan enemmän. Nyt, kun opiskelut alkoi, en pysty tekemään niin montaa vuoroa. Mutta keskimäärin vuodessa sanoisin, että noin 1000 euroa kuussa on mun ansio. Mikko 25 vuotta.

Vuokra on 315 euroa ja siihen kuuluu sähkö, vesi ja internet. Kalle 25 vuotta.

Erääseen ammattikorkeakouluopiskelijoiden kulutusta käsittelevään tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista 80 prosenttia asui vuokralla. Vuokralla asuvista opiskelijoista 28 prosenttia asui vuokralla opiskelija-asunnossa ja 52 prosenttia asui vapaiden markkinoiden vuokra-asunnossa. Itse omistamassa tai jonkun muun omistamassa asunnossa asui 15 prosenttia. Vanhempien tai sukulaisten luona asui kolme prosenttia vastaajista. Asumisoikeus- tai osaomistusasunnossa asui vain 0.2 prosenttia vastaajista. (Hyytiäinen ja Hyytiäinen 2013, 47.) Erääseen toiseen yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoita käsittelevään tutkimukseen osallistuneista 47 prosenttia asui vuokralla muussa kuin opiskelija-asunnossa. Vastaajista 28 prosenttia asui vuokralla opiskelija-asunnossa. Itse omistamassa tai yhdessä puolison kanssa omistamassa asunnossa asui 13 prosenttia vastaajista. Seitsemän prosenttia asui vanhempien, sukulaisten tai puolison omistamassa asunnossa. (Viuhko 2006, 22.) Vuokra-asuminen on yleensä ensimmäinen ratkaisu kotoaan muuttavalle opiskelijalle. Vuokra-asuminen ei edellytä alkupääomaa eikä suureen lainaan sitoutumista. Pitkällä aikavälillä vuokra-asumisen voi ajatella kuitenkin olevan kallista, kun vuokranmaksuun kulutetulla rahalla voisi maksaa omaakin asuntoa. Kasvukeskuksissa pienten asuntojen vuokrat niin korkeat, että opintotuella niitä ei pysty maksamaan. Helsingin keskustan läheisyydessä vuokrat ovat yksityisten omistamissa asunnoissa vähintään 600 euroa kuukaudessa. (Kupari 2010, 7, 25.) Aki kertoo asumiskuluistaan:

Jos ajattelee kokonaisbudjettia ja suhteuttaa sen vanhempien tuen siihen kaikkeen rahamäärään, joka minulle tällä hetkellä tulee tilille kuukausittain, niin se on noin 45-50 prosenttia. Aki 23 vuotta.

Tällä hetkellä, kun on halpa vuokra, niin joku 30-40 prosenttia. Matias 26 vuotta.

Kysyin Henrikiltä ja Jarmolta: Minkälaisista euromääristä voidaan puhua?

Joku 300 euroa ehkä kuussa. Asumiskuluihin luetaan vuokra ja muut kiinteät kulut, mitä asumiseen liittyy. Se on noin 300 euroa kuukaudessa. Henrik 26 vuotta.

Aika suuren osan. Lainan lyhennykseen, yhtiövastikkeeseen ja vesimaksuun menee, jos sanoisin, että pyöreästi noin 500 euroa kuukaudessa. Jos mulle jää 1000-1200 euroa kuukaudessa käteen, niin käytännössä puolet menee asumiseen. Jarmo 28 vuotta.

Nuorten asumismenot ovat nousseet vuodesta 2005 19 prosentilla, koska asuntojen ostohinnat ja vuokrat ovat nousseet. Asumiseen ja energiaan kului vuonna 2006 kolmannes 17–24-vuotiaiden tuloista ja noin neljännes 25–34-vuotiaiden tuloista. Nuorilla

menee suurempi osuus tuloista asumiseen, kuin muilla ikäluokilla, koska nuorilla on kyse todella maksetuista menoista kun taas iäkkäämmillä on kulutustilastoissa mukana oman velattoman asunnon asuntotuloa. (Kupari 2010, 32.) Mitä paremmat tulot, sitä paremmin ne riittävät myös asumismenoihin. Opiskelijat tuovat muita useammin esiin sen, että tulot riittävät asumismenoihin huonosti. Pelkän opintotuen varassa elävien tulot ovat niin pienet, että tämä on ymmärrettävää. Opiskelun ohella työssäkäyvät kokevat selviytyvänsä paremmin asumismenoista, kuin työssäkäymättömät opiskelijat. Monet opiskelijat työskentelevät sen takia, että selviytyvät asumismenoista. (Kupari 2010, 33–34.)

Itsenäinen vuokra-asuminen onnistuu nuorilta useimmiten hyvin. Suurin osa on saanut jo lapsuudenkodissa tietoja ja taitoja asumisen vastuisiin ja oikeuksiin. Pulmatilanteissa nuoret osaavat kysyä tietoja ja ottavat mielellään myös neuvoja vastaan. Monialainen yhteistyö asumisessa nousee keskeiseksi silloin, kun itsenäinen asuminen uhkaa vaarantua elämän yllättävissä tilanteissa tai väärin valintojen seurauksena. Tällöin kyseessä ovat yleensä taloudelliset vaikeudet, joiden seurauksena syntyy vuokratilanteita. (Timonen 2011, 81.) Asumisohjaus on uusi nuorisotasumisen palvelumuoto. Asumisohjaus on yksilöllistä ohjausta asumisasioiden hoitamisessa ja sen tavoitteena on turvata itsenäisen asumisen onnistuminen. (Karppinen 2011, 86.) Asumisohjauksessa ja tuetussa asumisessa käsiteltäviä keskeisiä asioita ovat asunnon hakeminen, asukkaan oikeudet ja velvollisuudet, kodinhoito, vuorokausirytmä, kulutustottumusten tarkastelu, taloustietämys sekä vuokratilanteiden ja muiden vastuiden selvittely. (Rautiainen 2011, 93.) Jani ja Antti kertovat, että asumiskustannukset vievät suurimman osan heidän rahoistaan:

Se on aika iso kyllä menoista. On se varmaan puolet melkein, ei välttämättä ihan. Veikkaan 40-50 prosenttia. Jani 24 vuotta.

No just tällä hetkellä, kun olen siellä harjoittelussa, saan lounasseteleitä sieltä ja ruokaankin menee normaalia vähemmän rahaa. Tällä hetkellä asumiskustannukset muodostavat varmaankin 80 prosenttia tai vähintään $\frac{3}{4}$. Se on vähän vaihdellut opiskelun aikana. Välillä olen asunut halvemmalla ja välillä kalliimmalla, mutta sanotaan, että jotain väliltä 50-75 prosenttia, vähän vaihdellut. Aina on ollut yli puolet ja parhaimmillaan $\frac{3}{4}$. Tällä hetkellä mun vuokra on 530 euroa ja ennen oli vähemmän, taisi olla joku 300 euroa vuokra aika pitkän aikaa, mutta tällä hetkellä on reilu 500 euroa. Antti 24 vuotta.

Opiskelijoiden suurin yksittäinen menoerä on asuminen. Asumiskulujen esimerkiksi vuokra/yhtiövastike, lainanlyhennykset ja sähkölasku osuus kokonaismenoista on hiu-

kan alle puolet ja kokonaistuloista 40 prosenttia, kun tarkastellaan tulojen ja menojen mediaaneja. Suurimmat asumiskulut ovat niillä opiskelijoilla, jotka asuvat omistusasunnossa. Toiseksi isoimmat asumiskustannukset ovat asumisoikeus- tai osaomistusasunnossa asuvilla opiskelijoilla. Opiskelija-asunnossa asuvat maksavat vuokraa noin 90 euroa vähemmän, kuin normaalissa vuokra-asunnossa asuvat. Jos vanhempien luona asuvia ei oteta lukuun, alhaisimmat asumiskulut ovat vanhempien, sukulaisten tai puolison omistamassa asunnossa asuvilla opiskelijoilla. (Viuhko 2006, 47.) Asumisen pakollisina menoina pidetään yleensä vuokraa tai yhtiövastiketta, sähköä, vettä ja kotivakuutusta. Asumisen osuus kulutusmenoista on ruokamenojen ohella suurin. Asumisen kulujen määrittely on kuitenkin vaikeaa, koska erilaisia asumismuotoja on paljon. Omistus- tai asumisoikeusasuminen on yleisin asumismuoto, koska vuokra-asuntojen osuus vakinaisesti asutuista asunnoista oli vuonna 2008 vain kolmannes. Asumismenot riippuvat pitkälti asunnon koosta, varustetasosta, asumispaikasta ja –paikkakunnasta. Viimeisen parinkymmenen vuoden aikana asuminen on kallistunut ja alueelliset erot sekä asuntojen hinnoissa, että vuokratasoissa ovat voimistuneet. (Lehtinen, Varjonen, Raijas, Aalto ja Pakoma 2010, 24–25.) Sanna pohtii asumiskulujaan:

Erittäin suuren, koska asun yksityisellä vuokra-asunnossa ja vuokra on korkea. Kyllä ne muodostaa, jos lasken 60 prosenttia eli yli puolet menee ehdottomasti asumismenoihin/-kustannuksiin, niin kuin näistä kuukausituloista. Rahamääränä se on 400 euroa kuukaudessa ja siihen on laskettu vuokra, vesimaksu ja internet. Sanna 25 vuotta.

Myös Markku vahvistaa saman näkemyksen:

Asumiskustannukset on 390 euroa kuukaudessa, kun jaetaan vuokra puoliksi. Vuositasolla ajateltuna sanotaan noin 40-50 prosenttia muodostaa asumismenot. Muita asumismenoja ei ole kuin se vuokra. Sitten on tietty se sähkö, mutta siihen ei mene hirveästi kuussa. Sanotaan, että 40-50 prosenttia on mun heitto. Markku 25 vuotta.

Asumiskustannukset ovat isoin menoerä opiskelijoille ja ne vaihtelevat asumismuodon mukaan. Esimerkiksi monet vanhempien luona asuvat korkeakouluopiskelijat eivät maksa asumisestaan mitään, kun taas yksityisissä vuokra-asunnoissa asuvilla opiskelijoilla asumiskustannukset voivat viedä jopa yli puolet tuloista. Asumismuodolla voi olla merkittävä yhteys opiskelijoiden rahallisten kulutusresurssien muodostumiseen ja siten myös kulutukseen. Asumismuodolla on yhteys myös työssäkäyntiin ja opintolainan nostoon.

5.3 Opiskelijoiden ajalliset kulutusresurssit ohjaavat välttämättömään kulutukseen

Opiskelijoiden ajalliset kulutusresurssit ohjaavat heitä hyvin pitkälti välttämättömään kulutukseen, eli ruokaan ja asumiseen. Opiskelijoilla on niukasti aikaa esimerkiksi harraste- ja shoppailukulutukseen. Tiedustelin heiltä sitä, että millaiseen kulutukseen heidän nykyiset ajalliset kulutusresurssit ohjaavat heitä. Nuoret kertoivat:

Ajallisesti enemmän välttämättömään kulutukseen pääsääntöisesti. Mitä sen jälkeen on aikaa ja mahdollisesti ylimääräistä rahaa, niin se saattaa mennä harraste- ja shoppailukulutukseen, mutta sitä en hirveästi harrasta. Pääsääntöisesti välttämättömään. Mikko 25 vuotta.

Kun tässä opiskelee intensiivisesti, niin melkein se menee siihen ruokaan ja syömiseen. Ei mene esimerkiksi vaatteisiin tai mihinkään muuhun. Tavallaan se perustuu siihen, että pidän itseni hengissä. Se painottuu välttämättömiin kulutuskohteisiin ja siihen, että on katto pään päällä. Kalle 25 vuotta.

Matias pohtii kulutuksen ja vapaa-ajan välistä suhdetta:

Minulla on vähemmän aikaa kuluttaa nykyään, koska minun ajalliset kulutusresurssit ovat tällaiset mitä ne nyt ovat. Eli varmasti kuluttaisin enemmän siihen mihin nyt kuluttaisinkaan, jos minulla olisi enemmän vapaa-aikaa ja jos ei olisi mitään velvollisuuksia ja voisi keskittyä vain omaan itseensä.

H: Minkä tyyppiseen kulutukseen nykyiset ajalliset kulutusresurssisi ohjaavat sinua? Onko välttämätöntä kulutusta, ylellistä kulutusta vai millaista kulutusta?

Välttämätöntä varmaankin. Matias 26 vuotta.

Enemmän siihen, että täytyy vähän harkita, mitä ostaa, koska ei sitä rahaa loputtomasti ole. Sitten toinen elementti on se, että kun aikaakaan ei ole paljon, niin suurin osa hankinnoista on sellaisia, että ne on pakko hankkia eli just välttämättömyshankintoja. Vähemmän tulee ei välttämättömiä asioita ostettua, koska ei ole aikaa suunnitella niiden hankintoja samassa määrin. Henrik 26 vuotta.

Vapaa-aika ja raha ovat korvausta työstä ja ovat yhteydessä elämän henkiseen hyvinvointiin. Aika ja raha ovat kuitenkin erilaisia mielihyväntuottajia. Nämä ovat myös keskeisiä niukkuuksia elämässä. Teollistuminen saa aikaan sen, että tuotetaan tavaroita, mutta menetetään vapaa-aikaa. Mahdollinen vapaa-aika uhrataan työhön, jotta ansaitaan rahaa tavaroiden ostoon. Laajassa historiallisessa analyysissä havaitaan, että kuluttajakulttuuri suosii tavaroiden tuottamista ja ostamista, mutta ei arvosta vapaa-aikaa.

Historian saatossa on havaittu, että toivo siitä, että massatuotanto voisi luoda vapaa-ajan yhteiskunnan on kuvitelmaa. Sen sijaan työ ja kulutuskulttuuri on vallalla. Materiaalisen vaurauden saavuttaminen vähentää aikaa, mutta osoittaa rahallista vaurautta. (Cross 1993.) Opiskelijat tuovat selkeästi esille sen, että ajan puute ohjaa välttämättömään kulutukseen ja vähentää mahdollisuuksia ylimääräiseen kulutukseen:

Semmoiseen kulutukseen, mikä on pelkästään tarpeellista, just kuten ruoka, asuminen ja tämmöiset välttämättömät jutut. Just tällainen shoppailu jää vähemmälle ja hyvin vähän arkena missään ostoskeskuksissa kiertelee. Varsinkin, kun olen viikonloppuisin töissä ja puoliso on silloin vapaalla, niin meillä ei ole semmoista yhteistä aikaa käydä missään tai, minkä voisi kuluttaa, niin että kävisi jossain shoppailemassa. Pyritään siihen, että pystytään kesälomat viettämään yhdessä ja silloin teemme yleensä jonkun reissun jonnekin ulkomaille tai Suomessa mökille. Siihen kyllä käytetään aikaa siten kun on loma. Tämmöisessä tavallisessa arjessa ei jää hirveästi aikaa eikä taloudellisia resursseja siihen, että kävisi vain shoppailemassa. Jarmo 28 vuotta.

No, kyllä se ehkä kokonaisuudessaan enemmän ohjaa siihen välttämättömyyskulutukseen. Ei aina välttämättä ehdi tarjouspäiville. Ei tule niin paljon seurattua noita tommosia juttuja (tarjouspäiviä). Lähinnä ostaa tavaroita, kun on tarvetta tai sitten miettii, että missä välissä ehtis käydä vähän kateleen. Jani 24 vuotta.

Just tällä hetkellä mulla ei ole kauheasti aikaa. Tällä hetkellä ne ohjaa aika lailla välttämättömään kulutukseen vaan, koska käytännössä se on niin, että jos ei ole yhtään aikaa, niin sitä vähäistä vapaa-aikaa ei huvita kuluttaa shoppailemiseen. Mutta jos olisi esimerkiksi lomalla ja jos olisi enemmän aikaa, niin voisi vaan pyöriä ja kuluttaa löytöretkeilijänä pyörimällä päämäärättömästi kaupassa ja katsella olisiko siellä jotakin kivaa, mitä haluaa ostaa. Antti 24 vuotta.

Työnteko opiskelun ohella on opiskelijan talouden, ajankäytön ja opintojen etenemisen kannalta keskeinen kysymys. Suhtautumistapa ja kyky sovittaa opiskelu ja ansiotyö yhteen vaihtelevat opiskelijoiden välillä. Joillekin opiskelijoille työnteko on mielekästä vastapainoa opiskelulle ja työ saadaan ajallisesti hyvin järjestettyä opiskelun kanssa. Toiselle taas työnteko tuntuu pakolta ja ajallisesti hankalasti järjestettävältä ja sitä tehdään toimeentulon takia. Kun verrataan opiskelijoiden kokonaisajankäyttöä (opiskelu ja työ), niin havaitaan, että työssäkäyvillä opiskelijoilla kokonaisajankäytön määrä on huomattavasti suurempi, kuin työssäkäymättömillä opiskelijoilla. Opiskelijoiden työhön käyttämä aika ei ole pois pelkästään opiskeluun käytettävästä ajasta vaan myös vapaa-ajasta. (Viuhko 2006, 59–60.) Työssäkäyvät opiskelijat käyttävät vähemmän aikaa opetukseen osallistumiseen, itsenäiseen työskentelyyn ja vapaa-aikaan, kuin työssä-

käymättömät opiskelijat (Hämäläinen 2004, 42). Työnteon ei tarvitse olla kokopäiväistäkään aiheuttaakseen opiskelijalle ongelmia ajankäytön suhteen. Opiskelijat sovittavat monesti opiskelun ja työnteon yhteen vapaa-ajan kustannuksella. Opiskelijan työviikko voi olla esimerkiksi neljänkymmenen viikkotunnin sijaan 25+25 tuntia, jolloin mahdollisuudet vapaa-ajanviettoon voivat kaventua. Jotkut yliopisto-opiskelijat tuovat esiin sen, että vuorokauden tunnint kyllä riittävät työhön ja opiskeluun, mutta eivät vapaa-aikaan ja sosiaaliseen elämään. Tämä kuvaa hyvin opiskelun ja työn yhteensovittamista ajankäytön kannalta. (Viuhko 2006, 62.)

Monet opiskelijat kokevat, että opiskelun, työn, vapaa-ajan ja kotityön yhteensovittaminen saa aikaan sen, että ajalliset kulutusresurssitkin ohjaavat välttämättömään kulutukseen. Keskustelin opiskelijoiden kanssa siitä, että miten he kokevat opiskelun, työn, vapaa-ajan ja kotityön yhteensovittamisen vaikuttavan ajallisiin kulutusresursseihin. Opiskelijat kertoivat:

Mä olen saanut aika hyvin sovitettua kaikki nämä yhteen. Se on hyvä, kun on niin joustavat työajat, että saan itse päättää mitä otan. Pystyn. Jos noita kaikkia on viikossa paljon, ei ole aikaa kuluttaa ja ostan lähinnä sen, mikä on pakko. Kun istuu kotona ja hoitaa hommat, niin kyllä se verottaa aikaa. Jos on semmoinen viikko, jossa on paljon töitä ja sit jos saa hyvän liksan ja seuraavalla viikolla ei tee taas mitään. Sitten on vapaa-aikaa enemmän ja sitten voi taas kuluttaa enemmän. Mikko 25 vuotta.

Kun noi (opiskelu, työ, vapaa-aika ja kotityö) yhdistetään, oikeastaan kulutusresurssit painottuvat välttämättömiin asioihin.

H: Minkälaiseksi koet sinun ajalliset kulutusresurssisi?

Keskiverto. Kalle 25 vuotta.

Tietenkin välillä niitä on vähemmän. Sitten se, että on ollut iltaisin töissä, niin ei ole välttämättä vapaa-aikaa silloin, kun kaupat on auki. Se on hyvä, että Alepa on klo: 23 asti auki, että sit voi käydä ruokaostoksilla illallakin, mutta nyt kun on ”Hullut Päivät” menossa, niin ei aina välttämättä joka päivä pääse. Ei voi niin paljon juosta tarjousten perässä, vaan pitää käydä kaupassa silloin kun ehtii. Sit taas tämän opiskelun vapaamuotoisuuden ansiosta voi käydä kaupassa silloin, kun muut ei käy, esimerkiksi keskellä päivää. Siinä voi joskus säästääkin aikaa, kun välttää ruuhkat. Tietenkin ehkä vähän niukemmat ajalliset kulutusresurssit on kuin pelkästään työssäkäyvillä nuorilla aikuisilla. Jani 24 vuotta.

Opiskelijat tuovat selkeästi esille opiskelun ja työnteon merkityksen ajankäytön kannalta. Suurin osa opiskelijoiden ajasta kuluu opiskeluun ja joillakin opiskelijoilla tähän

lisätään myös työnteko. Työssäkäyvillä opiskelijoilla kokonaisajankäyttö on huomattavasti suurempi, kuin työssäkäymättömillä ja heillä on niukasti vapaa-aikaa. Myös tämän takia monien opiskelijoiden kulutus painottuu välttämättömään kulutukseen ja heillä on niukasti aikaa ylimääräiseen kulutukseen. Tosin kyky sovittaa opiskelu ja työ vaihtelevat eri opiskelijoiden kesken. Joillekin opiskelijoille työnteko on mielekästä vastapainoa opiskelulle ja se saadaan hyvin järjestettyä aikatauluun. Toisille työnteko saattaa tuntua pakolta ja ajallisesti hankalasti järjestettävältä.

6 Nuorten korkeakouluopiskelijoiden muut kulutuskohteet

6.1 Opiskelijoiden rahallisten kulutusresurssien käyttö muuhun kulutukseen

Opiskelijat kuluttavat myös ylelliseen kulutukseen. He käyttävät rahaa viihteeseen esimerkiksi baareihin, ravintoloihin, kahviloihin, opiskelijajuhliin tai muihin vapaa-ajan viettopaikkoihin. Opiskelijat käyvät erilaisissa tapahtumissa, kuten urheilutapahtumissa ja kulttuuritapahtumissa. Rahaa kuluu myös harrastuksiin, matkoihin ja muihin hankintoihin kuten vaatteisiin, lahjoihin ja viihde-elektroniikkaan. Tiedustelin opiskelijoilta sitä, että millaiseen kulutukseen he käyttävät tuloja ja opintotukea. Opiskelijat kertoivat:

Vapaa-aika: baarit ja yökerhot, autoon bensaa jne. Jukka 26 vuotta.

Sitten käyn kavereiden kanssa erilaisissa tapahtumissa, kuten urheilutapahtumissa. Vaatekaappiakin pitää välillä uudistaa. Opiskelijatapahtumat, illanvietot kavereiden kanssa, joskus tulee baareissakin käytyä ja välillä tulee syötyä ravintoloissa ulkona. Se on elämän mukavuuksia aika monesti. Aki 23 vuotta.

Ylelliseen elämiseen, jos haluaa jotakin ostaa. Kun aloitti opiskelut uudessa paikassa, niin siellä on kaikenlaista hommaa, kuten juhlimista ja siihen tietysti menee. Osa harrastuksiin esim. uintiin ja unisporttiin. Mikko 25 vuotta.

Pienet tulot eivät rajoita kulutusta pelkästään välttämättömään kulutukseen, sillä kulutus suuntautuu tulotasosta riippumatta myös kulutuseriin, jotka viittaavat kulttuurisiin ja sosiaalisiin aktiviteetteihin. (Niemelä 2004, 108.) Erityisesti miehet harrastavat mielellään erilaisia joukkuelajeja liikunnallisina yhdessäolon muotoina. Urheilukentät ja –hallit sekä monenlaiset ulkoilualueet tarjoavat seurojen jäsenille ja muille liikuntaa harrastaville mahdollisuuksia tavata muita ja harrastaa yhdessä. (Heinonen 2008, 11.) Harrastuksiin liittyy kiinteästi rahankäyttö sekä erilaiset kulutus- ja elämäntyyli. Esimerkiksi pojat tuovat kulutuksessaan usein esiin urheiluharrastukset. (Strand ja Autio 2010, 35, 43.) Urheiluvälineet ovat yksi tärkeä tuoteryhmä nuorten keskuudessa. (Heinonen 2007, 44.) Opiskelijat kertovat käyttävänsä rahaa harrastusten lisäksi viihteeseen:

Rahaa kuluu myös ravintolakäynteihin ja/tai tuollaisiin vapaa-ajan vietto-paikkoihin. Tiina 24 vuotta.

Peruskulutukseen eli ruoka, vaatteet, harrastukset, viihde ja viikonloppuisin baarit. Matias 26 vuotta.

Kaikkeen kulutukseen, mitä voi olla eli välttämättömyystarpeeseen, vähemmän tärkeisiin elikkä niin kun välttämättömyyshyödykkeisiin ja vapaa-aikaan, asumiseen, ruokaan, viihteeseen ja muihin hankintoihin. Henrik 26 vuotta.

Nuoret kuluttavat myös vaatteisiin, juhlimiseen, alkoholiin, teknologiaan, lomamatkoihin, harrastuksiin, elokuvaan ja kauneudenhoitotuotteisiin (Piensoho 2013, 33–35). Tavallisimmin ylelliseksi kulutukseksi luokitellaan juuri vapaa-aikaan liittyvä kuluttaminen, kuten baareissa käyminen, alkoholin ostaminen, elokuvien katselu ja kulttuuriharrastukset. Myös vaatteet luokitellaan ylellisiksi kulutuskohteiksi. (Jyrinki, Leipämaa-Leskinen ja Laaksonen 2012, 11–12, 18.) Kohtuulliseen elämäntapaan ajatellaan kuuluvan yksi matka vuodessa. Samoin nuorten baareissa ja diskoissa käyminen silloin tällöin ajatellaan kohtuulliseksi kulutukseksi. (Lehtinen ym. 2010, 43–44.) Nuorten arvostus ravintola- ja kulttuuripalveluihin näkyy kulutusrakenteessa. Nuorten kotitalouksien kulutusmenot vastaavat muuten muiden työikäisten menoja, mutta ravintola-, kahvila- ja hotellipalveluihin he käyttävät muita talouksia enemmän rahaa. Nuoret kotitaloudet ovat valmiita panostamaan kulttuuriin ja vapaa-aikaan suhteessa enemmän kuin vanhemmat kotitaloudet. (Kupari 2010, 42–43.) Opiskelijat kertovat ylellisestä kulutuksestaan:

Arkisiin mukavuuksiin priorisoin, käyn aika paljon ulkona ja kavereiden kanssa kahvilla. Arkisista asioista en tingi. Sami 26 vuotta.

Sitten tietenkin baareissa tulee käytyä välillä. Jani 24 vuotta.

Kyllä se on melkein sama määrä, mikä menee ruokaan, jos silleen karkeasti lajittelee, niin menee sitten kulttuuriin tai vapaa-aikaan. Sitten on kaikki tavaroitten ostaminen, mitä yleensä pitää ostaa. Ulkona käyminen, erilaiset kulttuuritapahtumat, jos käy teatterissa. Kaikenlaiseen kulutukseen. Antti 24 vuotta.

Sitten menoihin menee, kuten juhliin, matkat ja kaikki niin sanottu ylimääräinen kulutus. Lahjat, vaatteet ja kaikki niin sanottu nautinnollinen kulutus vie sitten pienen osan. Sanna 25 vuotta.

Kulutus kuin kokemus-lähestymistavassa tutkitaan kuluttajan subjektiivisia ja tunteellisia reaktioita kulutusesineisiin. Tähän lähestymistapaan kuuluvat kokemusperäiset, esteettiset ja subjektiiviset kulutuksen ulottuvuudet. Kulutusta tutkitaan kuin psykolo-

gisena ilmiönä, jossa painotetaan tunnetiloja kulutuksen aikana. Esimerkiksi sosiologinen näkökulma kulutuskokemuksessa kuvaa kulutuskäytäntöjen vaihtelua ja niissä tunnetilat ovat merkittäviä. (Holt 1995, 2.) Nuorille kuluttaminen ilmenee usein kamppailuna itsekontrollin ja nautintojen välillä. Nuoret kokevat oman kuluttamisensa olevan pääosin välttämätöntä. Nuoret näkevät kuitenkin hedonistisen kuluttamisen itselleen sallittuna palkintona suoritetusta työstä tai opiskelusta. (Luukkanen ja Raijas 2012, 26.) Nuorten kulutuksessa tulee esiin myös nautinnollinen kulutus. Nautinnollista kulutusta nuorille ovat ruoka, olut, vaatteiden ostaminen, kauneuteen liittyvät tuotteet ja ulkomaanmatkat. (Piensoho 2013, 34–35.)

Nautinnot, joiden ajatellaan olevan hallitsemattomien tunteiden tulosta on perinteisesti liitetty naisiin. Heidän kulutuskäytäntönsä on nähty heräteosteluna tai rahan käyttämisenä turhamaisuuksiin. Naiset kuluttavat shoppaamiseen ja ulkonäköön liittyviin kulutuskohteisiin, kuten vaatteisiin, käsilaukkuihin, koruihin ja kauneushoitoihin. (Strand ja Autio 2010, 35–36, 44.) Suomalaisille nuorille pukeutuminen on yleismaailmalliseen tapaan tärkeä osa elämäntyyliä. Vaatemuoti liittyy osaltaan nuorten identiteetin rakentamiseen ja elämäntyylin etsintään. (Heinonen 2007, 42–43.) Vaikka monien nuorten taloudellinen asema on heikko verrattuna muihin ikäryhmiin, nuoruuden symboliarvo kulutusmarkkinoilla on vahva. Nuorekkuuteen pyritään esimerkiksi vaatetuksen keinoin. Erityisesti brändien merkitys kuluttajien arkielämän jäsentäjänä on vahvistunut 2000-luvulla. Kuluttajaksi sosiaalistuminen tapahtuu usein brändien avulla. (Autio 2005, 3.) Markku kertoo harrastuksiin liittyvästä kulutuksestaan:

Välillä tulee ostettua ei niin tarpeellistakin tavaraa. Esimerkiksi viihde-elektroniikkaa nyt on tullut viime aikoina ostettua ja tällaista harrastustoimintaan liittyvää. Harrastus ja viihde on niitä, jotka vie jonkun verran. Suunnilleen kerran vuodessa tulee joku ulkomaanmatkakin tehtyä. Nää on ne isoimmat, jos ei lasketa ruokaa, asumista ja liikennettä. Markku 25 vuotta.

Nykyajan nuoria voidaan luonnehtia runsauden sukupolveksi, koska keskiluokkainen ja materiaalisen kulttuurin ympärille rakentuva elämä liittyy kiinteästi 1980-luvulta lähtien syntyneiden nuorten elämään. Esimerkiksi reilun kymmenen vuoden aikana (1993–2006) sähkönkulutuksen osalta viihde- ja tietotekniikkalaitteiden yhteenlaskettu kulutus on noussut huomattavasti. (Haanpää 2011, 63–64.) Poikia ohjataan yhä enemmän tekniikkaan liittyvien tuotteiden ja palveluiden kuluttamiseen. Esimerkiksi skootterit, mopot, iPod soittimet ja älypuhelimet kuuluvat nykynuorten ja erityisesti

poikien arkeen. (Strand ja Autio 2010, 36, 46.) Viihde-elektroniikka on nuorille tärkeä tuoteryhmä. Esimerkiksi matkapuhelimen merkitys kytkeytyy paitsi informaatioteknologian käyttöön yleensä, niin myös nuorten kulutuskäyttäytymiseen ja elämäntyyliin. Matkapuhelin on olennainen osa nuorten elämäntyyliä. Matkapuhelin toimii samanaikaisesti pelikoneena, maksuvälineenä, radiona, kamerana ja kuvanauhurina, jolla opitaan kommunikoimaan kavereiden kanssa varhain. (Heinonen 2007, 44, 49.)

Opiskelijat käyttävät rahallisia kulutusresurssejaan pääasiassa välttämättömään kulutukseen, mutta jonkin verran rahaa kuluu myös elintason kohottamiseen, esimerkiksi viihteeseen ja juhlimiseen. Tiedustelin opiskelijoilta sitä, että millä tavalla rahalliset kulutusresurssit ovat yhteydessä heidän kulutuskäyttäytymiseen ja painottuuko enemmän esimerkiksi välttämättömään kulutukseen. Opiskelijat kertoivat:

Kyllä aika iso osa on välttämätöntä kulutusta, niin kuin sanoin, iso osa rahoista menee elintarvikkeisiin ja ruoan hankintaan sekä välttämättömien kotitaloustarvikkeiden päivittämiseen ja ostamiseen. Mutta myös ihan viihteeseen ja elintason kohottamiseen menee saman verran. Että aika puolet ja puolet. Puolet välttämättömään ja puolet kulutuksesta on jotain muuta. Aki 23 vuotta.

No tietysti, kun rahaa on käytettävissä, niin totta kai sitä käyttää enemmän. Sitä voi sanoa niin, että mulla ei rahaa sinänsä jää säästöön, elikkä kyllä se aika pitkälti menee kaikki mitä tulee, eli ei pelkästään välttämättömään kulutukseen, mutta myös sellaiseen mitä ei tarvitsisi. Jos esimerkiksi viikonloppuisin juhlii, niin sen voisi periaatteessa karsia kokonaan pois. Mutta se on taas sitä, että saat kavereita, kun juhlit viikonloppuna, koska silloin tapaa uusia ihmisiä. Sinänsä se on mulle sijoitus, että menee juhliin kavereiden kanssa. Pidän sitä ikään kuin välttämättömänä kulutuksena. Sami 26 vuotta.

Opiskelijoiden keskuudessa juhliminen ja viihde on melko yleistä. Opiskelijat käyvät paljon esimerkiksi baareissa, ravintoloissa, yökerhoissa ja opiskelijajuhlissa. Tämä johtuu varmaankin opiskelijoiden nuoresta iästä. Juhliminen kuuluu nuoruuteen ja tästä monet opiskelijat eivät halua tinkiä. Juhliminen on yleistä opiskelijoiden keskuudessa myös sen takia, koska opiskelijoille järjestetään paljon erilaisia opiskelijajuhlia esimerkiksi erilaisten ainejärjestöjen kautta.

6.2 Opintolainan käyttö ylelliseen kulutukseen

Opiskelijat nostavat opintolainaa useimmiten paremman elintason saavuttamiseksi. Monet opiskelijat nostavat opintolainaa esimerkiksi matkustelua varten. Opiskelijat hankkivat opintolainalla tavaroita, kuten tietokoneita ja he sijoittavat sitä. Keskustelin haastateltavien kanssa siitä, mitä tarkoitusta varten he ovat nostaneet opintolainaa. Haastateltavat kertoivat:

Paremman elintason takia ja kannettavan tietokoneen takia. Hyvään saumaan tuli opintolaina. Kalle 25 vuotta.

Paremman elintason saavuttamiseksi ehdottomasti. Aki 23 vuotta.

Ehkä pakko myöntää, että paremman elintason saavuttamiseksi. Varmasti olisin tullut toimeen ilmeikkään, jos olisin tehnyt sellaisia päätöksiä, että olisin muuttanut kauemmaksi keskustasta ja kulkenut pyörällä. En sano, etten olisi pärjännyt. En olisi kuitenkaan pitänyt sellaisesta elämäntavasta. Tiina 24 vuotta.

Opiskelijat nostavat opintolainaa myös sen takia, että rahaa riittäisi myös muuhun kuin välttämättömyysmenoihin, esimerkiksi vapaa-ajan vietossa tarvittaviin kuluihin ja hankintaan. Muuhun kuin välttämättömään kulutukseen opintolainaa nostavat usein miten nuorimmat opiskelijat, miehet ja lapsettomat opiskelijat. (Viuhko 2006, 51–52.) Hyvässä taloudellisessa asemassa olevat nuoret käyttävät lainaa yleensä miellyttävään kulutukseen. Tyypillisimmin lainaa otetaan juhlimiseen, alkoholiin ja tupakkaan. (Autio ym. 2009, 407, 413.) Ravintolat ja baarit ovat kaupunkien asumalähiöiden tärkeitä sosiaalisuuden näyttämöitä. Kaupunkilaisten nuorten aikuisten kiinnostus ruoka- ja juomakulttuurin nautintoihin on nykyään vahva trendi, jota ruokkii koheneva elintaso. (Heinonen 2008, 10.) Matias ja Jukka kertovat nostaneensa lainaa myös matkustelua varten:

Siis välttämättömyysmenoihin sitä on tarvinnut useimmiten, mutta on sitä kerran käytetty siihen, että on tehty lomamatka. Matias 26 vuotta.

Sanotaan, että paremman elintason saavuttamiseksi. Eipä oikeastaan muuta. Rahalle keksii aina käyttöä, on voinut käydä vaikka reissussa ja ostaa jotain kivoa itselle. Jukka 26 vuotta.

Myös pienituloisten vapaa-ajan kulutukseen kuuluvat valmismatkat ja ulkomaanlennot (Niemelä 2004, 115). Matkailuun käytetyn ajan osuus vapaa-ajasta ei ole suuri verrattuna muihin vapaa-ajan toimintoihin. Matkailu voi kuitenkin tarjota kuluttajille

merkittäviä elämyksiä. Nykypäivän yksilöllisiä matkailijoita voidaankin pitää löytöretkeilijöinä. Osa matkailijoista on myös seikkailujen sijasta nautintoa elämäänsä etsiviä hedonisteja. (Heinonen 2008, 3, 17.) Kuluttajakuvassa löytöretkeilijä tuodaan esiin se, että konsumerismin tavan mukaan kaupungeista on tullut hallitsevia kulutuksen tapahtumapaikkoja. Tässä tulevat esille esimerkiksi teemapuistot, kauppakeskukset, pelikasinot, turistien lomanviettopaikat ja nähtävyydet, urheiluareenat ja museot. Näissä paikoissa kuluttajia houkutellaan tutkimaan uusia tuotteita ja kokemuksia, jotka luovat sisältöä elämään. Kuluttajat menevät näihin paikkoihin, koska he tavoittelevat kaupankäyntiä, erilaisuutta ja henkistä täyttymystä. Kuluttajakuvassa hedonisti tuodaan esiin se, että kuluttajat saavat mielihyvää tavaroista ja palveluista, joita he kuluttavat. Korkeampi elintaso saa aikaan korkeamman onnellisuustason, mutta tämä vaatii muutakin, kuin vain rahaa. Mielihyvä seuraa usein tarpeiden toteuttamisesta ja tähän liittyy usein tunteelliset kokemukset. (Gabriel ja Lang 2006, 64, 96.) Henrik kertoo mitä on tehnyt lainalla:

Olen ostanut tietokoneen opintolainalla ja sijoittanut sitä.

H: Tuleeko muuta mieleen?

Kai sitten, kun sinä et voi vaikuttaa nostettavan opintolainan määrään suoranaisesti. Sinä et voi nostaa vaikka tietyn määrän sitä, vaan sitä on sidoksissa jokaista tukikuukautta kohden tietty määrä, niin jos jotain jää yli, niin se on mennyt parempaan elintasoon. Mutta tietokoneen ja sijoittamisen takia olen sitä nostanut. Henrik 26 vuotta.

Sami puolestaan kertoo, että parempi elintaso on mahdollinen lainan avulla:

Periaatteessa paremman elintason saavuttamiseksi otan lainaa ja jos on matala korkoaste, niin sijoitan sen lainan eli käytännössä saan sen likvidimuo-
toon, silloin kun haluan, eli puhtaasti sijoitusmielessä on otettu opintolaina.
Sami 26 vuotta.

Markku perustelee lainannostoa sijoittamisella ja opintolainan vähennysoikeudella:

En niinkään yksittäisen syyn takia, vaan lähinnä elintason takia, mutta mullahan jää säästöön, jos näin haluaa ajatella. Siis jää kuussa yli muun kulutuksen jälkeen, kun ottaa huomioon tämän opintolainaerän, siitä menee osa säästöön. Yksi merkittävä syy, miksi olen nostanut on, että siinä on se opintolainan vähennysoikeus, joka on aika merkittävä etu sitten valmistumisen jälkeen. Tosin opintolainan korotkin saa lyhennettyä myös pääomatulosta, että verolliset edutkin on painanut aika paljon mulla. Se vähän motivoi sen ottamaan alunperin. Markku 25 vuotta.

Rahaa on perinteisesti tarkasteltu vaihdon välineenä, jonka määrä ratkaisee. Rahalle on kuitenkin olemassa eri merkityksiä. Rahaa joko käytetään tai sitä säästetään jottain tarkoitusta varten. Se mistä raha saadaan tai ansaitaan on yhteydessä rahan saamiin merkityksiin ja siihen miten raha koetaan. Esimerkiksi lahjaksi saatu raha voidaan kokea ja käyttää eritavalla kuin ansiotyöstä saatu. (Piensoho 2013, 40.) Monellakaan kuluttajalla ei ole niin paljon rahaa, että voisi ostaa kaiken, mitä haluaa. Säästäväisyys ja suunnitelmallisuus ovat vaihtoehtoja siihen, että rahat riittävät pidemmäksi aikaa. Säästäminen on järkevää, kun siihen on jokin tavoite. (Hyytiäinen ja Hyytiäinen 2013, 35–36.)

Objektiivisen lähestymistavan mukaan taloudellinen osaaminen määritellään talouden tulojen, varallisuuden, lainamäärän, säästöjen ja sijoitusten sekä talouden faktatietojen hallinnan perusteella. Nuoria kiinnostavat rahaan ja taloudenhoitoon liittyvistä aiheista esimerkiksi budjetointi ja säästäminen. Etukäteissääästäminen isoja hankintoja varten kuuluu osana taloudelliseen suunnitteluun ja osoittaa vastuullista rahankäyttötapaa. (Luukkanen ja Raijas 2012, 24–26.)

6.3 Paremmat ajalliset kulutusresurssit ohjaisivat opiskelijoita ylelliseen kulutukseen

Ajalliset kulutusresurssit ohjaavat opiskelijoita pääsääntöisesti välttämättömään kulutukseen, mutta opiskelijat kuluttavat myös harrastetoimintaan, urheilupalveluihin, elämyskulutukseen, kuten urheilutapahtumissa käymiseen ja ravintoloissa illallistamiseen. Yleensä tämä tapahtuu viikonloppuisin, koska silloin opiskelijoilla on enemmän aikaa. Tiedustelin opiskelijoilta sitä, että millaiseen kulutukseen nykyiset ajalliset kulutusresurssit ohjaavat heitä. Opiskelijat kertoivat:

Mitä on aikaa, niin käytän sen autoiluun, jota pidän harrasteena. Kyllä vapaa-aika ohjaa kuluttamaan harrastetoimintaan. Mikko 25 vuotta.

Varmaan johonkin semmoiseen elämyskulutukseen, joka sijoittuu viikonloppuille, esimerkiksi urheilutapahtumissa käyminen ja ravintoloissa illallistaminen. Ne on sellaisia asioita, joita ehtii tehdä vain viikonloppuisin, koska viikolla on niin kova kiire, ettei ehdi kuluttaa rahaa mihinkään. Viikolla kerkeää ainoastaan ostaa lounaat ja käydä ehkä ruokakaupassa. Oikeastaan mihinkään muuhun ei sitten menekään rahaa. Kuluttaminen painottuu lähes poikkeuksetta viikonloppuihin. Aki 23 vuotta.

No sellaiseen aika tehokkaaseen kulutukseen, että ei mene kauheasti sellaiseen makoiluun ja vätystelyyn aikaa, että sitten kun nähdään kavereita teh-

dään mitä halutaan. Sitten, kun on aikaa ja rahaa kuluttaa myös kulutetaan. Se on sellaista aika tehokasta kuluttamista.

H: Painottuuko enemmän välttämättömään kuin ylelliseen kulutukseen?

Ei se välttämätöntä ole, se on sellaista yleistä kulutusta, niin kuin edellä tuli jo esille. Ei se välttämätöntä ole se kulutus, vaan yleishyödyllistä sellaista. Ei niissä kulutuskohteissa ole aina välttämättä mitään järkeä. Sami 26 vuotta.

Kuluttajien rahankäytön voidaan ajatella tapahtuvan ajassa, paikoissa ja sosiaalisissa suhteissa (Zelizer 1994, 18). Kulutus tapahtuu erilaisissa tiloissa ja ottaa aikaa. Kulutusta tarkastellaan usein sosiaalisena toimintana, joka vie aikaa ja kohdistuu kulutuksen instituutioihin, tilaisuuksiin ja paikkoihin. Tässä kuluttajat pystyvät toteuttamaan omia makujaan ja mieltymyksiään. Nykyajan yhteiskunnassa kulutus tapahtuu useimmiten kaupallisissa instituutioissa, jotka ovat vapaa-ajanviettopaikkoja, esimerkiksi ravintoloissa, saleilla, teemapuistoissa, kauppakeskuksissa jne. (Sassatelli 2007, 190.) Nuorten kulutus pyörii vapaa-ajan mieltymysten ympärillä. Opiskelijoiden kulutustottumukset kohdistuvat myös huvitteluun ja vapaa-aikaan. Opiskelijoiden kulutuksessa tulee esille vapaa-aikaan liittyvä mielekäs tekeminen. (Vuorenperä 2011, 27, 31.) Opiskelijat käyttävät vapaa-aikaansa usein harrastuksiin, kuten kuntosalilla käymiseen ja autoharrastuksiin. Opiskelijat käyttävät vapaa-aikaansa myös viihteeseen, kuten diskoissa käymiseen. (Vuorenperä 2011, 25–26.) Nuorilla rento elämäntyyli viittaa usein vapaa-ajan kulutukseen, kuten viihteeseen (Autio 2005, 1).

Jos opiskelijoilla olisi enemmän aikaa se ohjaisi enemmän ei-välttämättömään kulutukseen eli ylelliseen kulutukseen. Opiskelijat sanoivat, että paremmat ajalliset kulutusresurssit ohjaisivat monipuolisempaan vapaa-ajan viettoon ja nautinnolliseen kulutukseen. Jos opiskelijoilla olisi enemmän aikaa he kuluttaisivat enemmän esimerkiksi shoppailuun, vaatteiden ostamiseen, harrastetoimintaan, matkojen tekoon, ravintoloissa syömiseen. Keskustelin opiskelijoiden kanssa myös siitä, että mihin paremmat ajalliset kulutusresurssit antaisivat mahdollisuuden. Opiskelijat kertoivat:

Kyllä enemmän harraste- ja shoppailukulutukseen, jos olisi enemmän mahdollisuuksia eli aikaa. Mikko 25 vuotta.

Varmaan vaatteiden ostoon tai shoppailemiseen. Kulutukseen, mikä vaatii aikaa, käyt katsomassa ym. Kalle 25 vuotta.

Mä luulen, että enemmän tulisi käytettyä rahaa vaatteiden ostamiseen, vielä enemmän ravintoloissa syömiseen ja kavereiden kanssa vietettyyn aikaan. Sinne luulen, että menisi enemmän kulutettavaa rahaa. Aki 23 vuotta.

Mä en koe sellaista, että kumpu minulla olisi aikaa, mutta kai minun on pakko sanoa, että joidenkin reissujen tekemiseen, koska ne vie niin paljon aikaa.

H: Tuleeko muuta mieleen?

No ehkä harrastustoiminta ja reissut. Tiina 24 vuotta.

Varmaan sitten siihen ylelliseen kulutukseen, että sitten voisi tehdä vähän mitä huvittaa ja sikailla minkä kerkeää.

H: Tuleeko muuta mieleen?

Ei. Matias 26 vuotta.

Monipuolisempaan vapaa-ajan viettoon ja monipuolisempiin ei-välttämättömiin hankintoihin. Henrik 26 vuotta.

Vapaa-aika on kulttuurisesti ja historiallisesti rakentunut käsite. Se korostaa tapoja olla vapaa ja tässä tulevat esille erilaiset ajalliset järjestelmät, työn ja vapaa-ajan erottaminen, huono ja hyvä vapaa-aika sekä valveilla olo ja nukkuminen. Näiden tunnistaminen laajentaa vallitsevaa ymmärrystä vapaa-ajasta. Vapaa-aika voidaan ajatella henkiseksi olotilaksi. Vapaa-ajan olotila luodaan usein ajatusten avulla. Tämä tarkoittaa sitä, että on mahdollista ajatella oikeita asioita oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Ymmärrämme vapaa-ajan työstä poissaolona, vapa-ajan aktiviteetteina ja aika-tila suhteella. On havaittu, että symbolinen kulutus toimii myös ajatusten erottelijana ja käsittelijänä. Kulutus ilmaisee aikaa ja hallitsee ajatuksia. Symbolisella kulutuksella pystyy erottamaan vapaa-ajan muusta ajasta. Kulutus estää vapaa-aikaan kuulumattomien ajatusten menemisen mieleen ja mahdollistaa näin ajatella erilailia. (Valtonen 2004, 153–157.)
Sami kertoo mihin ylimääräinen aika kuluisi:

Antaisi tietysti enemmän mahdollisuuksia matkailla, viettää aikaa esimerkiksi ulkomailla. Jos olisi enemmän aikaa, voisi omistaa itselle enemmän aikaa jossain Bahamalla oleiluun ja voisi nauttia. Nykyään tämä on aika pitkälti Suomessa oloa ja niin kuin sellaista puurtamista jne. Odotan toisaalta niitä päiviä, että loppuu opiskelu ja työ vähän helpottuu. Silloin sä pystyisit ottamaan vähän rennommin ja elää vähän rennommin. Kyllä mä sitä odotan sinänsä jo. Sami 26 vuotta.

Jani, Antti ja Sanna käyttäisivät enemmän aikaa kaupoissa kiertelyyn:

Semmoseen, että ehtis enemmän katella eri vaihtoehtoja ja kävisi kaupoissa kattelemassa, että mistä saisi halvimmalla ja tommosta. Voi olla, että jossain määrin valikoivampaan ja ehkä voisi tulla enemmän semmoisia heräteostoksia, jos viettäisi enemmän aikaa kaupoissa, varmaankin semmoista. Jani 24 vuotta.

Sitten tulisi enemmän löytöretkeilyä ja shoppailtua ja pyörittyä noissa kaupoissa ja vähän voisi sitä ja sitä katsella. Mutta tällä hetkellä, kun on niin vähän ajallisia kulutusresursseja ja etukäteen tietää, että minun pitää ostaa toi, niin menee vaan ostamaan sen, eikä edes silloin katso ympärilleen. Ostaa vaan sen jutun laput silmillä ja jatkaa eteenpäin. Sitten tulisi enemmän löytöretkeilyä kuluttajana ja ostettua asioita, jotka on vähemmän välttämättömiä tai jos nyt ollenkaan. Antti 24 vuotta.

Se antaisi mahdollisuuden tällaiseen näyteikkunoiden kiertelyyn ja sellaiseen kulutukseen, että se kulutus olisi siinä mielessä ajanvietettä enemmän. Että menisi kaappoihin vaan kiertelemään ja katselemaan eri vaihtoehtoja ja nauttis siitä, että sais vain viettää aikaa siellä ostoskeskuksessa. Tavallaan se ohjais sellaiseen nautinnolliseen kulutukseen enemmän. Nyt se on enemmän sellaista, että haetaan vaikka lähikaupasta ne välttämättömät tavarat, niin se ohjaisi ehkä sellaiseen nautinnolliseen kulutukseen enemmän. Nautinnolliseen enemmän, siihen se ohjais. Siihen, että voisi vertailla enemmän vaihtoehtoja, ja mä uskon, että lisäisi myös enemmän kulutuksen määrää, että siitä saisi mielihyvää, kun kävisi kaupoissa. Se vähän kuin ruokkis itseään, että määrällisesti kulutus olisi isompaa. Sanna 25 vuotta.

Tässä tulee selvästi esille ajallisten resurssien merkitys opiskelijoiden kulutuksessa. Haastateltavieni opiskelijoiden ajalliset kulutusresurssit mahdollistavat välttämättömän kulutuksen lisäksi yleensä viikonloppuihin sijoittuvan harrastetoiminnan, urheilutapahtumissa käymisen ja ravintoloissa illallistamisen. Paremmat ajalliset kulutusresurssit sen sijaan lisäisivät erityisesti opiskelijoiden shoppailukulutusta, vaatteiden ostamista ja matkojen tekoa.

7 Johtopäätökset

Oman tutkimukseni tulokset opiskelijoiden toimeentulosta, tulonmuodostuksesta, taloudellisesta tilanteesta ja ajankäytöstä ovat melko pitkälti samanlaisia aikaisempien tutkimusten kanssa (mm. Lavikainen 2012, Lavikainen & Nokso-Koivisto 2009, Härkönen 2001, Viuhko 2006, Peura-Kapanen ja Lehtinen 2011 sekä Lehtinen 2011). Edellä mainitut tutkimukset käsittelevät myös opiskelijoiden rahallisiin kulutusresursseihin liittyviä tekijöitä. Tutkimuksissa tulee esille nuorten opiskelijoiden pienituloisuus ja sen yhteys opiskelijoiden arkeen. Lavikainen ja Nokso-Koivisto (2009) tuovat tutkimuksessaan selkeästi esille Taideteollisen korkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun opiskelijoiden työssäkäynnin ja opiskelun merkityksen opiskelijoiden ajankäytön kannalta. Oman tutkimukseni tulokset eroavat edellisistä lähinnä siinä, että sain fenomenografisen tutkimusotteen avulla selville opiskelijoiden käsityksiä myös ylellisestä kulutuksesta. Opiskelijoilta kuluu rahaa erityisesti viihteeseen ja juhlimiseen. Opiskelijat nostavat opintolainaa useimmiten paremman elintason saavuttamiseksi. Monet opiskelijat nostavat opintolainaa esimerkiksi matkustelua varten tai hankkivat sillä tavaroita, kuten tietokoneita.

Kuluttajien materiaalisten voimavarojen perustana ovat käytettävissä olevat tulot. Pohdittaessa rahan merkitystä nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutuksessa tulee esille se, että opiskelijoilla on pienemmät tulot verrattuna muuhun väestöön. Köyhäksi voidaan sanoa henkilöä, jonka tulot ovat puolet väestön mediaanituloista. Määritelmän mukaan peräti kolmannes opiskelijoista on köyhiä. (Härkönen 2001, 19.) Opintotukeen kuuluu opintoraha, opintotuen asumislisä ja opintolaina. Opintotuki vaihtelee sivilisäädyn mukaan. Esimerkiksi vanhempien luona asuvat saavat sitä vähemmän kuin itsenäisesti asuvat. Opintotuki ja opintolaina ovat usein riittämättömiä toimeentulon kannalta, vaikka ne ovat monille opiskelijoille pääasiallinen tulonlähde. Joka kolmas opiskelija nostaa opintolainaa. Monet opiskelijat suhtautuvat kielteisesti opintolainaan (Lavikainen 2012, 25).

Tärkeimpiä taloudellisia tukijoita nuorten korkeakouluopiskelijoiden kohdalla ovat vanhemmat. Monet opiskelijat ovat riippuvaisia vanhempien taloudellisesta tuesta. Vanhempien taloudellinen tuki lisää monien opiskelijoiden kulutusresursseja. Vanhempien taloudellinen tuki painottuu perustoimentuloon, kuten ruokaan ja asumiseen. Vanhem-

mat maksavat usein myös nuorten laskuja. Monet opiskelijat asuvat vanhempiensa luona ja he harvoin maksavat asumisestaan. Yleensä vanhemmat maksavat lähes kaikki lapsuudenkodissaan asuvien nuorten kulut (Peura-kapanen ja Lehtinen 2011, 9). Vanhempien taloudellisen tuen ansiosta monet nuoret välttyvät myös kulutusluoton ottamiselta ja työssäkäynniltä. Näin opiskelijoille jää enemmän aikaa rahan lisäksi. Vaikka vanhemmat ovat tärkeitä taloudellisia tukijoita opiskelijoille, niin on kuitenkin havaittavissa, että tämän tuen merkitys on hieman laskenut viime aikoina.

Asumismuodolla on merkitystä opiskelijoiden kustannuksiin ja työssäkäyntiin. Esimerkiksi vanhempien luona asuvilla on vähemmän kustannuksia, kuin omassa asunnossa asuvilla. (Härkönen 2001, 28, 34.) Opiskelijoiden pienet tulot saavat aikaan sen, että he valitsevat usein vuokra-asunnon tai opiskelijan soluasunnon niiden edullisen hinnan takia. Asumiskustannukset vievät suurimman osan opiskelijoiden rahoista (Viuhko 2006, 47). Suurimmalla osalla opiskelijoista asumiskustannuksiin menee lähemmäksi puolet tuloista ja joillakin opiskelijoilla niihin menee yli puolet tuloista. Kallis asumismuoto vähentää opiskelijoiden rahallisia kulutusresursseja. Asumismuodolla ja asumiskustannuksilla on merkitystä myös opintolainan nostoon.

Pienten tulojen ja ajallisten resurssien takia nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutus painottuu enemmän välttämättömään kulutukseen, kuten ruokaan, asumiseen, laskuihin, julkisilla matkustamiseen, vaatteisiin ja auton ylläpitoon. Monet opiskelijat pyrkivät suosimaan kulutuksessaan edullisia vaihtoehtoja. He joutuvat usein tinkimään muusta kulutuksesta, joka liittyy usein vapaa-ajan kulutukseen. Opiskelijat ovat harkitsevaisia rahankäytön suhteen. Tulojen laskiessa esimerkiksi elintarvikkeiden osuus kokonaiskulutuksesta kasvaa. Korkeakouluopiskelijoiden suhteellisen heikko taloudellinen tilanne saa aikaan sen, että elintarvikkeiden osuus kokonaiskulutuksesta on suuri. Pienet tulot karsivat jonkin verran myös kalliimpien elintarvikkeiden ostoa ja opiskelijat tyytyvät usein suppeaan ruokavalioon. Monet opiskelijat turvautuvat apukeinoihin saadakseen rahansa riittämään. Apukeinoja ovat esimerkiksi rahan lainaaminen kaverilta välttämättömyysmenoihin sekä pikavippien ja kulutusluottojen käyttö. Taloudellisiin apukeinoihin turvautuminen ja kokemus toimeentulosta ovat selvästi yhteydessä toisiinsa. Toimeentulonsa huonoksi kokevat joutuvat turvautumaan yleisimpiin apukeinoihin useammin kuin ne, jotka pitävät taloudellista tilannettaan hyvänä. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 33, 35.)

Nuorten heikko taloudellinen tilanne saa aikaan sen, että monet nuoret ottavat kulutusluottoa tai lainaa välttämättömään kulutukseen tai ylelliseen kulutukseen. Tämä taas saattaa johtaa velkaantumiseen, jos rahaa ei osata käyttää oikein. Opiskelijoiden rahallisella tietämyksellä on yhteys luoton ottamiseen ja velkaantumiseen. Opintolainaa nostaneilla on muita useammin myös kulutusluottoa. Opintolainalla saatetaan maksaa kulutusluottoa. Opintolainaa nostavilla saattaa olla myös muita enemmän toimeentulon ongelmia, jolloin opintolainan yhteys kulutusluottoihin viittaa siihen, että toimeentulon turvaamiseksi on jouduttu nostamaan useita eri lainatyyppejä. (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009a, 24.) Luotoista on olemassa paljon eri muotoja. Opiskelijat käyttävät isompia luottoja esimerkiksi isompia hankintoja varten sekä pienempiä luottoja, esimerkiksi pikavippejä. Kun nuoret muuttavat pois kotoa, heiltä menee rahaa myös kodintarvikkeisiin, joita rahoitetaan usein luotoilla (Lehtinen 2011, 70). Vaikka monet opiskelijat velkaantuvat lainan tai luoton otosta, niin velkaantuminen ei ole heillä sen yleisempää kuin muullakaan väestöllä.

Opiskelijat kuluttavat myös ylelliseen kulutukseen. He käyttävät rahaa viihteeseen esimerkiksi baareihin, ravintoloihin, kahviloihin, opiskelijajuhliin tai muihin vapaa-ajanviettopaikkoihin. Opiskelijat käyvät erilaisissa tapahtumissa, kuten urheilutapahtumissa ja kulttuuritapahtumissa. Rahaa kuluu myös harrastuksiin, matkoihin ja muihin hankintoihin kuten vaatteisiin, lahjoihin ja viihde-elektroniikkaan. Opiskelijat nostavat opintolainaa useimmiten paremman elintason saavuttamiseksi. Monet opiskelijat nostavat opintolainaa esimerkiksi matkustelua varten. Opiskelijat hankkivat opintolainalla tavaroita, kuten tietokoneita ja he sijoittavat sitä.

Aika on materiaalisten voimavarojen ohella toinen kotitalouden keskeisimmistä resursseista, koska se jäsentää kotitalouden päivittäistä toimintaa. Pohdittaessa ajan merkitystä nuorten korkeakouluopiskelijoiden kulutuksessa tulee esille se, että useilla opiskelijoilla on ajankäytön suhteen neljä osa-aluetta, jotka ovat työ, opiskelu, kotityö ja vapaa-aika. Tämän takia näillä opiskelijoilla on käytettävissään vähemmän ajallisia kulutusresursseja, kuin esimerkiksi pelkästään työssäkäyvillä aikuisilla. Aika kulutusresurssina on siis niukka monilla opiskelijoilla ja tämä rajoittaa heidän kulutustaan. Väestön ajankäytön muutoksessa näkyy kotityön lisääntyminen. Kotitöihin kuluu aikaa varsinkin niillä opiskelijoilla, jotka asuvat omassa taloudessa. Vapaa-aikaa nuoret käyttävät paljon sosiaaliselle kanssakäymiselle ja harrastuksille, jotka usein myös kietoutuvat toisiin-

sa. Jos opiskelijalta kuluu paljon aikaa näihin asioihin, niin se tietysti vähentää hänen ajallisia kulutusresurssejaan.

Suurin osa opiskelijoiden ajasta kuluu opiskeluun ja tällöin ajan puute vähentää mahdollisuutta työntekoon ja tulojen hankkimiseen (Peura-Kapanen ja Lehtinen 2011, 7). Työssäkäynti opintojen aikana on yleistä yliopisto-opiskelijoilla ja opiskelijat käyvät töissä useimmiten välttämättömän toimeentulon takia (Lavikainen ja Nokso-Koivisto 2009b, 16–17). Esimerkiksi lähes puolet Helsingin yliopiston opiskelijoista työskentelee huomattavan paljon lukukauden aikana. Työn ja opiskelun yhteensovittaminen vaatii paljon aikataulun suunnittelua. Joillakin opiskelijoilla kuluu erityisen paljon aikaa opiskeluun verrattuna esimerkiksi päätoimisesti työssäkäyvien työhön käyttämään aikaan.

Ajalliset kulutusresurssit ohjaavat opiskelijoita pääsääntöisesti välttämättömään kulutukseen, mutta opiskelijat kuluttavat myös harrastetoimintaan, urheilupalveluihin, elämyskulutukseen, kuten urheilutapahtumissa käymiseen ja ravintoloissa illallistamiseen. Yleensä tämä tapahtuu viikonloppuisin, koska silloin opiskelijoilla on enemmän aikaa. Jos opiskelijoilla olisi enemmän aikaa se ohjaisi enemmän ei-välttämättömään kulutukseen eli ylelliseen kulutukseen. Opiskelijat sanoivat, että paremmat ajalliset kulutusresurssit ohjaisivat monipuolisempaan vapaa-ajan viettoon ja nautinnolliseen kulutukseen. Jos opiskelijoilla olisi enemmän aikaa he kuluttaisivat enemmän esimerkiksi shoppailuun, vaatteiden ostamiseen, harrastetoimintaan, matkojen tekoon ja ravintoloissa syömiseen.

Lähdeluettelo:

- Alasuutari, Pertti. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Tampere: Vastapaino.
- Autio, Minna. 2006. Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa. Suomalainen Kirjallisuuden Seura SKST 1066, Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 65. Helsinki.
- Autio, Minna. 2005. Kuluttava nuoruus, kuluttava elämä? Tilastokeskus – Tieto & Trendit, 43–46.
- Autio, Minna. 1998. Työn ja opiskelun risteysasemalla – Tutkimus nuorten työstä ja työorientaatiosta hampurilaisravintolassa. Helsinki: Työministeriö.
- Autio, Minna & Lombardini-Riipinen, Chiara. 2006. Tahroja ruokaympyrässä - Nuorten näkemyksiä terveydestä ja terveellisestä elämäntavasta. Teoksessa Karvonen, Sakari (toim.) Nuorten elinolot vuosikirja, Onko sukupuolella väliä? – Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Vammala: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosaian neuvottelukunta ja Stakes, 42–52.
- Autio, Minna, Wilska, Terhi-Anna, Kaartinen, Risto & Lähteenmaa, Jaana. 2009. The use of small instant loans among young adults – a gateway to a consumer insolvency? *International Journal of Consumer Studies* 33 (2009), 407–415.
- Cliff, A. Robb & Deanna, L. Sharpe. 2009. Effect of personal financial knowledge on college students' credit card behavior. *Journal of financial counseling and planning* volume 20, issue 1/2009, 25–43.
- Cross, Gary. 1993. *Time and money – The making of consumer culture*. New York: Routledge.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 2008. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Gabriel, Yiannis & Lang, Tim. 2006. *The unmanageable consumer*. London and Thousand oaks: Sage.

- Haanpää, Leena. 2011. Nuorten asumiseen liittyvät ympäristöasenteet. *Suomen ympäristö* 1/2011, 63–67.
- Heinonen, Visa. 2008. Muutoksia suomalaisten vapaa-ajan viettämisessä – Kotisohvalla, yhteisöissä ja matkailuelämyksissä. *Kulutustutkimus*. *Nyt* 1/2008, 2–23.
- Heinonen, Visa. 2007. Mainonta, brändit ja nuoret: kamppailua nuorten huomiosta kulutuskulttuurissa. *Nuorisotutkimus* 3/2007, 36–52.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holt, Douglas B. 1995. How consumers consume: A typology of consumption practices. *Journal of consumer research* vol. 22, June 1995, 1–16.
- Hyytiäinen, Jarmo & Hyytiäinen, Jukka. 2013. Vaasan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden opiskelu, kulutus ja toimeentulo. Vaasan ammattikorkeakoulu. Liiketalous ja matkailu. Opinnäytetyö.
- Hämäläinen, Ulla. 2004. Nuorten tulojen ja toimeentulon palapeli. Helsinki: Palkan-saajien tutkimuslaitos, Tutkimuksia – sarja no. 92.
- Härkönen, Hanna. 2001. Opiskelijan rahapussilla – Selvitys Helsingin yliopiston opiskelijoiden toimeentulosta ja asumisesta keväällä 2001. Helsinki: Helsingin yliopiston ylioppilaskunta.
- Jyrinki, Henna, Leipämaa – Leskinen, Hanna & Laaksonen, Pirjo. 2012. Välttämätön kuluttaminen nuorten aikuisten kokemana – Avain vastuullisuuden lisäämiseen? *Kulutustutkimus*. *Nyt* 1/2012, 4–19.
- Karppinen, Jari. 2011. Asumisen sisältöpalveluilla varmistetaan asumisen onnistuminen. *Suomen ympäristö* 1/2011, 83–88.
- Kemppainen, Teemu & Raninen, Jenni. 2011. Aalto-yliopiston opiskelijoiden asuminen – Nykytilanne, toiveet ja vieraskielisten opiskelijoiden tilanne. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus, Työpaperi 3/2011. Helsinki.
- Koskinen, Ilpo, Alasuutari, Pertti & Peltonen, Tuomo. 2005. Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino.

- Kupari, Tiina. 2011. Omaa kotia etsimässä. Nuorten asuminen 2010. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Lavikainen, Elina. 2012. Aallokosta nousujohteiseksi? Korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia toimeentulosta, tulonmuodostuksesta ja pienituloisuudesta osana elämäntulkua. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus 37. Helsinki.
- Lavikainen, Elina & Nokso-Koivisto, Aleksis. 2009a. Pitää vain yrittää pärjätä – Selvitys Helsingin yliopiston opiskelijoiden taloudellisesta tilanteesta ja hyvinvoinnista keväällä 2009. HYY:n sosiaalipoliittisen sektorin julkaisuja, Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus. Helsinki.
- Lavikainen, Elina & Nokso-Koivisto, Aleksis. 2009b. Pysytäänkö pinnalla? Tutkimus Taideteollisen korkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun opiskelijoiden toimeentulosta, opinnoista ja opiskeluolosuhteista keväällä 2009. Taideteollisen korkeakoulun ylioppilaskunta TOKOY, Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunta TKY, Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus. Espoo.
- Lehtinen, Anna-Riitta. 2011. Aikuistuvien nuorten talousongelmien vaikutus asumiseen. Teoksessa Kupari, Tiina (toim.) Omaa kotia etsimässä – Nuorten asuminen 2010. Helsinki: Ympäristöministeriö, Suomen ympäristö 1/2011, 68–78.
- Lehtinen, Anna-Riitta & Leskinen, Johanna. 2005. Irtiottoa ja riippuvuutta - Velkaongelmaiset nuoret itsenäisen taloudenpidon murtomaastossa. Teoksessa Autio, Minna & Petri Paju (toim.) Kuluttava nuoruus. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 92–101.
- Lehtinen, Anna-Riitta & Peura-Kapanen, Liisa. 2005. Kulutus nuorten velkaantumisen taustalla. Teoksessa Leskinen, Johanna, Hallman, Hannele, Isoniemi, Merja, Perälä, Liisa, Pohjoisaho, Taina & Erja Pylvänäinen (toim.) Vox consumptoris – Kuluttajan ääni – Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 107–120.
- Lehtinen, Anna-Riitta, Varjonen, Johanna, Raijas, Anu, Aalto, Kristiina & Pakoma, Riepu. 2010. Mitä eläminen maksaa? – Kohtuullisen minimin viitebudjetit. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus julkaisuja 4/2010.

- Lehtonen, Turo-Kimmo. 1999. Rahan vallassa – Ostoksilla käyminen ja markkinatalouden arki. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Liikkanen, Mirja. 2009. Suomalainen vapaa-aika – Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus.
- Lunt, Peter. 1995. 'Psychological approaches to consumption – Varieties of research – Past, present and future in Daniel Miller (ed.) Acknowledging consumption. A review of new studies. London and New York: Routledge, 238–263.
- Luukkanen, Laura & Rajjas, Anu. 2012. Nuorten näkemyksiä taloudellisesta osaamisesta. Kulutustutkimus. Nyt 2/2012, 22–39.
- Mikkonen, Juha. 2012. Syrjäytyä vai selviytyä? – Nuorten pienituloisuuden syitä, seurauksia ja arjen selviytymiskeinoja. Helsinki: Helsingin optimistit ry.
- Myllyniemi, Sami, Gissler, Mika & Puhakka, Tiina. 2005. Kuluttava nuoruus tilastoina. Teoksessa Autio, Minna & Petri Paju (toim.) Kuluttava nuoruus. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 14–53.
- Mäkeläinen, Sanna. 1997. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo. Tutkimus korkeakouluopiskelijoiden opiskeluaikaisesta toimeentulosta ja taloudellisesta selviytymisestä. Helsingin yliopisto. Taloustieteen laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Niemelä, Mikko. 2004. Pienituloisten kulutus ja kulutuksen väestöryhmittäiset erot. Sosiologia 2/2004, 108–127.
- Niemi, Iris & Pääkkönen, Hannu. 2001. Ajankäytön muutokset 1990-luvulla. Helsinki: Tilastokeskus.
- Pecoraro, Maria. 2009. Eettisen kuluttamisen monet merkitykset. Kulutustutkimus. Nyt 1/2009, 1–16.
- Peura-Kapanen, Liisa & Lehtinen, Anna-Riitta. 2011. Nuorten taloudellinen osaaminen – Määrittelyä, toimijoita, materiaaleja. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 3/2011. Helsinki.
- Piensoho, Annu. 2013. Nuorten aikuisten asuminen lapsuudenkodissa. Helsingin yliopisto. Taloustieteen laitos. Pro gradu-tutkielma.

- Pyörälä, Eeva. 1995. Kvalitatiivisen tutkimuksen metodologiaa. Teoksessa Leskinen, Jaakko (toim.) Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 11–25.
- Raijas, Anu. 2005. Kotitalouden voimavarat ja niiden hallinta. Teoksessa Heinonen, Visa, Raijas, Anu, Hyvönen, Kaarina, Leskinen, Johanna, Litmala, Marjukka, Pantzar, Mika, Römer-Paakkanen, Tarja & Päivi Timonen (toim.) Kuluttajaekonomia – Kotitalous ja kulutus. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 69–100.
- Raijas, Anu. 1990. Korkeakouluopiskelijoiden vapaa-ajan käyttö ja siitä aiheutuvat rahamenot. Helsingin yliopisto. Taloustieteen laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Raijas, Anu, Lehtinen, Anna-Riitta & Varjonen, Johanna. 2009. Lasten ja nuorten syrjäytymisvaara toimeentulon ja kulutuksen näkökulmasta. Kuluttajatutkimuskeskus, keskustelualoitteita 37/2009. Helsinki.
- Rautiainen, Markku. 2011. Sosiaalinen vahvistaminen nuorten asumisen tukemisessa. Suomen ympäristö 1/2011, 89–96.
- Sassatelli, Roberta. 2007. Consumer culture – History, Theory and Politics. London: Sage.
- Strand, Teija & Autio, Minna. 2010. Kauniit naiset, urheilulliset miehet? - Sukupuolen tekeminen nuorten menestystarinoissa. Kulutustutkimus. Nyt 2/2010, 35–50.
- Syrjälä, Leena, Ahonen, Sirkka, Syrjäläinen, Eija & Saari, Seppo. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Timonen, Päivi. 2005. Arkinen järkeily. Teoksessa Heinonen, Visa, Raijas, Anu, Hyvönen, Kaarina, Leskinen, Johanna, Litmala, Marjukka, Pantzar, Mika, Römer - Paakkanen, Tarja & Päivi Timonen (toim.) Kuluttajaekonomia – Kotitalous ja kulutus. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 101–116.
- Timonen, Sari. 2011. Nuorten asumisen tukeminen – Nuorten asunnottomuuden ehkäisy. Suomen ympäristö 1/2011, 79–82.
- Torniainen, Ritva. 1973. Opiskelijatutkimus 1972 – Korkeakouluopiskelijoiden talous, asuminen ja ansiotyö. Helsinki: Suomen ylioppilaskuntien liitto.

Valtonen, Anu. 2004. Rethinking free time: A study on boundaries, disorders and symbolic goods. Helsinki school of economics. Acta universitatis oeconomicae Helsingiensis, A – 236.

Viuhko, Minna. 2006. Opiskelijatutkimus 2006 – Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja työssäkäynti. Helsinki: Opetusministeriön julkaisuja 2006: 51.

Vuorenpää, Tiina. 2011. Opiskelijoiden ruokavalintojen sosiaalinen merkitys. Laurea ammattikorkeakoulu. Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Väisänen, Tylle. 2005. Opiskelijoiden taloudellinen toimeentulo ja vuokranmaksuvaikeudet. Helsingin yliopisto. Taloustieteen laitos. Pro gradu-tutkielma.

Wilska, Terhi-Anna. 2002. Me – A consumer? Consumption, identities and lifestyles in today's Finland. Acta sociologica 2002, Volume 45, 195–210.

Zelizer, Viviana A. 1994. The social meaning of money. New York: Basic Books.

Liite 1

Haastattelukysymykset:

1. Yleistiedot:

Ikä:

Sukupuoli: nainen/mies

Oppilaitos:

Pääaine:

Opintojen aloitusvuosi:

Mikä on asumismuotosi (vuokra-asunto, omistusasunto, vanhempien luona vai opiskelija-asunto) ?

2. Rahallisiin resursseihin liittyvät kysymykset:

1. Kuinka suuret ovat kuukausittaiset tulosi keskimäärin?
2. Kuinka paljon saat opintotukea kuukaudessa?
3. Miten saat rahasi riittämään?
4. Millaiseen kulutukseen käytät tulojasi ja opintotukeasi?
5. Oletko nostanut opintolainaa opintojen aikana?

 Jos opiskelija on nostanut opintolainaa, niin hän vastaa myös seuraaviin kysymyksiin.

6. Kuinka paljon?
7. Onko opintolainan ottaminen vaikuttanut työssäkäyntiin opiskelun aikana?
8. Mitä tarkoitusta varten olet nostanut opintolainaa, esim. jonkin hyödykkeen hankintaan, välttämättömän toimeentulon vuoksi vai paremman elintason saavuttamiseksi?
9. Oletko nostanut kulutusluottoa opintojen aikana?

Jos opiskelija on nostanut kulutusluottoa, niin hän vastaa myös seuraaviin kysymyksiin.

10. Kuinka paljon?

11. Onko kulutusluoton ottaminen aiheuttanut sinulle velkaantumista tai maksuhäiriömerkintöjä?

12. Mihin tarkoitukseen käytät kulutusluottoa?

13. Oletko saanut vanhemmilta taloudellista tukea? Millaista? (Auta, jos ei synny juttua. Esim. suoraa rahaa, ruokaa tai vaatteita?)

Jos opiskelija on saanut tukea, niin hän vastaa myös seuraavaan kysymykseen.

14. Kuinka merkittävää vanhempien taloudellinen tuki on rahallisten kulutusresurssiesi kannalta?

15. Kuinka suuren osan asumiskustannukset muodostavat menoistasi?

16. Asutko yksin vai asuuko taloudessasi myös muita, joiden tulot vaikuttavat kulutukseesi (talouden koko) ?

Jos haastateltavan taloudessa asuu myös muita, niin hän vastaa myös seuraavaan kysymykseen.

17. Millä tavalla muiden samassa taloudessa asuvien tulot vaikuttavat kulutukseesi?

18. Millä tavalla rahalliset kulutusresurssisi ovat yhteydessä kulutuskäyttäytymiseesi? Painottuuko kulutukseesi enemmän esimerkiksi välttämättömään kulutukseen?

19. Oletko joutunut turvautumaan apukeinoihin saadaksesi rahasi riittämään? Apukeinoja ovat esimerkiksi rahan lainaaminen kaverilta välttämättömyysmenoihin, pimeiden töiden teko tai pikavipin ja kulutusluoton käyttö.

3. Ajallisiin resursseihin liittyvät kysymykset:

1. Käytkö töissä lukukauden aikana?

Jos opiskelija käy töissä lukukauden aikana, niin hän vastaa myös seuraaviin kysymyksiin.

2. Kuinka monta tuntia työskentelet viikossa?

3. Mikä on suurin syy käydä töissä lukukauden aikana? Asumiskustannukset? Välttämätön toimeentulo? Vapaa-ajan vietto?

4. Oletko ollut kesätöissä opiskelun aikana?

Jos opiskelija on ollut kesätöissä opiskelun aikana, niin hän vastaa myös seuraavaan kysymykseen.

5. Kuinka pitkiä kesätyösuhteita sinulla on ollut ja oletko työskennellyt silloin kokopäiväisesti?

6. Kuinka monta tuntia keskimäärin opiskelet viikossa?

7. Millaisia kotitöitä teet päivittäin? Mihin kuluu eniten aikaa? Mihin vähiten? Mitä et koskaan ehdi tehdä?

8. Minkä verran käytät aikaa vapaa-ajan viettoon eli harrastuksiin ja sosiaaliseen kanssakäymiseen viikossa? Suhde kotitöihin? Miten löytyy tasapaino näiden kahden välillä? Onko sinulla sellaisia harrastuksia, jotka voisi itse asiassa laskea kotitöiksi (ruuanlaitto)?

9. Miten saat aikasi riittämään? Tunnetko kiirettä?

10. Miten koet opiskelun vaikuttavan ajankäyttöösi?

Jos opiskelija käy töissä lukukauden aikana, niin hän vastaa myös seuraavaan kysymykseen.

11. Miten koet opiskelun, työn, vapaa-ajan ja kotityön yhteensovittamisen vaikuttavan ajallisiin kulutusresursseihisi?

12. Koetko, että sinulla on kulutukseen tarvittavaa vapaa-aikaa vähemmän kuin esimerkiksi pelkästään työssäkäyvillä nuorilla aikuisilla?

13. Millaiseen kulutukseen nykyiset ajalliset kulutusresurssisi ohjaavat sinua?

14. Millaiseen kulutukseen paremmat ajalliset kulutusresurssit antaisivat mahdollisuuden?